

REGIUNEA de DEZVOLTARE SUD

Strategia de dezvoltare regională

(document în lucru)

*Document elaborat în cadrul Proiectului UE
„Suport pentru Organele de Implementare a Dezvoltării Regionale”*

Septembrie 2007

CUPRINS

PARTEA I. INTRODUCERE 5

1.1	Cadrul legal și politic	5
1.2	Abordare, metodologie și procesul de elaborare a strategiei	6
	1.2.1. Abordarea.....	6
	1.2.2. Metodologie.....	7
	1.2.3. Proces	8
1.3	Durabilitatea și evaluarea strategică a mediului.....	9

PARTEA II. AUDITUL SOCIO-ECONOMIC ȘI ANALIZA SWOT 11

2.1	Descrierea generală.....	11
2.2	Amplasarea geografică	11
2.3	Populația	12
2.4	Resursele forței de muncă	13
2.5	Dezvoltare economică	14
	2.5.1 Industrie	14
	2.5.2 Sectorul agrar.....	15
	2.5.3 Servicii.....	16
	2.5.4 Zone economice libere.....	16
	2.5.5 Turismul.....	17
	2.5.6 Mediul de afaceri	17
	2.5.7 Comerțul extern	18
2.6	Infrastructura	19
	2.6.1 Transportul	19
	2.6.2 Resursele energetice	21
	2.6.3 Comunicații.....	22
	2.6.4 Mediu (alimentare cu apă, canalizare, protecția mediului)	22
2.7	Dezvoltare socială.....	23
	2.7.1 Educație	24
	2.7.2 Sănătate și servicii de asistență socială.....	25
	2.7.3 Viața culturală.....	26
2.8	Dezvoltarea capacității regionale.....	26
2.9	Analiza SWOT	27
2.10	Concluzii	28

PARTEA III. PARTEA STRATEGICĂ..... 31

3.1	Viziunea	31
3.2	Obiective strategice și măsuri	32
	Obiectivul Strategic 1: O infrastructură dezvoltată pentru susținerea business-ului și conexiunii ariilor rurale	34
	Obiectivul strategic 2: Resursele umane dezvoltate și rata înaltă a angajării în câmpul muncii	42
	Obiectivul strategic 3: O economie dezvoltată și diversificată.....	47
	Obiectivul strategic 4: O calitate îmbunătățită a vieții și a mediului înconjurător	55
	Obiectivul strategic 5: Consolidarea cooperării regionale și interregionale.....	60

PARTEA IV. MONITORIZARE ȘI EVALUARE 65

01

INTRODUCERE

Strategia de dezvoltare a Regiunii de Dezvoltare Sud (în continuare RDS) a fost elaborată pe parcursul anului 2007 cu asistența tehnică a Uniunii Europene în cadrul proiectului „Suport pentru Organele de Implementare a Dezvoltării Regionale”, utilizând abordarea „bottom up” (de jos în sus).

Unul dintre scopurile procesului de elaborare participativă a constat în dezvoltarea parteneriatelor regionale structurate, capabile să acorde suportul necesar Agențiilor de Dezvoltare Regională (ADR) pentru identificarea necesităților și oportunităților în dezvoltarea regională și celor mai bune proiecte regionale, care vor asigura abordarea adecvată a dezvoltării socio-economice durabile în cadrul regiunilor de dezvoltare din Republica Moldova.

1.1 CADRUL LEGAL ȘI POLITIC

Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea privind Dezvoltarea Regională în decembrie 2006, prin care determină conform nomenclatorului Uniunii Europene, trei regiuni în nivelul NUTS II și alte trei de nivelul NUTS III, și promovează politica de coeziune prin focalizarea pe ariile mai puțin dezvoltate. Politica de dezvoltare regională vizează întreg teritoriul Republicii Moldova și va fi implementată în câteva etape. În cadrul primei etape (2008–2011), eforturile Guvernului vor fi îndreptate spre consolidarea capacității și condițiilor de dezvoltare în regiunile de dezvoltare Nord, Centru și Sud. În acest context, aceste trei regiuni au beneficiat de asistență în elaborarea strategiilor de dezvoltare regională 2008–2014, a planurilor operaționale și Documentului Unic de Programare în Dezvoltarea Regională 2008–2010.

Înșușind lecțiile din experiența noilor state-membre ale UE, ale țărilor-candidate și ale altor țări în curs de aderare la Uniunea Europeană, Republica Moldova a identificat trei aspecte în calitate de platformă pentru dezvoltarea regională efectivă, pe care le-a încorporat în Strategia Națională de Dezvoltare Regională (2008–2011):

- a) Abordarea „bottom up” în ceea ce privește consolidarea regiunilor economice.
- b) Transferul metodelor, mecanismelor și instrumentelor de planificare strategică în calitate de aplicare a principiilor de ghidare UE pentru procesul de preaderare și Fondurile Structurale.
- c) Stabilirea sistemului și structurilor pentru politicile regionale și dezvoltare.

Raționamentul conceptului de dezvoltare regională în Republica Moldova oferă o combinație corelată a unei varietăți de decizii politice focalizate pe mecanismele de dezvoltare a creșterii economice și reducerea dezechilibrelor din cadrul regiunilor de dezvoltare. El implică un răspuns radical menit să realizeze obiective noi în definiția vastă a conceptului de dezvoltare a țării și reducerea nivelului de sărăcie în primul rând în dimensiunile economice, sociale și de mediu. Un loc aparte în direcțiile dezvoltării regionale este rezervat aspectului teritorial al intervențiilor, orientate spre consolidarea centrelor de creștere în calitate de mecanisme capabile să sprijine dezvoltarea regiunilor respective, să formeze abilități pentru accesibilitatea economică și socială a periferiilor subdezvoltate și săreace și să reducă în general discrepanțele pe plan socio-economic. Infrastructura fizică și capacitatea sunt considerate drept condiții *sine qua non* pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare regională asupra cărora s-a convenit.

Decizia de a demara formarea de capacități pentru politici de dezvoltare regională este încorporată eficient în concept ca parte importantă a schimbărilor aferente aspectului teritorial al dezvoltării transsectoriale și coordonate, conduse de structurile instituționale, ce urmează a fi înființate. Consolidarea și coordonarea suportului acordat bugetului național cu resursele financiare ale donatorilor în cadrul Fondului Național de Dezvoltare Regională constituie o valoare adăugată la conceptul dezvoltării regionale.

1.2 ABORDARE, METODOLOGIE ȘI PROCESUL DE ELABORARE A STRATEGIEI

1.2.1. Abordarea

- Procesul de elaborare a Strategiei RDS a fost desfășurat conform principiului „bottom up” (de jos în sus) implicând membrii Grupului de Planificare Strategică Sud în calitate de principali actori pentru direcțiile de dezvoltare și domeniile de intervenții. Membrii Grupului de Planificare Strategică Sud au reprezentat întreg spectrul de actori sociali prezenți în RDS, printre care APL, asociații profesionale și de afaceri, ONG.
- Cadrul temporal pentru planificarea instrumentelor (stabilite prin Legea privind Dezvoltarea Regională) a fost definit ca o combinație de plan strategic pe termen lung și plan operațional pe termen mediu. Diferența a fost depășită prin aplicarea succesiunii logice la definirea măsurilor de implementare și prioritizarea implementării programelor și subprogramelor. Această abordare permite ca Obiectivele Strategice și Măsurile să fie definite în calitate de direcții de dezvoltare pe termen lung (7 ani), astfel că Programele și subprogramele sunt orientate spre domeniile prioritare de intervenție (3 ani). Măsurile, în calitate de elemente-cheie ale documentului de strategie, determină scenariile și căile de realizare a Obiectivelor Strategice.
- Analiza socio-economică a evidențiat faptul că nu există diferențe esențiale în dezvoltare între cele trei regiuni de dezvoltare, ci mai curând diferențe între municipiul Chișinău și alte regiuni din Moldova și discrepanțe în interiorul regiunilor și raioanelor. Particularitățile fiecărei regiuni apar ca o bază importantă pentru planificarea strategică în modul în care acestea combină necesitățile regionale și căile de soluționare a problemelor, luând în considerare avantajele comparative ale regiunilor respective. La începutul anului 2007, Republica Moldova a demarat pregătirea Planului Național de Dezvoltare, abordând dezvoltarea regională ca una dintre cele cinci priorități naționale. În etapa finală de elaborare strategiile de dezvoltare regională captează conformarea obiectivelor cu scopurile și prioritățile Planului Național de Dezvoltare.

Filozofia aplicată de-a lungul întregului proces de planificare strategică a avut drept scop aplicarea metodologiei ce a presupus participarea la toate etapele de planificare strategică a actorilor sociali din RDS. Discrepanța principală în abordarea Fondurilor Structurale ale UE constă în faptul că, în procesul de elaborare a strategiei în Moldova, necesitățile regiunilor au fost utilizate ca un punct de pornire în definirea domeniilor de intervenție, în timp ce principiul de preaderare și al Fondurilor Structurale este să indice domeniile de intervenție și să asigure regiunile cu resurse financiare, respectiv, în Moldova trebuia introdusă o abordare opusă în comparație cu cea utilizată în regiunile UE. Abordarea menționată face parte din metodologia și instrumentele de programare și elaborare a Planurilor Operaționale Regionale.

1.2.2. Metodologie

Principii

Principiile utilizate în procesul de definire a metodologiei au fost în mare parte echivalente celor utilizate în regiunile UE și, în același timp, adaptate condițiilor din Republica Moldova. Principiile de bază care au fost aplicate în elaborarea conținutului documentului de planificare a dezvoltării regionale au fost următoarele:

- 1) *Parteneriatul* este o condiție esențială pentru durabilitatea și cerințele unei schimbări accelerate a condițiilor economice prin aplicarea instrumentelor dinamice de planificare. Esența dezvoltării strategice este formată dintr-o varietate de consultări, care au drept scop atingerea consensului și determinarea așteptărilor rezonabile ale comunității din partea structurilor împuternicite. Din acest motiv, toți factorii interesați, cum ar fi reprezentanții autorităților, instituțiilor educaționale, asociațiilor antreprenorilor, camerelor de comerț, întreprinderilor respective, societății civile etc. sunt invitați să participe la procesul de luare a deciziilor și la elaborarea direcțiilor strategice.
- 2) *Principiul sentimentului de co-proprietate și participare* a principalilor actori din administrațiile publice și sectorul privat asigură un consens social vast, precum și un suport public evident strategiilor și programelor. Toate activitățile sunt formulate astfel încât să protejeze influența puternică a tuturor actorilor din procesul de dezvoltare și să încurajeze implicarea factorilor de decizie, părților interesate, experților, reprezentanților organizațiilor neguvernamentale, donatorilor selectați etc.
- 3) *Durabilitate*. Problema principală în legătură cu durabilitatea se referă la un bun echilibru și coerența elementelor interne ale strategiei (obiective, măsuri, programe) susținute prin aplicarea tuturor principiilor menționate în documentul de față. Un alt element important, care susține durabilitatea, se bazează pe dezvoltarea avantajelor comparative sporite prin aplicarea strategiei maxi-mini, rezultate din analiza SWOT (identificarea oportunităților, care ar reduce punctele slabe și problemele). În afară de aceasta, matricea punctelor slabe și a riscurilor este utilizată ca factor corectiv necesar pentru identificarea supozițiilor în ceea ce privește durabilitatea (gestionarea riscurilor).
- 4) *Integrarea* a fost implementată în următoarele două aspecte:
  - *Integrarea necesităților locale comune la nivel regional, în termeni geografici și conținut. În final, acest lucru semnifică că orice obiectiv regional va produce un impact la nivel local. Integrarea este realizată prin participarea activă a tuturor actorilor sociali regionali.*
  - *Integrarea în calitate de plan multidimensional pentru dezvoltarea sectoarelor prioritare și domeniilor de intervenții, care se susțin reciproc și ignoră vehement conflictele interne sau influențele negative. Astfel, în acest sens, integrarea asigură concentrarea pe compatibilitatea și sinergia măsurilor.*
- 5) Calitatea planului strategic este asigurată prin identificarea avantajelor comparative și a domeniilor de intervenție în baza studiului situației socio-economice.

- 6) *Inovația* este aplicată ca un principiu în procesul de identificare a proiectelor, referindu-se în mare parte la abordarea propusă și cel mai eficient mod de utilizare a resurselor disponibile.
- 7) *Ierarhia planurilor strategice*. Planurile strategiei la nivel mai superior sunt mai generale, asigurând cadrul pentru definiții mai specifice la nivele mai inferioare.

Metodologie

Planul strategic a fost elaborat prin cooperarea grupurilor de lucru cu grupul de experți. În vederea consolidării calității strategiilor au fost utilizate următoarele instrumente :

- Metoda GMA [abordarea managementului global] pentru definirea scopurilor și obiectivelor strategice.
- Sinergie, complementaritate și condiționalitate (pentru identificarea domeniilor prioritare).
- Grila corelației pentru fiecare element al strategiei (pentru echilibrarea internă și consistență).

Partenerii de proces au beneficiat de asistență tehnică sub formă de instruire. Consultările constante desfășurate cu membrii Grupului de Lucru au consolidat dedicația lor și au asigurat consensul privind elementele de bază ale strategiei, domeniile de intervenție și cele mai înalte priorități de dezvoltare.

1.2.3. Proces

Pe lângă principiile definite pentru strategii (parteneriat, proprietate, integrare) principiile aplicate de-a lungul procesului sunt:

- a) *Subsidiaritate* – definirea intervențiilor strategice în baza necesităților are loc jos – la nivel local (al comunității), însă implică resursele dezvoltării regionale.
- b) *Principiul abordării participative* a fost implementat pe larg de-a lungul întregului proces, implicând dedicația față de obiectivele comune, nivelul înalt al încrederii reciproce și împărțirii egale a responsabilităților.
- c) *Abordarea graduală și consultativă* – grupurilor de planificare strategică le-au fost puse la dispoziție toate rezultatele, analizele și materialele tehnice elaborate în decursul etapelor precedente pentru discutarea etapei următoare.

Etapa I. Auditul socio-economic, Analiza SWOT

Punctul de pornire al procesului de elaborare a strategiei îl constituie inventarierea datelor statistice. În colectarea datelor au existat anumite probleme, care sunt specifice regiunilor din Moldova:

- Imposibilitatea colectării datelor la nivel regional din cauza sistemului centralizat de gestionare a datelor.
- Lipsa informației actualizate și prelucrate profesional.
- Lipsa surselor sigure de date.

Analizele strategice nu reprezintă doar o analiză a indicatorilor statistici, ci conțin și o evaluare a condițiilor structurale, politice, economice și sociale. În acest sens, aspectul cantitativ/empiric este strâns legat de aspectele calitative.

După analiza situației a fost inițiată analiza potențialului regional. Metodologia prin care a fost desfășurată această activitate a constat în analiza SWOT. În practică, Grupurile de Lucru au identificat punctele forte regionale, oportunitățile de dezvoltare și riscurile externe. Brainstorming-ul în cadrul câtorva seminare s-a focalizat pe sinergia factorilor în fiecare element al analizei SWOT cu scopul definirii direcțiilor strategice, avantajelor comparative și aplicării managementului riscurilor.

Punctele forte, punctele slabe, oportunitățile și riscurile identificate reprezintă o viziune clară a situației curente, problemelor și potențialelor de dezvoltare ale regiunilor, servind, prin urmare, drept o punte dintre auditul socio-economic și strategie, pentru care direcțiile strategice și elementele de bază ale obiectivelor strategice au devenit evidente la sfârșitul acestei etape.

Jalon I.

- **Auditul socio-economic**
- **Analiza și matricea SWOT**
- **Avantajele comparative ale regiunii (cu analiza riscurilor)**

Etapa II: Viziune, Obiective Strategice

- a. Viziunea, în calitate de un tablou optimist, pe care oamenii l-ar avea în față despre dezvoltarea realistă a regiunii lor, a fost definită pentru o perioadă de 20 ani. Definiția Viziunii se baza pe provocările dezvoltării, care a generat idei pentru direcții strategice.
- b. Obiectivele strategice au fost stabilite foarte general pentru o perioadă de cel puțin 7 ani. Această perioadă de timp este prevăzută pentru întreaga parte strategică în vederea stabilirii unei platforme pentru două cicluri operaționale a câte 3 ani fiecare și prevenirii repetării întregului proces de elaborare a strategiei pe termen mediu, precum și asigurării durabilității planificării pe termen lung. Identificarea obiectivelor strategice s-a bazat pe viziune, orientarea strategică și avantajele comparative ale regiunilor.

Jalon II.

- **Viziune (valorile Viziunii)**
- **Direcții strategice**
- **Scopuri strategice (analiza intervențiilor)**

Etapa III. Măsuri

Măsurile au fost stabilite pentru realizarea Obiectivelor Strategice respective și, prin urmare, constituie un scenariu pentru următorii 7 ani. Deseori măsurile au reprezentat o combinație a intervențiilor regionale (proiecte) și activităților reformatoare rezultate din aceste intervenții, creând bază pentru formarea ulterioară a capacităților.

Jalon III.

- **măsuri**

Este evident că standardele europene pentru planificarea regională nu pot fi direct aplicate în țările în curs de tranziție, care încă mai au obstacole în dezvoltare și perspective politice și instituționale neclare. Totuși, know-how-ul și cele mai bune practici au fost transferate grupurilor largi ale părților interesate regionale și experților. Cel mai important rezultat al procesului de elaborare a strategiei a fost realizat: sentimentul de co-proprietate regională și locală a Strategiei, capacitățile consolidate ale grupurilor de parteneri și responsabilitatea lor față de implementare.

1.3 DURABILITATEA ȘI EVALUAREA STRATEGICĂ A MEDIULUI

Principiile dezvoltării durabile sunt intercalate pe tot cuprinsul strategiei de față. În timp ce planul se focalizează pe abordarea principalelor oportunități economice pentru Regiune, sunt luate în considerație și cel mai bun mod de promovare a integrării sociale, accesibilitatea și modalitatea de realizare a unui șir larg de beneficii de mediu.

În cursul elaborării Strategiei date, grupul de lucru a ținut cont permanent de impactul obiectivelor strategice și măsurilor asupra mediului. În acest sens, strategia conduce spre implementarea acțiunilor care păstrează patrimoniul natural, cultural și istoric, promovând dezvoltarea durabilă și deci este în concordanță cu combaterea schimbării climei. În plus, Regiunea de dezvoltare Sud este bine poziționată pentru a beneficia de cererea crescândă la produsele și serviciile legate de utilizarea resurselor de energie regenerabilă.

Prin urmare, scopul primar al Strategiei este cel de asigurare ca eforturile orientate spre sporirea creșterii economice și investițiilor capitale în cadrul regiunii, să se sincronizeze cu eforturile de atenuare a impactului advers al creșterii economice asupra mediului, precum și de creare a unei regiuni, care ar fi preocupată de calitatea vieții generațiilor actuale și viitoare.

Strategia are trei principii-cheie: devotamentul față de dezvoltarea durabilă; devotamentul față de egalitatea, diversitatea și integrarea economică; și devotamentul față de corelarea acestei strategii cu alte strategii și politici din cadrul regiunii. Strategia a fost elaborată pentru întreaga regiune, însă accentul a fost pus pe cum va funcționa în mediul rural și cum va susține polii de creștere.

Strategia de Dezvoltare Regională, corelată cu "Instrucțiunile privind Metodologia și conținutul Strategiilor de Dezvoltare Regională în Republica Moldova", oferă cel mai bun cadru strategic pentru îmbunătățirea durabilă a performanței economice și calității vieții.

Este vital ca prezenta Strategie să asigure o bază solidă pentru Planul Operațional Regional în vederea realizării sinergiei dintre fluxurile de finanțare și strategie prin intermediul programelor și proiectelor, identificate de Regiune în calitate de acțiuni prioritare în vederea diminuării punctelor slabe și satisfacerii necesităților. În plus, Strategia asigură un fundament pentru formarea de capacități întru creșterea economiei în cadrul Regiunii și contribuie la aspirația generală a Republicii Moldova exprimată în prioritățile Planului Național de Dezvoltare.

02

AUDITUL SOCIO-ECONOMIC ȘI ANALIZA SWOT

2.1 DESCRIEREA GENERALĂ

RDS cuprinde 8 raioane: Basarabeasca, Cahul, Cantemir, Căușeni, Cimișlia, Leova, Ștefan-Vodă, Taraclia, ocupînd 24 % din teritoriul Republicii Moldova. Populația regiunii constituie 15 % din populația totală a țării. Infrastructura localităților este compusă din 10 orașe fără statut de municipiu (dintre care 8 centre raionale) și 278 localități rurale organizate în 177 comune. Orașele regiunii sunt: Basarabeasca, Cahul, Cantemir, Căușeni, Căinări, Cimișlia, Leova, Iargara, Ștefan-Vodă și Taraclia. Cel mai mare oraș al regiunii este orașul Cahul.

În comparație cu alte regiuni de dezvoltare și mediile pe țară RDS are cel mai mic grad de industrializare. Pământul este una din principalele resurse naturale, suprafața terenurilor agricole constituind 74 % din suprafața totală a terenurilor.

2.2 AMPLASAREA GEOGRAFICĂ

Din punct de vedere geografic, RDS cuprinde raioanele de sud și sud-est ale Republicii Moldova. La hotarul de sud-vest regiunea se învecinează cu România și la hotarul de sud-est – cu Ucraina. Raionul din extrema de sud a RDS este raionul Cahul cu centrul administrativ în orașul Cahul. Distanța de la Giurgiulești (capul de sud al Republicii Moldova) până la Cahul este de aproximativ 48 km; 452 km Giurgiulești – Naslavcea (r-nul Ocnița, extrema de nord); 295 km – Giurgiulești – Palanca (r-nul Ștefan Vodă, est) și 473 km – Giurgiulești – Criva (r-nul Briceni, vest). În interiorul regiunii, distanța dintre polurile majore extreme – Cahul și Ștefan Vodă – este de 206 km. Accesul între principalele centre ale regiunii se desfășoară prin intermediul arterelor rutiere și de cale ferată, care asigură traficul de mărfuri și de călători.

Majoritatea raioanelor din RDS sunt părți componente în cadrul a două Euroregiuni: „Dunărea de Jos” și „Siret – Prut – Nistru”.

Regiunea este cea mai caldă și aridă regiune din țară, temperaturile zilnice fiind cu 2–3 grade mai ridicate decât în celelalte regiuni. Clima se caracterizează printr-un număr mare de zile însorite – circa 190 zile anual și 2350 ore de lumină pe an. Cantitatea de precipitații de-a lungul anului

este neuniformă, deseori survin perioade cu secete. Aceste condiții climaterice influențează dezvoltarea și specializarea zonală a agriculturii.

2.3 POPULAȚIA

Conform datelor recensământului din 2004, populația regiunii constituie 524,5 mii locuitori, ceea ce constituie 94% față de datele din 1989. Sporul natural al populației în RDS este negativ, valoarea medie fiind de $-1,4\%$ (sau -432 pers/anual).

Ponderea populației DRS constituie 15% din totalul populației Republicii Moldova (după Regiunea de Dezvoltare UTAG). Sporul natural în regiune înregistrează un ritm moderat de scădere, fiind cel mai mic nivel în comparație cu celelalte regiuni de dezvoltare. Astfel în republică sporul natural înregistrat pentru anii 2004–2005 este de $-1,9\%$ la 1000 locuitori; -2% în regiunea centru și $-5,3\%$ în regiunea de nord, înregistrându-se cea mai critică situație din ultimii 15 ani.

În profil teritorial se evidențiază următoarele diferențe intra-regionale:

- spor natural pozitiv: raioanele Cantemir (+131 persoane în mediu pe an) și Cahul (+43 persoane în mediu pe an);
- spor natural negativ relativ scăzut: raioanele Leova (–60), Ștefan Vodă (–63), Basarabeasca (–71), Cimișlia (–97,5);
- spor natural negativ relativ înalt – raioanele Căușeni (–116), Taraclia (–138).

Densitatea populației în regiune este în medie de 75 pers/km², fiind cea mai mică densitate comparativ cu celelalte regiuni de dezvoltare.

Sub *aspect etnic* populația regiunii este relativ omogenă, moldovenii constituind majoritatea absolută – peste 76%. Cele mai reprezentative minorități etnice sunt: bulgarii – 11,62%, ucrainenii – 4,3%, rușii 4,3% și găgăuzii – 2,8%. Unica excepție o constituie – raionul Taraclia, unde minoritatea bulgară constituie 66%.

Conform datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova, la 1 ianuarie 2006 situația după *mediul de reședință al populației* înregistrează o majoritate a populației rurale de 77%, comparativ cu cea urbană de 23%.

Numărul populației economic active constituie aproximativ 60% din numărul total al populației. Dintre aceștia, mai mult de jumătate (circa 60%) sunt angajați în domeniul agriculturii, care în mare parte este o agricultură de subzistență.

Sporul natural negativ al populației înregistrat în regiune influențează scăderea ratei de fertilitate și îmbătrânirea populației, sporind presiunea demografică.

Centrele urbane ale regiunii sunt, în principal, centre raionale. După numărul mediu al populației conform datelor recensămintelor din 1989 și 2004 orașele se clasifică astfel:

- Până la 5,000 locuitori – 3 orașe (Căinari, Cantemir, Iargara).
- 5,000–10,000 locuitori – 1 oraș (Ștefan Vodă).
- 10,000–15,000 locuitori – 4 orașe (Basarabeasca, Cimișlia, Taraclia, Leova).
- 15,000–20,000 locuitori – 1 oraș (Căușeni).
- Cahul – cel mai mare oraș din regiune (35,6 mii locuitori) – al 5-lea oraș ca mărime din Republica Moldova.

În perioada 1989–2004, în urma crizei economice și migrației, populația orașelor din regiune s-a redus în medie cu 29%. Acești poli de creștere sau motoare de dezvoltare regională, care sunt orașele mici și mijlocii au fost afectați în mod special, deoarece bunăstarea acestora depindea de activitatea uneia sau câtorva întreprinderi industriale, al căror faliment s-a soldat cu un șomaj

masiv și cu reducerea veniturilor. Acesta este cazul or. Cantemir, care se dezvoltă grație activității fabricii de conserve. După falimentarea acesteia dependența procesului de dezvoltare a devenit vizibil. Totodată, localitatea Vișniovca (r-nul Cantemir) și-a pierdut statutul de oraș, revenind la statutul de sat.

În perioada sovietică se menționa că regiunea de sud este lipsită de un oraș de polarizare clar reliefat. Astăzi se constată o preluare treptată a acestor funcții de către or. Cahul. Pe lângă faptul că Cahul este cel mai mare și mai dezvoltat centru urban din regiune, orașul îndeplinește funcțiile de centru universitar regional. Existența aeroportului internațional regional, a căii ferate, a unui număr de autostrăzi active în 5 direcții, a vămii, a stațiunii balneare ș.a., fortifică rolul or. Cahul în profil regional.

2.4 RESURSELE FORȚEI DE MUNCĂ

Piața forței de muncă în regiune ca și în republică este influențată de dezechilibrul persistent în economie și în viața socială. Multe sectoare se confruntă cu lipsa cadrelor calificate, în timp ce în alte domenii există excedente brațe de muncă nesolicitate. La 1 ianuarie 2005 populația economic activă din regiune constituia 301,7 mii persoane, adică aproximativ 60% din numărul total al populației.

Forța de muncă activă este ocupată în diverse domenii de activitate: circa 60% din *forța de muncă este angajată* în agricultură; 9% – în învățământ; 8,7% – comerț; 8,6%,- industrie; 4,9% – transport; 4,4% – sănătate; 2,3% – construcții etc. Comparând situația din regiune cu situația generală din țară se poate de afirma că numărul populației ocupate în agricultură în RDS este mai mare decât media pe țară (40,5% – anul 2004). Acest fapt se datorează stagnării întreprinderilor mari industriale din republică și a unei cote mici de funcționare a întreprinderilor individuale.

Numărul șomerilor înregistrați oficial constituie 3,8% din totalul populației active. În realitate însă numărul șomerilor este mult mai mare. Rata medie a șomajului în regiune în procente față de populația activă este de aproximativ 2 ori mai mică decât rata șomajului în Republica Moldova. Conform datelor „Raportului național de dezvoltare umană” 2006, în anul 2005 aceasta constituia –7,3%.

Conform datelor Agențiilor Raionale pentru Ocuparea Forței de Muncă pe parcursul anului 2005 au fost create 3326 *locuri noi de muncă*, adică aproximativ 1 loc de muncă pentru 3 șomeri înregistrați (10766 șomeri și 3326 locuri create).

Agențiile raionale pentru Ocuparea Forței de Muncă creează condiții pentru formarea, recalificarea și perfecționarea profesională a șomerilor. Agențiile raionale semnează contracte cu diferite instituții de învățământ profesional sau structuri educaționale create în acest scop. Posibilitățile de instruire la locul de trai sunt mai limitate, de aceea șomerii din anumite raioane sunt reorientați spre instituțiile de învățământ cu experiență și condiții pentru studii. Posibilități pentru instruirea la locul de trai există în r-le Căușeni, Cahul, Leova, Ștefan Vodă. Șomerii din Cimișlia sunt trimiși la cursuri în instituțiile din or. Chișinău, cei din Cantemir – la Cahul și la Chișinău. Cursurile organizate la locul de trai se desfășoară în instituțiile profesional-polivalente. Spectrul de specialități pentru formarea și reconversia profesională a șomerilor din regiune este în continuă creștere.

În ultimii ani se înregistrează o creștere lentă a *salariului nominal mediu lunar*. În anul 2003 salariul mediu în regiune a constituit 655,0 lei; în 2004 – 798,4 lei; în 2005 – 931,5 lei. Astfel în perioada 2003 – 2005 salariul mediu lunar în RDS a crescut de 1,43 ori. Valoarea procentuală a salariului față de mediul pe republică în aceeași perioadă de timp este în descreștere: 2003–73,5% față de salariul mediu pe republică; 2004 – 72,4%; 2005 – 70,6 %. Creșterea valorii salariului în RDS este

nesemnificativă, majorarea dată nu depășește nivelul mediu anual al inflației și valoarea salariului mediu rămâne a fi sub nivelul coșului minim de consum.

2.5 DEZVOLTARE ECONOMICĂ

RDS este o zonă preponderent agrară. Anual regiunea asigură între 40–50% din producția națională de struguri, circa 30,3% din producția de cereale, 15–20% din producția de floarea-soarelui.

Numărul total al gospodăriilor țărănești în anul 2004 constituia 22 % din totalul gospodăriilor de fermieri din republică, fiind într-o continuă ascensiune. În domeniul industriei activează 244 întreprinderi economice. Pe teritoriul regiunii sunt localizate peste 50 fabrici de vinuri.

Potențialul industrial nu este valorificat pe deplin din cauza stagnării și rentabilității scăzute a întreprinderilor industriale.

În RDS funcționează 3 zone economice libere: Zona Antreprenoriatului Liber „Parcul de producție „Taraclia””, Zona Antreprenoriatului Liber „Tvardița” și Portul Internațional Liber „Giurgiulești”.

Micul business sau „coloana vertebrală a economiei” înregistrează în ultimii ani o creștere dinamică. La finele anului 2004 erau înregistrate 74273 întreprinderi ale micului business, iar în anul 2005 numărul acestora a crescut cu 2542 întreprinderi.

În prezent, potențialul și infrastructura necesară turismului nu sunt dezvoltate. Regiunea dispune de resurse naturale, tradiții și experiență în organizarea evenimentelor naționale și internaționale, potențial uman valoros, toate acestea constituind premise pentru dezvoltarea turismului și a economiei regionale.

2.5.1 Industrie

Studiile comparative de dezvoltare a țării și regiunii atestă o situație de descreștere continuă a procentului populației implicat în industrie. Numărul de salariați în acest sector este de 10,941 mii persoane. În contextul dezvoltării industriale RDS se confruntă cu următoarele probleme:

- stagnarea și falimentarea întreprinderilor mari industriale;
- lipsa investițiilor;
- producție necompetitivă și ca rezultat piețele instabile de comercializare a produselor.

Criza social-economică din anii 1990 a avut un impact negativ asupra nivelului de trai.

La finele anului 2005 se constată următorii indicatori ai activității întreprinderilor industriale în profil regional: în total, în domeniul industriei funcționează 244 întreprinderi, din care aproximativ 74 % sunt concentrate în r-le Cahul (35,7%), Căușeni (22,5%) și Ștefan Vodă (15,6%). Dintre acestea 77 sau 31% sunt întreprinderile industriale mari. Volumul producției industriale în prețuri curente constituia în 2004 1187 mln lei, ceea ce reprezintă 5,8 % din volumul producției industriale a țării. În anul 2005 volumul producției industriale regionale a constituit 7%. Numărul total al întreprinderilor mari constituie 12 % din numărul întreprinderilor R. Moldova (638 la finele anului 2004). Aceste întreprinderi au o rentabilitate scăzută din cauza deteriorării utilajelor, tehnologiilor învechite utilizate și a investițiilor insuficiente pentru modernizare și îmbunătățire a calității produselor.

Principalele domenii de activitate a întreprinderilor regiunii sunt: (i) conservarea legumelor și fructelor, (ii) producerea vinurilor, (iii) fabricarea produselor de morărit, (iv) producerea și prelucrarea tutunului, (v) industria textilă, (vi) prelucrarea și conservarea produselor lactate și a (vii) cărnii, (viii) producerea materialelor de construcție. Producția industrială raportată pe cap de locuitor în anul 2004 a constituit 1,93 mii lei, iar în 2005 – 2,3 mii lei, ceea ce constituie 43% din media națională. Analiza datelor privind tendințele economice regionale în baza a 10 indicatori sintetizați

demonstrează că cele mai mari creșteri a producției industriale față de anul precedent au fost înregistrate în raioanele Ștefan Vodă, Taraclia și Căușeni, iar valoarea medie a creșterii industriale pe regiunea fost de 107,1. Media creșterii pe regiune (anul 2005) este mai mare decât pe țară (pentru comparație – media creșterii în regiune a fost de 141,7, iar cea înregistrată în republică – 133,4). Creșterea investițiilor în capital fix este un proces controversat, care deviază între următoarele extreme: de la 490,7 mii lei în r. Leova la 32,5 mii lei – în Basarabeasca. Datorită acestor valori-erupții media creșterii investițiilor în capital fix pentru anul 2004 întrece cu mult media pe țară.

Numărul total al întreprinderilor mari ale regiunii constituie 12 % din numărul întreprinderilor mari ale Republicii Moldova, dar o parte din acestea trebuie revitalizate, fiindcă au rentabilitate scăzută. Întreprinderile industriale-cheie din RDS sunt:

- 53 fabrici de vinuri și 1 fabrică de prelucrare a spirtului;
- 27 combinate de panificație și brutării;
- 12 întreprinderi de colectare și prelucrare a produselor cerealiere;
- 7 întreprinderi de uscare sau congelare a legumelor și fructelor;
- 6 fabrici de conserve;
- 6 uzine și combinate de producere a materialelor de construcție;
- 3 întreprinderi ale industriei ușoare
- 2 fabrici de brânzeturi, 2 fabrici de prelucrare a laptelui, 2 elevatoare și 2 tipografii;
- 1 combinat de prelucrare a cărnii și 4 întreprinderi de producere a mezelurilor;
- 1 întreprindere de prelucrare a lemnului.

Industria ușoară, sectorul fabricarea articolelor de îmbrăcăminte (articole tricotate și confecții) este reprezentat de întreprinderile „Tricon” SA – Cahul – specializată în producerea articolelor tricotate, confecțiilor și articolelor de ciorăpărie. 90% din producția acestei întreprinderi este exportată. O altă întreprindere de confecții funcționează în or. Ștefan Vodă – SC VS Textil. În acest domeniu era recunoscută și activitatea întreprinderii „Succes” SA – Basarabeasca – specializată în producerea articolelor flaușate, dar în prezent aceasta și-a întrerupt activitatea din lipsa resurselor financiare și a materiei prime.

2.5.2 Sectorul agrar

Regiunea de dezvoltare sud este o zonă preponderent agrară, numărul populației ocupate în agricultură fiind mai mare decât media pe țară (40,5% – anul 2004). Regiunea asigură între 40–50% din producția națională de struguri, circa 30,3% din producția de cereale, 15–20% din producția de floarea-soarelui.

Volumul producției agricole în prețuri curente pentru anul 2004 a constituit 2.974,424 mln lei, sau circa 23 % din volumul global înregistrat pe țară, dintre care 83,5 % producție vegetală și 16,5 % – producția animalieră. În perioada 2000–2005 volumul produselor agricole a crescut nesemnificativ – doar de 1,6 ori.

Balanța profit/pierderi. În anul 2004, 134 întreprinderi agricole din teritoriu au înregistrat profit net, iar 139 s-au soldat cu pierderi, în anul 2005 – 173 au înregistrat profit, iar altele 116 întreprinderi – pierderi. Astfel co-raportul profit/pierderi în gospodăriile agricole în anul 2004 a fost de 49:51(%), iar în anul 2005 – 60:40(%).

Gospodăriile de fermier

În regiune, conform datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova în anul 2004 numărul total al gospodăriilor țărănești constituia 22 % din cota gospodăriilor de fermieri din republică. Cota medie a lotului de pământ atribuit în regiune este de 1,55 ori mai mare decât în republică datorită densității mici a populației din regiune.

Cele mai mari cantități de cereale și floarea-soarelui au fost cultivate în r-le Ștefan-Vodă, Taraclia și Cahul; legume de câmp, fructe și pomușoare-Ștefan Vodă; struguri-Taraclia, Cahul, Cantemir.

Agricultura în Republica Moldova, inclusiv în RDS, este familială de subzistență, ce nu corespunde principiilor economiei de piață. Parcelarea excesivă a terenurilor, încălcarea legii privind asolamentul, lipsa echipamentelor strict necesare pentru prelucrarea terenurilor, lipsa pieței de desfacere a producției agricole, bariere legislative, capacități profesionale reduse și informare slabă – toate acestea fac ca gospodăriile agricole să fie ineficiente și necompetitive. O altă cauză ce influențează productivitatea agricolă este dependența directă de factorii naturali și clima regiunii. Cantitatea de precipitații căzută de-a lungul anului este neuniformă, deseori survin perioade cu ariditate sau secete.

2.5.3 Servicii

Cota infrastructurii serviciilor în PIB continuă să crească. Volumul vânzărilor de mărfuri cu amănuntul și a serviciilor cu plată prestate populației sunt în ascensiune. Volumul vânzărilor de mărfuri în anul 2005 a fost de 741959 mii lei, cu peste 120000 mii lei mai mult decât în 2004. Serviciile cu plată prestate populației constituie în profil regional 768 lei pe cap de locuitor, înregistrând în anii ulterioari valori majorate. Aceasta este o consecință a diversificării sferei prestatorilor de servicii și creșterii puterii de cumpărare a populației.

Din perspectiva serviciilor prestate la nivel local pot fi menționate: instituțiile guvernamentale și non-guvernamentale, structurile și agențiile comerciale, structurile sistemului bancar, structurile regionale de dezvoltare locală.

2.5.4 Zone economice libere

Conform raportului Ministerului Economiei și Comerțului al R. Moldova privind activitatea zonelor economice libere pe teritoriul Regiunii de Dezvoltare Sud funcționează 3 zone: Zona Antreprenoriatului Liber „Parcul de producție „Taraclia”, Zona Antreprenoriatului Liber „Tvardița” și Portul Internațional Liber „Giurgiulești”, care are un statut similar cu cel al zonelor economice libere. Sunt inițiate acorduri trilaterale între România, R Moldova și Ucraina destinate colaborării și contracarării pericolelor și amenințărilor specifice secolului, acorduri care au inițiat și noi forme de colaborare în cadrul Zonei economice libere „Galați – Giurgiulești – Reni”.

Zona economică liberă „Taraclia” este fondată în anul 1998 pe o suprafață de 36 ha, dispune de o infrastructură tehnică dezvoltată, terenuri, calea ferată Chișinău – Reni – Odesa. La moment în această structură sunt înregistrați 9 rezidenți cu un volum de investiții de 170 mln lei. Volumul producției industriale în această zonă este de 40 mln lei. În zona economică „Tvardița” volumul investițiilor este de 60 mln lei.

Din 28 iulie 2005, odată cu înregistrarea primului rezident – Investitorul general, compania „Azertrans” SRL, a început activitatea Portul Internațional Liber „Giurgiulești”, care conform statutului prezintă anumite avantaje pentru Investitori. Potrivit situației de la 1 octombrie 2006, pe teritoriul Portului Internațional Liber „Giurgiulești” au fost înregistrați opt rezidenți, printre care investitorul general – compania „Azertrans” SRL, cinci companii din domeniul construcțiilor, o firmă comercială și o întreprindere de prestare a serviciilor către rezidenți. Volumul total al construcțiilor finalizate pe teritoriul Portului la 1 ianuarie 2006 a constituit 24,6 mil. lei.

Alte arii industriale și comerciale nu există, nu funcționează Incubatoare, Parcuri tehnologice sau Parcuri comerciale.

2.5.5 Turismul

Potențialul turistic al regiunii nu este încă dezvoltat, dar există potențiale resurse pentru aceasta. În profil regional infrastructura turistică se prezintă astfel:

- 20 hotelurile funcționale, dintre care cele mai mari sunt: hotelul „Azalia” și „Codreanu” din Cahul, Albasadorf din Albota de Sus (Taraclia), filială a hotelului „Codru din Chișinău, hotelul de 4 stele de pe lângă vinăria „Purcari” din Ștefan Vodă, popasul situat pe traseul național Chișinău-Cahul nu departe de s. Sărata Nouă, r-l Leova.
- Peste 15 muzee arheologice și de istorie a ținutului natal, 2 Stații ale tinerilor naturaliști – Giurgiulești (Cahul) și Leova, 1 „muzeu verde” unic în R Moldova (r-l Ștefan Vodă).
- 6 mănăstiri – Mănăstirea din Codrii Tigheciului, mănăstirea din Capaclia (Cantemir), 2 mănăstiri în Cahul, mănăstirea de la Zloți (Cimișlia), mănăstirea de femei din Căușeni. Nu toate mănăstirile sunt amplasate în lăcașuri cu localizare și arhitectură specifică, ca să prezinte interes turistic.

Alte puncte de atracție în regiune:

- Unele din cele mai vestite vinării de pe teritoriul țării – Vinăriile „Purcari” și „Taraclia” incluse în „Drumul vinului”.
- Stațiune balneoclimaterică vestită în Moldova și peste hotarele țării – „Nufărul Alb” cu izvoare minerale termale, Cahul.
- „Valul lui Traian” a fost înălțat de romani prin sec. III pe o lungime de circa 126 km de la Prut din sat. Valul lui Isac, Cahul – până la Căușeni și în continuare până la lacul Sasac (lângă Tatarbuniar, Ucraina).
- Monumentul istoric de arhitectură din secolele XVI-XVIII, biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Căușeni, care necesită o restaurare totală.
- 2 muzee „Alexei Mateevici” din s. Zaim, Căușeni și or. Căinari.
- Pădurea Turcească (s. Talmaza) și Nistrul cel Chior din r-l Ștefan Vodă.

Evenimente culturale de importanță regională, națională și internațională:

- Festivalul dansului în memoria lui Vasile Tănase organizat în Basarabeasca pentru întreaga zonă de sud.
- Festivalul internațional folcloric bienal „Nufărul alb”, Cahul.
- Festivalul internațional folcloric pentru copii „Bobocelul”, Cahul.
- Festivalul internațional „Chipuri de prieteni” („Faces of Friends”) devenit un prestigios Festival Internațional de Muzică Ușoară pentru tineri.
- Festivalul folcloric internațional „Duminica la florii” organizat în localitățile de pe malul Prutului din r-l Cahul.
- Teatrul bulgarilor basarabeni «Смешен петък» și un ansamblu de cîntece și dansuri «Родолубие».

În ultimii ani în RDS a sporit interesul din partea diferiților actori sociali și a factorilor interesați pentru dezvoltarea turismului. În diferite raioane au fost elaborate strategii și s-a început inventarierea potențialului turistic existent. Dezvoltarea turismului și în special a turismului rural este un domeniu de perspectivă, deoarece prin valorificarea resurselor locale existente, va fi ridicat gradul de dezvoltare economică al regiunii.

2.5.6 Mediul de afaceri

Numărul agenților economici în regiune la finele anului 2004 era de 111658, înregistrând la nivel general o scădere lentă față de 2005 cu circa 1200 unități. După forma de proprietate majoritatea societăților comerciale înregistrate sunt private. În ultimii ani are loc scăderea numărului de întreprinderi cu proprietate publică și creșterea lentă a numărului de întreprinderi mixte și cu

capital străin. Acest ritm de creștere este nesemnificativ, dar menținerea lui ar putea fi promițător pentru anii ulteriori.

Micul business în lume este supranumit „coloană vertebrală a economiei” grație contribuției considerabile la crearea locurilor de muncă, stimularea concurenței, favorizarea inovațiilor și implementarea tehnologiilor. Dezvoltarea micului business în regiune se caracterizează printr-o sporire dinamică. La finele anului 2004 în RDS erau înregistrate 74273 întreprinderi, iar în anul 2005 numărul acestora s-a extins până la 76815.

Cea mai dinamică dezvoltare este caracteristică raioanelor Cahul, Căușeni și Ștefan Vodă. În RDS este vizibilă situația bipolară în dezvoltarea micului business. Ponderea întreprinderilor din acest domeniu în 4 raioane – Cantemir, Leova, Basarabeasca și Taraclia constituie doar 10% din totalul întreprinderilor din regiune, astfel celelalte 4 raioane asigură 90% din afacerile regionale.

În volumul total al structurilor micului business ponderea cea mai mare o dețin gospodăriile țărănești, urmate de întreprinderile individuale.

Nu există studii privind structura regională a micului business, dar în mare parte sînt caracteristice tendințele naționale: predominarea activităților comerciale în proporție de 45%, urmată de industria de prelucrare a materiei prime agricole și extractivă – 13%, tranzacțiile imobiliare – 11,8 %, transport și telecomunicații – 6,5 % și construcții – 5,7 %¹.

2.5.7 Comerțul extern

Disparități în profil regional pot fi înregistrate și în privința comerțului extern. Analiza datelor din domeniu este un proces dificil din cauza lipsei evidenței statistice regionale și la nivel de raioane. Aceasta nu a permis calcularea exactă a balanței comerțului extern al regiunii. Din regiune se exportă: băuturi alcoolice și nealcoolice, produse vegetale, tutun, produse alimentare finite, mărfuri și articole textile, animale și produse animaliere și se importă resurse de combustibil, materie primă pentru industria ușoară, mașini și utilaje.

În anul 2004 comerțul extern a constituit 255006,5 mii lei, din care exportul de mărfuri și servicii – 194314,5 mii lei. În anul 2005 s-a înregistrat o scădere a volumului comerțului extern până la 242961,3 mii lei din care cota exportului a constituit 81,3 %. În profil teritorial cota cea mai mare a exporturilor revine r-ilor Ștefan Vodă și Cimișlia, iar a importurilor – r-lui Basarabeasca.

Volumul investițiilor în capital fix începând cu anul 2004 a crescut de la 494813 mii lei până la 550368,8 mii lei. 78 % sunt investițiile în obiecte cu destinație productivă și doar 2,8% sunt investițiile în construcția locuințelor. În anumite raioane cota investițiilor în construcția locuințelor este egală cu 0: în Cantemir, Leova și Taraclia. Cea mai mare pondere a investițiilor în perioada 2004–2005 aparține r-ului Leova, este vorba de investiții de la bugetul de stat pentru construcția gazoductului de presiune înaltă „Comrat – Leova”.

Republica Moldova nu poate asigura gradul necesar de dezvoltare social-economică doar în baza surselor financiare disponibile. Necesitatea atragerii surselor externe și anume a investițiilor străine directe devine tot stringentă.

RDS nu dispune de centre de cercetare pentru implementarea inovațiilor și tehnologiilor moderne. Activează 3 Universități, acestea fiind o sursă pentru promovarea cercetărilor în domeniu. Instituțiile sunt bine dotate și colaborează cu instituții internaționale, un rol aparte revenind colaborării în cadrul „Euroregiunii Dunărea de Jos”.

¹ Sursa: Direcția Principală Dezvoltarea Businessului Mic și Mijlociu a Ministerului Economiei și Comerțului

2.6 INFRASTRUCTURA

RDS dispune de o rețea dezvoltată, extinsă și diversificată de drumuri și căi de acces intra- și interregionale. Infrastructura drumurilor RDS joacă un rol important în contextul perspectivelor de dezvoltare și asigurării accesului Republicii Moldova spre țările din Bazinul Mării Negre. Rețeaua regională de drumuri este deteriorată, necesitând reparații în proporție de peste 80% din infrastructura totală. Această situație creează impedimente în dezvoltarea economică a regiunii.

Ponderea infrastructurii utilităților publice în RDS este sub media pe țară și a unor regiuni de dezvoltare din Republica Moldova. În general, orașele dispun de infrastructura utilităților publice într-o măsură mai mare comparativ cu localitățile rurale. Diferențele se exprimă la nivel de asigurare cu apă, canalizare, drumuri, gaze naturale etc. Actualmente orașele din RDS nu sunt atractive în calitate de poli regionali de creștere, deoarece nu au dezvoltate servicii și infrastructură stimulativă pentru consolidarea dezvoltării zonelor proxime. Atât localitățile rurale, cât și orașele mici precum Cantemir, Căinari, largara se confruntă cu o multitudine de probleme, care determină stagnarea dezvoltării acestor localități, deoarece bugetele locale nu pot asigura necesarul de cheltuieli, iar investițiile din bugetul republican sunt insuficiente și acoperă doar unele segmente de infrastructură. Lipsa locurilor de muncă și a condițiilor de trai constituie o precondiție pentru emigrarea populației.

Una din problemele prioritare este gestionarea deșeurilor. Regiunea nu dispune de un sistem integrat de colectare, separare, procesare și reutilizare a deșeurilor. Această situație continuă să influențeze calitatea mediului natural, aspectul estetic al comunităților și atractivitatea regiunii.

2.6.1 Transportul

Pentru Republica Moldova, transportul are un rol determinant. Fiind o țară bazată pe agricultură și industrie agricolă, economia țării este dependentă de buna funcționare a transporturilor și rețelelor de drumuri pentru accesul la piețele de desfacere. Sistemul de transport generează 9 % din PIB și acest coeficient este în creștere. Volumul încărcăturilor transportate în regiunea de sud cu transportul auto al întreprinderilor specializate pentru anul 2004 a constituit 266, 6 mii tone, iar pentru anul 2005 a fost înregistrată o ușoară scădere, până la 259, 2 mii tone.

Ponderea cea mai mare în transportarea încărcăturilor revine r-ilor Cimișlia și Ștefan Vodă, pe parcursul ambilor ani din r-nul Leova și Basarabeasca nu au fost transportate cu transportul auto încărcături, procent mic de mărfuri a fost transportat din raionul Cantemir (100 mii tone în 2 ani). În aceste localități funcționează transportul feroviar și aceste încărcături sunt transportate pe altă cale. Numărul pasagerilor autobuzelor și microbuzelor în anul 2004 a constituit peste 93 mln persoane, înregistrându-se o scădere în anul 2005, până la 70 mln pasageri.

Drumurile sunt considerate vasele sangvine ale economiei unei țări. De lungimea totală a drumurilor, de calitatea acestora și asigurarea accesului între diferitele structuri economice și nu numai, depinde gradul de dezvoltare a țării.

Lungimea totală a drumurilor publice în RDS constituie 22,3% din lungimea totală pe țară. Dintre acestea 23,8% sunt drumuri naționale cu îmbrăcăminte rigidă și 21,5% drumuri locale dintre care 20% sunt cu îmbrăcăminte rigidă. În regiune există artere rutiere, care fac legătura între toate centrele urbane.

Cele mai multe drumuri din RDS duc spre capitala Republicii Moldova, mun. Chișinău. Transportul public/privat asigură conexiunea dintre localități și capitală. Drumurile din interiorul regiunii care fac legătura între partea vest și est sunt într-o stare precară și nu permit conexiunea interregională. Rutele de transport existente la fel nu leagă extremele regionale. Toți acești factori

influențează negativ cooperarea între raioanele din interiorul regiunii și pot pune în pericol viitoarele proiecte comune.

Lungimea totală a străzilor, căilor carosabile și cheiurilor în regiune reprezintă 13,7 % sau 447,4 km. Pe o suprafață de 196,6 km se întind străzile și căile carosabile cu îmbrăcăminte rigidă, iar pe 168,2 km – cele cu îmbrăcăminte îmbunătățită.

Sursa: BNS, Notă informativă cu privire la infrastructura edilitară și activitatea de salubritate a teritoriilor localităților în anul 2005.

Regiunea dispune de mai multe automagistrale, unele din ele intercalându-se pe anumite sectoare cu cele din UTAG. Cea mai importantă arteră rutieră, care străbate longitudinal regiunea și nu traversează teritoriul UTAG este artera Cahul-Chișinău, care conectează pe parcurs centrele urbane: Cantemir, Leova, Hîncești.

Regiunea are 7 puncte de control și de trecere a frontierei: vame rutiere – Giurgiulești, Cahul, Cantemir, Basarabeasca, Săiți (Căușeni), Palanca (Ștefan Vodă) și Tudora (Ștefan Vodă).

Volumul încărcăturilor transportate în regiunea de sud cu transportul auto al întreprinderilor specializate pentru anul 2004 a constituit 266,6 mii tone, iar pentru anul 2005 a fost înregistrată o ușoară scădere pînă la 259,2 mii tone.

Transportarea pasagerilor cu autobuze și microbuze în anul 2004 a constituit peste 93 mln persoane, înregistrându-se o scădere în anul 2005 pînă la 70 mln pasageri.

Se planifică construcția unui autoban care va porni din punctul extrem sudic al țării (Giurgiulești) și pînă la Criva (punctul extrem de vest) cu o lungime de 360 km., care trebuie să facă legătura între R. Moldova și țările scandinave.

Pentru dezvoltarea transportului interregional în conformitate cu Planul de Dezvoltare socio-economică a r-ului Basarabeasca se propune contribuția la realizarea Programului de Stat pentru dezvoltarea parcului de transport al pasagerilor prin deschiderea gării auto în or. Basarabeasca și asigurarea transportului de călători în zonă.

În interiorul regiunii doar în or. Cahul este dezvoltat transportul urban de călători cu autobuze și microbuze.

Infrastructura feroviară a țării constituie o parte din fostele rețele ale URSS. Pînă în prezent sistemul de căi ferate a suferit mici schimbări datorită micșorării ponderii de explorare a acestora. Căile ferate ale RM conțin 2214 km de rețele, fiind utilizate doar 1163 km. Pe teritoriul RDS rețeaua de cale ferată cuprinde aproximativ 1/3 din rețeaua națională. Unul din cele mai mari noduri feroviare din sudul Republicii Moldova se găsește la Basarabeasca. Acest nod face legătură între Basarabeasca și orașul Reni (Ucraina), Basarabeasca și Belgorog-Dnestrovsc (Ucraina), Basarabeasca-Tighina și Basarabeasca-largara-st. Prut. Prezența căii ferate pe teritoriul regiunii constituie un mare avantaj, care trebuie valorificat pe deplin.

Principalele trasee transregionale de cale ferată străbat regiunea și conectează diferite localități din RDS, intercalându-se pe diferite sectoare cu rețelele Regiunii de Dezvoltare UTAG. Acest fapt poate constitui o problemă pentru asigurarea procesului de reconstrucție și modernizare a sistemului de cale ferată datorită faptului că RD UTAG se va conecta la procesul de dezvoltare regională în faza a doua, adică câțiva ani mai târziu comparativ cu RDS. Prin intermediul căilor ferate regionale se asigură legătura regiunii cu Ucraina și România.

Gradul de uzură al sistemului de căi ferate sporește continuu. Lucrările de menținere și extindere ale sistemului se realizează în funcție de bugetul disponibil al ÎS „Calea Ferată din Moldova”. În

anul 2005 a fost lansat tronsonul de cale ferată Revaca-Căinari, care a legat magistralele europene CE 95 și E560.

Deja au început lucrările de construcție a tronsonului „Cahul-Giurgiulești” pe o porțiune de 54 km de-a lungul hotarului cu România pe cursul râului Prut. Responsabilă este ÎS „Calea Ferată din Moldova”, studiul de fezabilitate privind construcția acestui traseu fiind realizat cu câțiva ani înainte.

Conform datelor recente privind exploatarea căilor ferate ale Moldovei în aspect național și regional se constată descreșterea numărului de pasageri transportați și a volumului de mărfuri. În același timp, liniile existente nu sunt modernizate, fiind utilizate aceleași tipuri de vagoane, locomotive și sisteme uzate moral și fizic. În RDS nu sunt valorificate pe deplin posibilitățile transfrontaliere existente.

Aeroportul internațional Cahul este în perioada de licențiere, alte aeroporturi în regiune nu funcționează, respectiv în RDS nu există trafic aerian. Transportul maritim este la faza inițială, deoarece cu câteva luni în urmă a fost dat în exploatare Terminalul de la Giurgiulești și nodul maritim. În prezent, circuitul de mărfuri prin port este relativ mic, dar în perspectivă vor fi deschise secțiuni de mărfuri și pasageri, acțiuni care ar putea să eficientizeze activitatea economică și să amplifice semnificația acestor dotări pentru economia națională. Acest port are un regim fiscal și vamal preferențial, de aceea se așteaptă ca prețul produselor petroliere să fie mai mic. Astăzi, prin intermediul portului se realizează accesul spre Turcia. Acest port poate oferi acces spre Marea Neagră – Marea Mediterană – Canalul Suez-Marea Roșie-Oceanul Indian. De asemenea, este posibil accesul și pe piața rusească, fără a tranzita Ucraina.

2.6.2 Resursele energetice

Rețeaua de alimentare cu gaz în regiune se extinde în fiecare an, dar comparativ cu rata națională, indicii regionali sunt foarte scăzuți. În anul 2005 ponderea fondului locativ dotat cu gaze naturale a fost de 34,22%. Cel mai înalt nivel se înregistrează în raionul Taraclia (84,2%), iar cel mai mic, în raionul Leova (2,8%).

Energetica Republicii Moldova se deosebește de energetica altor state prin faptul că republica nu dispune de zăcăminte de combustibil fosil, de aceea 98% din totalul de energie și combustibil sunt acoperite din import. Această insuficiență este simțită în special în RDS, fiindcă în acest spațiu nu sunt construite centrale hidro- sau termoelectrice. Proprietara rețelelor electrice de distribuție din regiunea de sud a țării din anul 2000 este Grupul Spaniol „Union Fenosa”, care asigură 100% din consumul de energie electrică.

În scopul ameliorării situației privind alimentarea cu energie electrică, inclusiv a sectoarelor din RDS, în anii 2004–2005 a fost elaborat și implementat „Planul de activități privind alimentarea alternativă cu energie electrică” (*Raport privind procesul de implementare a Strategiei de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei*).

A fost construită și dată în exploatare linia de înaltă tensiune „Anenii Noi – Căușeni” – 34 km, au fost realizate acțiuni de alimentare alternativă cu energie electrică a consumatorilor din r-nul Ștefan-Vodă (28 localități), r-nul Căușeni (22 localități). În cadrul primei faze a Proiectului Energetic-II, care prevede realizarea unor activități de modernizare în sectorul electro- și termoenergetic, au fost construite 12 centrale termice (cazangerii) în 4 orașe ale republicii, inclusiv or. Cantemir. La etapa următoare acest lucru se va realiza și în r-nul Leova.

Sursa: Rezultatele generalizate privind implementarea în anul 2006 a Programului de activitate a guvernului „Modernizarea țării-bunăstarea poporului”.

Dependența energetică față de Tiraspol poate fi minimizată prin conectarea la sistemul energetic european. Unul din proiectele de perspectivă, care ar putea îmbunătăți situația privind aprovizionarea cu energie electrică a regiunii de sud, ține de interconectarea rețelelor de electricitate din Moldova și România. Este vorba despre construcția liniei Suceava-Bălți și Fălcui-Gotești (Cantemir).

2.6.3 Comunicații

Rețeaua de telecomunicații înregistrează în ultimii ani un grad ridicat de dezvoltare, exprimat în plan cantitativ și calitativ. Au fost înlocuite centralele automate și manuale cu cele digitale. Fiecare raion al regiunii are nodul său și deține centrală de legătură raională. La finele anului 2005 numărul de aparate telefonice instalate în regiune era echivalent cu 110,3 mii.

Telefonia mobilă în regiune este asigurată de către Companiile Moldcell și Voxtel, gradul de acoperire teritorială fiind în continuă creștere.

2.6.4 Mediu (alimentare cu apă, canalizare, protecția mediului)

Extinderea suprafețelor agricole ca urmare a activității antropice (defrișarea pădurilor, desțelenirea stepelor, desecarea terenurilor umede din văile râurilor) au dus la reducerea considerabilă a habitatelor naturale și în consecință a pus în pericol diversitatea biologică a acestei zone. RDS dispune de mai multe arii naturale protejate de stat; astfel există și oportunități pentru dezvoltarea turismului în regiune.

Ponderea localităților regiunii care au rețele de apă potabilă în anul 2005 a constituit 17%, iar în anul 2005 s-a majorat până la 27%. Ponderea fondului locativ dotat cu apeduct a constituit în anul 2005 – 44%. La acest component există o diferență semnificativă între localitățile urbane și rurale. În localitățile urbane, în profil național prezența apeductului este remarcată în 78,9% suprafață locuibilă, pe când în localitățile rurale ponderea este de 11%. Cea mai bună situație se înregistrează în raionul Basarabeasca (80% din fondul locativ dotat cu apeduct), iar cea mai critică în raionul Cantemir (5,6%).

Ponderea instalațiilor de canalizare în regiune acoperă doar 12,8%, chiar și unele localități mai mari, cum este or. Căinari, nu dispun de aceste sisteme.

Una din cele mai mari probleme ale Republicii Moldova – și în particular a RDS – este gestionarea deșeurilor. În localitățile regiunii pot fi identificate gunoiști neautorizate. La nivel regional nu funcționează nici o fabrică de reciclare și reutilizare a deșeurilor. Acești factori indică necesitatea stringentă de soluționare a problemei de management a deșeurilor.

Pentru folosirea rațională a resurselor naturale și protecția mediului ambiant în anul 2004 în regiune s-au făcut investiții în capital fix de 3102,4 mii lei. Cele mai mari investiții s-au făcut în r-le Basarabeasca și Leova, cele mai mici – în r-nul Cahul. Pe parcursul aceluiași an, 503, 1 ha de terenuri au fost consolidate și restabilite. În anul 2005 volumul investițiilor a crescut până la 5541 mii lei, iar suprafața terenurilor restabilite s-a micșorat de aproape 3 ori. Aproape jumătate din investițiile în capital fix din anul 2005 s-au făcut din nou în raionul Leova (2409,5 mii lei) și cele mai mici – în Cahul.

Orașul Leova și unele localități rurale sunt amplasate geografic în imediata apropiere a văii r. Prut, de aceea aceste teritorii, fiind străbătute de râpe adânci au mari probleme cu inundațiile pe parcursul anului, în special primăvara.

În toate raioanele regiunii s-a început realizarea prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 1543 din 29.11.2002 și nr. 1389 din 24.11.2003 privind reambalarea și stocarea pesticidelor inutilizabile. În

ultimii 3 ani aceste lucrări au fost finalizate în raioanele de sud-vest Căușeni și Ștefan Vodă. Una din problemele cu care se confruntă celelalte raioane în lichidarea pesticidelor este insuficiența resurselor financiare.

Conform Legii Republicii Moldova privind fondul ariilor naturale protejate de stat nr.1538-XIII din 25.02.98 cele mai importante arii naturale protejate de stat, considerate și puncte de atracție turistică în zona de sud este Rezervația Naturală de Stat „Prutul de Jos” cu o suprafață de 1691 ha amplasată geografic în raionul Cahul în apropierea localității Slobozia Mare. A fost organizată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova din 23 aprilie 1991 în scopul ocrotirii florei și faunei lacului Belev și a luncilor inundabile din împrejurimile lui. 2/3 din suprafața rezervației este ocupată de apele lacului Belev, iar pe restul teritoriilor crește flora caracteristică pajiștilor de luncă inundabilă. Pe teritoriul rezervației și în preajmă au fost evidențiate 160 specii de plante vasculare.

Monumente ale naturii (geologice și paleontologice):

- sectorul cu vegetație de stepă Ciumai situat pe teritoriul r-lui Taraclia cu lungimea de 2,5 km, fragmentat de 6 râpe. Vegetația de stepă pe sectorul rezervat este reprezentată prin specii cu utilizare economică: plante medicinale – 21, 1%, etero-oleaginoase – 12,6%, uleioase – 7,8% ș.a.;
- lacul Manta – cu o suprafață de peste 2000 ha format prin contopirea mai multor lacuri mici, este un relict al limanului Dunării;
- ecosistemul acvatic „Lebăda albă” la nord-vest de orașul Leova;
- mlaștina „Togai” la est de satul Crocmaz, 100 m de la albia Nistrului, r-nul Ștefan Vodă;
- parcul „Leuntea”, satul Grădinița, r-nul Ștefan Vodă”;
- lunca inundabilă a râului Prut la sud de orașul Cantemir;
- pădurile Tigheci, Flămînda, Chiselă.

Dirijarea efectivă a relațiilor cu mediul natural pe teritoriul regiunii trebuie să se efectueze cu scopul minimizării influenței negative a activității economice asupra cadrului natural înconjurător și menținerii indicatorilor specifici mediului ambiant la un nivel ce nu permite dăunarea sănătății populației.

2.7 DEZVOLTARE SOCIALĂ

Capacitatea instituțiilor educaționale din RDS acoperă, în general, necesitățile de instruire ale regiunii. În particular, mai problematică este situația cu instituțiile preșcolare. Conform datelor statistice pentru anul 2005 situația este similară în întreaga țară. Nivelul de acoperire cu instituții preșcolare la nivel național este de 65,8 %, iar în RDS este de 72,1 %, astfel în regiune gradul de acoperire a necesității este mai ridicat.

În profil regional, cel mai mic nivel de acoperire este în r-nul Căușeni – 52,3% și cel mai înalt – în Leova – 81%.

Motivele pentru care RDS nu are suficiente instituții preșcolare sunt: (i) creșterea ratei natalității în ultimii 2 ani; (ii) o parte din clădirile utilizate în trecut pentru instituții preșcolare sunt deteriorate și APL nu are suficiente surse financiare pentru reabilitarea lor, de aceea acestea au fost date în arendă, schimbându-se destinația inițială.

O situație mai bună caracterizează compartimentul “educație primară și gimnazială”. Acoperirea cu instituții necesare procesului de educație primară este de 99,88% la nivel național, comparativ cu 96,7% – nivelul local. Instituții gimnaziale sunt în proporție de 99,04% comparativ cu rata națională de 96,9%. Un alt indicator care descrie calitatea vieții este numărul elevilor la un profesor, în RDS rata națională este de 17,65, iar în RDS – 17,5. Cea mai bună situație este în r-nul Ștefan Vodă,

unde rata este de 11,5 elevi la un profesor, iar cei mai mulți elevi la un profesor – 22,7 – sunt în r-nul Basarabeasca

Domeniul locativ se caracterizează prin aceea că suprafața totală a fondului locativ a RDS constituie 12,1 mln m² sau aproximativ 16% din suprafața totală pe țară. Din totalul fondului din RDS, 1/3 o constituie suprafața din regiunile urbane. Suprafața locuibilă ocupă 8,3 mln m². Indicii înregistrați în regiune corespund integral indicatorilor naționali, fapt care denotă tendințe similare celor naționale. În medie unui locuitor din regiune îi revine 21,5 m², iar suprafața medie înregistrată în republică este de 21,3m². Mai satisfăcătoare în profil regional este situația din r-nul Ștefan Vodă, unde în anul 2005 unui locuitor îi revenea în mediu 27,1 m², iar în raionul Căușeni – 23,3 m². La nivel național fondul locativ în medie pentru un locuitor (în m²) în 1997–2004 a înregistrat o creștere nesemnificativă de la 20 m² la 21,3 m². Totuși în asigurarea populației cu locuințe există o stagnare totală pe parcursul ultimilor 10 ani. În această perioadă de criză economico-socială nu au fost date în exploatare locuințe construite din fonduri publice.

Serviciile și structura fondului locativ din regiune sunt sub nivelul de trai decent, apartamentele fiind echipate sub nivelul necesităților. Despre acest fapt vorbesc datele statistice privind procentul populației RDS care are acces la rețelele de apă, gaze naturale sau alte utilități.

2.7.1 Educație

RDS dispune de o rețea de învățământ complexă, care asigură pregătirea și formarea la diferite nivele. Instituțiile superioare de învățământ sunt plasate în or. Cahul și Taraclia. În cadrul centrelor universitare se inițiază activități de dezvoltare și cercetare benefice regiunii. Instituțiile cooperează cu instituții de învățământ superior din România și Bulgaria.

Condițiile pentru protecția sănătății populației sunt relativ satisfăcătoare, înregistrându-se scăderi ale indicatorilor de protecție socială. Funcționează diferite structuri, agenții, instituții implicate în oferirea serviciilor de informare, consulting, instruire. Un regres vizibil se înregistrează în domeniul instituțiilor sportive.

Infrastructura educațională a RDS este reprezentată prin diferite categorii de instituții și cuprinde 551 unități: – 266 instituții preșcolare, 270 școli de zi, gimnazii și licee, 12 instituții de învățământ secundar-profesional, 3 instituții de învățământ superior. În afară de acestea mai funcționează și alte tipuri de instituții: școli de arte plastice, muzicale, de actorie, centre de creație infrastructura de formare profesională ș.a.

În perioada anilor 1995–1999 criza economică a afectat foarte grav situația instituțiilor preșcolare, numărul acestora înregistrând o scădere de la 1680 până la 1201. Începând cu anul 2000 impactul acestei crize începe a fi minimizat, astfel încât în anul 2003 au fost înregistrate 1246 instituții preșcolare la nivel de republică.

Analizând dinamica numărului de instituții preșcolare, care funcționează în regiune și a numărului de copii care frecventau aceste instituții, se constată existența unei tendințe de creștere lentă, inclusiv în intervalul de 3 ani (2003–2005). Numărul total de instituții preșcolare în anul 2005 era de 266, ceea ce reprezintă 20,5% din numărul de instituții preșcolare din țară. Numărul de copii care frecventau grădinița în anul 2005 era cu 857 copii mai mare decât al celor din anul 2003. În cele 266 instituții preșcolare în anul 2005 activau 1759 cadre didactice, adică în medie câte 7 cadre didactice într-o instituție preșcolară.

Criza anilor 90 și-a pus amprenta și asupra învățământului preuniversitar. Numărul școlilor de zi, al gimnaziilor și liceelor a scăzut din anul 2003/2004 până în 2005/2006 cu 3 instituții de învățământ. Numărul de elevi care frecventează aceste instituții în perioada dată de timp s-a micșorat cu

937 persoane. Nu este vorba despre o tendință stabilă de descreștere, ci mai degrabă de reorganizarea și comasarea instituțiilor existente. La nivel național instituțiile preuniversitare din regiune constituie 17,4% din numărul total de instituții înregistrat.

Cota instituțiilor de învățământ secundar-profesional din RDS în anul de studii 2005/2006 constituia 15%. Numărul de elevi înmatriculați scade, având drept consecință și scăderea numărului de absolvenți (în anul de studii 2004/2005 – 2237 absolvenți, iar în anul 2005/2006 – cu 588 absolvenți mai puțin).

În RDS funcționează 3 instituții de învățământ superior, unde în anul de studii 2005/2006 își făceau studiile 3773 studenți dintre care 3500 la Universitățile din Cahul.

1. Universitatea Real-Umanistică din Cahul este prima instituție de învățământ superior din sudul țării care și-a început activitatea în domeniul învățământului din anul 1998.
2. Universitatea de Stat "Bogdan Petriceicu Hașdeu" din Cahul² are 4 facultăți, cu programe de studii pentru 13 specializări: Facultatea de Istorie, Facultatea de Drept și Administrație Publică; Facultatea de Economie, Informatică și Matematică; Facultatea de Litere. În cadrul Universității activează 10 catedre de specializare și 2 catedre generale. US din Cahul colaborează cu instituții similare din cadrul Euroregiunii „Dunărea de Jos”.
3. Universitatea de Stat din Taraclia a fost fondată în anul 2004. Aici își fac studiile 273 studenți la 7 facultăți: 5 facultăți pedagogice, contabilitate și asistență socială pedagogică. Universitatea colaborează cu 2 universități din Bulgaria- Rusensc și Velicotîrnovo.

În regiune mai funcționează: (i) 5 școli speciale (auxiliare) distribuite geografic astfel: Leova – 1, Ștefan Vodă – 1, Căușeni – 1, Cahul – 2; (ii) 4 școli internat: Leova – 1, Taraclia – 1, Cahul – 2; (iii) 2 case de copii de tip familial (Căușeni).

În ultimii ani a început procesul de dezinstituționalizare a instituțiilor de tip internat. Prin intermediul diferitelor proiecte implementate și acțiuni regionale are loc procesul de verificare a instituționalizării copiilor în școli speciale și de tip internat. A început dezvoltarea sistemului de reintegrare a copiilor în familii.

În instituțiile educaționale, condițiile de funcționare, de viață ale copiilor și ale studenților sunt diferite. Problemele principale ale sistemului educațional sunt legate de: uzura înaltă a rețelelor de aprovizionare cu apă potabilă și energie termică, dotarea cu specialiști calificați, asistență medicală profesionistă.

2.7.2 Sănătate și servicii de asistență socială

O viață sănătoasă și lungă conform conceptului de dezvoltare durabilă este dreptul fiecărei persoane, de aceea sănătatea ar trebui să fie una din preocupările principale la toate nivelele. Numărul paturilor în spitale conform datelor pentru anii 2003–2004, cât și numărul paturilor raportate la numărul populației este în descreștere, fiind destul de scăzut comparativ cu indicatorii pe țară. Dacă în R Moldova în anul 2004, la 10000 locuitori reveneau 64,2 paturi, atunci în RDS acest coeficient este de 37,0. Una din cauzele acestei situații este închiderea unor instituții medicale datorită insuficienței resurselor financiare necesare întreținerii lor. O situație similară caracterizează și indicatorul următor: numărul de medici. Cea mai mare acoperire cu medici există în r-le Cahul, Căușeni și Ștefan Vodă, aici fiind prezente și cele mai multe instituții medicale.

2.7.3 Viața culturală

Criza anilor '90 a afectat și situația bibliotecilor publice, iar numărul total de biblioteci din RDS constituie 29,1 % din numărul total înregistrat în republică.

² Universitatea a fost fondată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 519 din 07 iunie 1999

Numărul unităților culturale la finele anului 2004 constituiau 19,8 % din numărul total de instituții înregistrate în republică. În total, instituțiile culturale pun la dispoziția spectatorilor 70400 locuri, cea ce constituie 20% din numărul total de locuri destinate spectatorilor în țară. În medie, în republică, la 1000 locuitori revin 96 locuri, iar în instituțiile culturale din regiunea de sud – 128,1 locuri. Cele mai multe locuri sunt puse la dispoziție spectatorilor, de instituțiile culturale din raionul Cantemir.

Situația privind edificiile sportive și centrele de cultură fizică din regiune în ultimii ani a avut o evoluție negativă. Datele statistice relevă că în anul 2003 funcționau 10 stadioane cu tribune, iar la finele lui 2004 numărul de stadioane funcționale adaptate condițiilor era de numai 4. Din cauza bugetelor austere, autoritățile publice locale nu au fost în stare să mențină funcționalitatea acestor structuri.

În ultimii ani este sesizabilă schimbarea priorităților și condițiilor în care se realizează întreținerea fizică. Este vorba despre apariția altor tipuri de construcții: bazine de înot, săli de forță etc. Aceste obiecte de infrastructură au intrat în vizorul structurilor comerciale și se prognozează o creștere pronunțată prin inițierea altor tipuri de structuri de întreținere și agrement: săli de forță, terenuri de golf ș.a.

În anul 2004 volumul finanțării bugetare a sportului a fost de 471,1 mii lei și 16575,8 mii lei din fonduri extrabugetare, acestea fiind atrase în r- Cimișlia și Taraclia. În anul 2005 finanțarea bugetară a sportului a constituit 849,1 mii lei dintre care 70,7% au fost finanțările făcute în raionul Cahul. Volumul finanțărilor extrabugetare în anul 2005 a constituit 54,7 mii lei.

2.8 DEZVOLTAREA CAPACITĂȚII REGIONALE

La propunerea Fondului de Investiții Sociale din Moldova în cadrul fiecărui centru raional au fost constituite Centre de asigurare a durabilității proiectelor implementate. Misiunea acestor structuri este corelarea cu Fondul de Investiții Sociale din Moldova și asigurarea durabilității proiectelor implementate cu suportul acestui fond, cât și elaborarea proiectelor și atragerea investițiilor. În domeniul serviciilor un rol aparte îl au și structurile societății civile, adică ONG care prestează servicii domeniile de informare, consulting, instruire și training, asistență tehnică, școlarizare.

În domeniul cercetării și dezvoltării sectorului economic își aduc contribuția filialele Camerei de Comerț și Industrie. În regiunea de dezvoltare sud este creată filiala CCI în or. Cahul, care deservește r-le Cahul, Cantemir, Taraclia. Alte raioane ale RDS sunt asistate de CCI Chișinău. CCI Cahul este fondatoare a Asociației Camerelor de Comerț și Industrie din Euroregiunea „Dunărea de Jos”. Pentru stimularea dezvoltării afacerilor în regiune se organizează diferite manifestări festival-expoziționale. Anual la Cahul se organizează:

- expoziția universală „Euroregiunea Dunărea de Jos – noi oportunități”;
- expoziția „Businessul mic-cheia succesului”;
- concursul anual național pentru cel mai bun vin de casă, POLOBOCUL DE AUR, organizat în cadrul Festivalului Vinului.

În RDS se desfășoară traininguri și instruiri pentru agenții economici locali.

Servicii de consultanță orientate în diferite domenii sunt oferite și prin intermediul ONG. În regiune funcționează o rețea bine dezvoltată de filiale și agenții bancare. În toate centrele raionale există filiale Agroindbank, Banca de Economii, Banca Socială, în centrele raionale mari în ultimii ani au fost deschise și filiale ale băncilor: Eximbank, Mobiasbank, Moldincombank, Victoriabank. Pentru dezvoltare sunt utilizate și liniile de creditare oferite de băncile comerci-

ale. Alte surse alternative: Organizațiile de Microfinanțare, inclusiv Asociațiile de Economii și Împrumut ale Cetățenilor (AEIC), care se deosebesc prin dreptul de a accepta depozite. Astfel de AEIC activează în peste 60% din zonele rurale. Alte organizații de microfinanțare sunt ProCredit, Microinvest, Fondul Internațional pentru Dezvoltarea Agriculturii (IFAD) și Corporația de Finanțare Rurală care se orientează spre satisfacerea cererii de finanțare a agenților micului business, deținătorilor de patentă, gospodăriilor țărănești etc. Dar și în aceste cazuri condițiile de creditare nu sunt considerate convenabile de către reprezentanții micului business, fiind vorba și de o rată ridicată a dobânzii. Un rol apare a venit Proiectului Investiții și Servicii Rurale (RISP), care a fost implementat în s. Baimaclia, r-nul Cantemir, apoi a continuat prin proiectul DFID și s-a încheiat în anul 2006.

2.9 ANALIZA SWOT

Puncte forte

- Poziție geo-politică favorabilă: (i) cooperare transfrontalieră trilaterală; (ii) vecinătatea UE; (iii) puncte de control vamal (7 auto și 2 feroviare); (iii) acces maritim (prin fluviul Dunărea).
- Rețele internaționale de transportare a energiei electrice.
- Condiții agro-climaterice favorabile (soluri, zile solare).
- 2 Euroregiuni funcționale.
- Rețea de transport ramificată și diversificată (auto, feroviar, 1 aeroport internațional).
- Terminalul de la Giurgiulești funcțional.
- Patrimoniu istoric și cultural (Valul lui Traian, cea mai veche biserică din Moldova).
- Potențial balneo-turistic (ape minerale, nămol, resurse acvatice, arii protejate).
- Potențial universitar (2 centre universitare în or. Cahul și Universitatea bulgară în or. Taraclia).
- Există o masă critică de ONG funcționale.
- Resurse acvatice pentru irigare.
- 3 zone economice libere funcționale.
- Există terenuri libere în orașe mici pentru zone economice.
- Tradiții vini-viticole și infrastructură extinsă a vinăriilor.

Puncte slabe

- Productivitate scăzută în agricultură.
- Tehnologii industriale învechite.
- Ponderea înaltă a populației antrenate în agricultură (60%).
- Locuri de muncă insuficiente și necompetitive pentru prevenirea migrației.
- Grad scăzut de asigurare cu utilități.
- Mediu de afaceri defavorizant.
- Calitatea scăzută a infrastructurii transporturilor.
- Degradarea orașelor mici.
- Parcelarea excesivă a terenurilor agricole.
- Capacități reduse pentru dezvoltarea turismului.
- Lipsa unui centru urban clar reliefat de polarizare regională.
- Degradarea ecosistemelor.
- Servicii slab dezvoltate în agricultură.
- Condiții climaterice aride.
- Industrie prelucrătoare slab dezvoltată.
- Diversificare redusă a piețelor de desfacere.
- Capacități reduse de absorbție a fondurilor europene.

Oportunități

- Dezvoltarea turismului (balnear-recreativ, piscicol, viti-vinicol și rural).
- Atragerea investițiilor străine și valorificarea posibilităților de participare la programele de Bună Vecinătate.
- Formarea capacităților umane pentru dezvoltarea turismului.
- Cooperare transfrontalieră.
- Crearea condițiilor pentru revenirea cadrelor calificate din emigrare temporară.
- Modernizarea agriculturii și dezvoltarea producției agricole organice ecologic pure.
- Dezvoltarea infrastructurii pentru susținerea activităților economice (zone industriale, incubatoare de afaceri, zone economice libere).
- Crearea parteneriatelor între orașele mici.
- Dezvoltarea centrelor inovatoare pe lângă centrele universitare.
- Modernizarea întreprinderilor de prelucrare prin transfer tehnologic și know how și industrializarea produselor agricole locale.
- Dezvoltarea sistemelor de irigare în baza râurilor și lacurilor de acumulare.
- Utilizarea râurilor Nistru și Prut în circuite turistice internaționale.
- Dezvoltarea businessului mic în zonele rurale.
- Consolidarea terenurilor agricole.
- Dezvoltarea resurselor energetice alternative (energie solară, bio-diesel, vânt).

Amenințări

- Instabilitatea politică și legislativă.
- Continuarea migrației.
- Calamități naturale (secete, inundații, înghețuri).
- Spor natural negativ.
- Asistența financiară internațională insuficientă și utilizare ineficientă.
- Încălzirea globală a climei.
- Nesoluționarea problemei raioanelor din stânga Nistrului.
- Șocuri energetice externe.

2.10 CONCLUZII

Auditul socio-economic al RDS și analiza SWOT au condus la elaborarea unui set de concluzii privind potențialul regiunii, locul și rolul ei în context național, impedimentele procesului de dezvoltare, avantajele comparative și competitive ale regiunii susținute de oportunități și periclitare de dezavantaje și pericole.

RDS are o poziție geografică favorabilă la confluența cu România și Ucraina, existând posibilități de cooperare transfrontalieră bi- și tri-partită în cadrul celor 2 Euroregiuni funcționale și atragere a ISD prin Programele de Vecinătate. În același timp, RDS constituie un coridor de acces către Portul Internațional Liber Giurgiu-lești (fluviul Dunărea) și către Terminalul Giurgiu-lești, ambele de importanță națională. Chiar dacă accesibilitatea fizică a zonei este diversificată și în continuă dezvoltare (transportul aerian și cel naval) calitatea infrastructurii fizice este nesatisfăcătoare. Condițiile agro-climaterice sunt favorabile, resursele acvatice pot fi folosite pentru irigare, bonitatea solului este înaltă, toate acestea permit dezvoltarea unei agriculturi competitive. RDS are o infrastructură extinsă a vinărilor și tradiții bogate viti-vinicole. Existența unui potențial universitar, va duce în perspectivă la dezvoltarea potențialului de educație și cercetare și introducerea inovațiilor în economia regională.

RDS dispune de potențial turistico-recreativ, care poate fi atractiv la nivel național, transfrontalier și internațional. În regiune s-au depozitat seturi de valori cultural-artistice (festivaluri internaționale și regionale, tradiții și obiceiuri populare...), se dezvoltă tradițiile academice. Există și o masă critică de ONG, care contribuie la dezvoltarea capitalului uman al regiunii, participă la competiții și atrag investiții prin diferite programe pentru soluționarea problemelor cetățenilor.

În același timp, RDS se confruntă cu o totalitate de impedimente majore. Sinergia punctelor slabe ne-a condus la identificarea celor mai mari dezavantaje regionale: degradare rurală și dezintegrare teritorială.

În regiune predomină sectorul agricol în care sunt implicați circa 60% din locuitorii regiunii. Datorită faptului că 60% din populația activă sunt angajați în agricultură și că agricultura nu este performantă, cele 60 procente din populație au venituri reduse. Acest fapt condiționează foarte mult migrarea populației. Predominarea agriculturii și implicarea masivă a populației în acest domeniu ar trebui să facă din agricultură un motor al economiei rurale. Totuși productivitatea în agricultură este scăzută, terenurile sunt parcelate și predomină agricultura de subsistență (consum). Surplusul agricol nu este colectat și procesat, nu este dezvoltat marketingul produselor agricole locale, plantațiile agricole nu sunt diversificate pentru a constitui un avantaj pentru piețele urbane și pentru a întări industria alimentară regională. Aceste procese sunt cauzate în mare parte de:

- 1) identificarea incorectă a produselor cultivate – peste 30% din produsele cerealiere a republicii, care sunt cele mai ieftine (un moment relevant – sectorul zootehnic este subdezvoltat, iar producția animalieră constituie doar 16,5 % din volumul produselor agricole a regiunii);
- 2) material semincer slab: nu sunt folosite soiuri care asigură productivitate înaltă la hectar;
- 3) nu este organizată piața de desfacere a produselor agricole;
- 4) tehnologiile folosite sunt învechite;
- 5) productivitatea în agricultură este influențată și de clima aridă;
- 6) deficitul tradițiilor antreprenoriale (comparativ cu populația RDN), creativitate scăzută a populației în inițierea afacerilor proprii și grad scăzut al culturii de afaceri.

Nedezvoltarea agriculturii, piețe de desfacere nediversificate, industrie prelucrătoare slab dezvoltată, grad scăzut de asigurare cu utilități, infrastructură de transport și tehnico-edilitară deteriorată, businessului rural defavorizant – conduc la degradarea rurală.

A doua categorie de probleme este cauzată de fragmentarea regiunii. RDS este cea mai întinsă regiune, care necesită eforturi de edificare a unei infrastructuri de comunicare între poli de dezvoltare. Conexiunea teritorială cu UTAG, degradarea orașelor mici, care astăzi în mare parte nu sunt puncte de atracție nici la nivel local, și nici la nivel regional, lipsa unui oraș clar reliefat ca pol de dezvoltare regională au dus la un proces de dezvoltare spontan, haotic și dezechilibrat.

Punctele slabe analizate pot fi transformate în oportunități prin dezvoltarea serviciilor în agricultură, promovarea tehnologiilor noi și organizarea piețelor de desfacere, formarea unui climat antreprenorial favorabil asigurat de funcționarea eficientă a centrelor de susținere și suport local pentru dezvoltarea IMM, cooperarea între raioane și crearea unei rețele de creștere comună în baza parteneriatelor (între orașe, raioane), cât și prin fondarea zonelor industriale, a parcurilor tehnologice, a incubatoarelor de afaceri.

Procesul de dezvoltare a RDS este amenințat de mai mulți factori. Gestionarea amenințărilor după natura lor se află dincolo de controlul zonal și deseori este imposibilă, chiar dacă regiunea este preocupată de impactul acestora. Principalele amenințări regionale negestionabile sunt: instabilitate politică și legislativă, nesoluționarea problemei raioanelor din stânga Nistrului, regresul indicatorilor demografici. Una din amenințările regiunii este continuarea migrației populației,

iar acest fenomen poate fi redus prin valorificarea oportunităților regionale: crearea locurilor de muncă prin intermediul ÎMM, crearea climatului favorabil pentru dezvoltarea ÎMM și promovarea ISD.

Unul din șocurile regionale persistente este șocul energetic, care poate fi minimizat prin dezvoltarea surselor alternative de energie regenerabilă. Alt risc enunțat sunt capacitățile reduse de absorbție a fondurilor europene, fapt care poate fi depășit prin dezvoltarea PPP, constituirea structurilor de asistență regională și locală, promovarea practicilor regionale de succes.

O categorie aparte sunt amenințările de ordin natural, cele mai grave și frecvente fiind secetele și inundațiile. Există 2 influențe contrare, astfel încât managementul eficient al uneia minimizează riscul celeilalte. Dezvoltarea infrastructurii pentru prevenirea inundațiilor și captarea apelor poate asigura procesul de irigare împotriva secetelor. Alte probleme mai rămân a fi înghețurile, înzăpezirile și grindina. În fiecare din aceste cazuri există soluții optime pentru atenuarea impactului amenințărilor la nivel de regiune (modernizarea parcului de transport pentru curățirea zăpezii, existența sistemelor antigrindină etc).

Analiza oportunităților permite identificarea avantajelor comparative și competitive ale Regiunii de Dezvoltare Sud:

- 1. Poziție geo-politică favorabilă** (căi de comunicație și acces internațional: 7 puncte de trecere vamală auto și 2 feroviare, funcționarea a 2 Euroregiuni, vecinătatea cu România ca stat-membru UE și Ucraina, Programele de Bună Vecinătate).
- 2. Potențial pentru dezvoltare industrială și a ÎMM** (Terminalul, 3 Zone economice libere, terenuri libere pentru dezvoltarea ariilor industriale, rețele internaționale de transportare a energiei electrice).
- 3. Dezvoltarea rurală** (turism, vii, tradiții vini-viticole și infrastructură extinsă, condiții agro-climaterice favorabile, resurse acvatice pentru irigare).
- 4. Valorificarea și dezvoltarea resurselor umane** (potențial universitar, 2 Euroregiuni, cooperare transfrontalieră tripartită, există o masă critică de ONG-uri).
- 5. Potențial turistico-recreativ** (patrimoniul istorico-cultural, potențial balneo-turistic, 1 aeroport internațional, tradiții vini-viticole și infrastructură extinsă).

03

PARTEA STRATEGICĂ

3.1 VIZIUNEA

Regiunea de Dezvoltare Sud va deveni o regiune dinamică și prosperă, dezvoltându-și funcțiile de „poartă de acces” a Republicii Moldova în cooperarea cu regiunile bazinului Mării Negre. Regiunea își va consolida competitivitatea punând accentul pe inovare, valorificarea resurselor și capacităților endogene, oferind un mediu stimulativ pentru investiții. Valorile identitare și patrimoniul natural moștenit vor fi conservate, dezvoltate și promovate, astfel ca regiunea să asigure locuitorilor săi un mediu confortabil de viață și activitate, iar vizitatorilor ospitalitate și ambient plăcut de sejur.

Pentru realizarea acestei viziuni, RDS își va valorifica avantajele amplasării geografice, capitalul valoros uman și fizic în scopul îndeplinirii funcției de “cale de acces” a Republicii Moldova, având posibilitatea de a-și spori forța internă prin oportunitățile de cooperare internațională cu Euroregiunile „Dunărea de Jos”, „Siret-Prut-Nistru” și cu țările din bazinul Mării Negre.

Regiunea își va dezvolta capacitatea și infrastructura prin introducerea și implementarea rapidă a noilor tehnologii pentru modernizarea domeniilor prioritare, proeminente prin potențialul lor valoros în dezvoltarea regională și internațională: industria prelucrătoare, industria de produse alimentare și bunuri, turismul și agricultura. Regiunea va realiza măsuri active în scopul creării unui mediu favorabil de dezvoltare a IMM-urilor și atragerea investițiilor din țară și de peste hotare. În acest sens, câteva entități strategice de importanță națională – Portul Internațional Liber, Zone Economice Libere, Aeroportul Internațional, Parcuri Tehnologice – vor produce schimbări semnificative în profilul economic al regiunii.

Potențialul natural, balneo-recreativ și viti-vinicol vor deveni elemente de bază pentru dezvoltarea turismului. De asemenea, vor fi realizate măsuri active în domeniul utilizării eficiente a resurselor naturale și a patrimoniului cultural, iar ospitalitatea va fi promovată pentru a sprijini dezvoltarea turismului în regiune.

Strategia de dezvoltare a regiunii are scopul de a consolida cooperarea tuturor actorilor sociali, pentru ca în următorii 20 de ani viziunea regiunii să devină realitate. Obiectivele și măsurile de dezvoltare urmează să fie implementate în perioada anilor 2008–2014.

3.2 OBIECTIVE STRATEGICE ȘI MĂSURI

Realizarea viziunii se bazează pe atingerea a patru obiective strategice care, la rândul lor, sunt amplificate prin al cincilea – un obiectiv orizontal.

În continuare, strategia va fi prezentată în două niveluri:

- Obiectivele Strategice sunt formulate foarte general, fiind valabile pentru o perioadă de cel puțin 7 ani. Acest cadru temporal a fost stabilit pentru a preveni repetarea procesului de elaborare a strategiei după primul ciclu operațional de 3 ani. Astfel, Strategia presupune o planificare pe termen lung a măsurilor ce vor fi implementate. Identificarea Obiectivelor Strategice are la bază viziunea, orientarea strategică și avantajele comparative ale regiunii.
- Măsurile stabilite urmăresc realizarea Obiectivelor Strategice, constituind un scenariu pentru o perioadă de 7 ani. În cele mai frecvente cazuri, măsurile reprezintă o combinație dintre intervențiile regionale (proiecte), reforme și formare de capacități.

Ordinea logică a obiectivelor strategice presupune că inițial vor fi create condițiile de bază necesare pentru dezvoltarea regiunii (Obiectivul Strategic 1 – Infrastructura și 2 – Resursele umane). Fiind asigurate aceste condiții, Obiectivul Strategic 3 va urmări stimularea și diversificarea economiei. Obiectivul strategic 4 are ca scop îmbunătățirea calității vieții cetățenilor și a mediului înconjurător. Al cincilea obiectiv este unul orizontal, având un rol important în procesul de dezvoltare regională, realizat într-o manieră eficientă, formând capacități pentru promovarea cooperării interregionale.

VIZIUNEA

Regiunea de Dezvoltare Sud va deveni o regiune dinamică și prosperă, dezvoltându-și funcțiile de „poartă de acces” a Republicii Moldova în cooperarea cu regiunile bazinului Mării Negre. Regiunea își va consolida competitivitatea punând accentul pe inovare, valorificarea resurselor și capacităților endogene, oferind un mediu stimulant pentru investiții. Valorile identitare și patrimoniul natural moștenit vor fi conservate, dezvoltate și promovate, astfel ca regiunea să asigure locuitorilor săi un mediu confortabil de viață și activitate, iar vizitatorilor ospitalitate și ambient plăcut de sejur.

OBIECTIVE STRATEGICE

1. O infrastructură dezvoltată pentru susținerea business-ului și conexiunii arilor rurale

2. Resurse umane dezvoltate și rată înaltă a angajării în câmpul muncii

3. O economie dezvoltată și diversificată

4. O calitate îmbunătățită a vieții și a mediului înconjurător

5. Consolidarea cooperării regionale și interregionale

MĂSURI

- 1.1. Reabilitarea și extinderea infrastructurii drumurilor și căilor ferate pentru conexiunea internațională și regională
- 1.2. Reabilitarea infrastructurii pentru revitalizarea satelor
- 1.3. Stimularea investițiilor în rețeaua regională de alimentare cu apă
- 1.4. Dezvoltarea infrastructurii regionale de gestionare a deșeurilor
- 1.5. Promovarea utilizării resurselor de energie regenerabilă
- 1.6. Reabilitarea sistemului de irigații
- 1.7. Consolidarea infrastructurii de afaceri în polii de creștere

- 2.1. Dezvoltarea unui sistem complementar de formare profesională, recalificare și instruire de-a lungul vieții
- 2.2. Facilitarea angajării tinerilor în câmpul muncii și promovarea spiritului antreprenorial
- 2.3. Sporirea capacității de gestionare a pieței muncii

- 3.1. Consolidarea suportului acordat IMM-urilor prin servicii și rețele de dezvoltare a afacerilor
- 3.2. Dezvoltarea capacității pentru o productivitate și competitivitate sporite în agricultură
- 3.3. Consolidarea capacităților și rețelelor de afaceri pentru dezvoltarea turismului

- 4.1. Promovarea planificării spațiale regionale
- 4.2. Îmbunătățirea serviciilor publice și suport acordat grupurilor dezavantajate
- 4.3. Promovarea competentelor și valorificarea resurselor naturale

- 5.1. Crearea și promovarea identității regionale a RDS
- 5.2. Formarea capacității pentru cooperarea regională în RDS
- 5.3. Dezvoltarea capacității instituționale de implementare a dezvoltării regionale
- 5.4. Dezvoltarea cooperării interregionale și tranfrontaliere a RDS

OBIECTIVUL STRATEGIC 1: O INFRASTRUCTURĂ DEZVOLTATĂ PENTRU SUSȚINEREA BUSINESS-ULUI ȘI CONEXIUNII ARIILOR RURALE

Situația actuală

Dezvoltarea economică este dependentă de starea infrastructurii. Pentru RDS acest fapt este deosebit de important, ținând cont de localizarea geografică și perspectivele de dezvoltare ulterioară.

În ultima perioadă, rețeaua regională de transport nu a beneficiat de resurse financiare suficiente pentru o întreținere adecvată, chiar dacă perspectivele de dezvoltare sunt legate de conexiunea cu coridoarele europene de transport. RDS dispune de o rețea de drumuri care asigură, într-o anumită măsură, densitatea și circulația curentă ale transportului. Infrastructura de transport existentă necesită reabilitare și dezvoltare continuă pentru sporirea traficului de mărfuri și călători. Conexiunea dintre localitățile regiunii, în special dintre comunitățile rurale, nu este suficientă. Drumurile naționale și locale nu sunt amenajate cu indicatoare și semne de demarcație, ceea ce reduce fluxul traficului și creează riscuri de producere a accidentelor.

Prin intermediul rețelelor de cale ferată, RDS are o conexiune directă cu România și Ucraina. Unul din principalele noduri feroviare este Basarabeasca, conectat la localități cu un înalt potențial economic, precum portul fluvial Reni și Belgorod-Dnestrovsk din Ucraina. Datele recente privind transportul feroviar evidențiază un anumit declin în domeniul traficului de călători și mărfuri, și cel transfrontalier. Rețeaua de căi ferate, precum și întreaga infrastructură feroviară este uzată moral și fizic, iar posibilitățile de întreținere și modernizare sunt limitate. În general, regiunea dispune de potențial destul de mare în domeniul transportului (posibilități de dezvoltare a transportului naval și aerian), însă acesta trebuie dezvoltat și utilizat eficient.

Regiunea, ca și întreaga țară, nu dispune de un sistem funcțional de gestionare a deșeurilor. Una din problemele majore este colectarea neseperată a deșeurilor. Aceasta cauzează riscuri pentru sănătatea populației, având și un impact negativ asupra calității mediului. Orașele dispun de sisteme diferite de organizare a colectării deșeurilor. Rețelele de alimentare cu apă și canalizare sunt mai dezvoltate în orașe comparativ cu localitățile rurale, iar lipsa lor în majoritatea comunităților continuă să fie o sursă majoră de poluare. Unitățile de tratare a apelor reziduale din orașe funcționează la nivel critic din cauza echipamentului învechit, iar în sate ele lipsesc cu desăvârșire. Modernizarea și asigurarea funcționării la capacitate optimă a acestora este periclitată de insuficiența resurselor financiare a bugetelor locale.

În regiune există unele ONG-uri care explorează "tehnologiile prietenoase mediului", în special sursele de energie regenerabilă. Oportunitățile existente și experiența acestor ONG-uri va fi dezvoltată prin intermediul diferitelor proiecte și respectiv parteneri.

Clima aridă a regiunii accentuează dependența activităților agricole de irigare. Chiar dacă în trecut sistemele de irigare au fost bine dezvoltate, din lipsa resurselor financiare întreținerea lor a fost complet neglijată. În prezent sunt necesare investiții substanțiale pentru satisfacerea necesităților sectorului agricol.

Oportunități

Punctul forte al RDS este rolul său important de "cale de acces" în relațiile economice ale Republicii Moldova cu țările din bazinul Mării Negre. Vecinătatea sa cu statul-membru al UE – România – oferă posibilitatea de explorare a acestor oportunități.

În scopul creării mai multor posibilități de dezvoltare a afacerilor și de ocupare a forței de muncă, în regiune pot fi create unități de infrastructură comercială: depozite, spații comerciale, centre de afaceri, spații industriale pentru industria agro-alimentară.

Proiectul complex de construire a portului fluvial din Giurgiu-lești, extinderea rețelei feroviare și lansarea activității Aeroportului internațional Cahul vor avea un impact semnificativ asupra dezvoltării economice a regiunii, în perspectivă. Îmbunătățirea calității drumurilor și conectivitatea între localitățile din interiorul regiunii vor influența gradul în care regiunea poate beneficia în urma conexiunii la rutele internaționale de transport.

În prezent, ecartamentul căilor ferate din RM nu este adaptat la standardele europene. Gările necesită modernizarea sistemelor de telecomunicații, a clădirilor și unităților operaționale ale căii ferate. Nivelul de computerizare a rețelelor feroviare este foarte redus. Totodată, ajustarea segmentului de transport de mărfuri la standardele europene va facilita comerțul intern și, în special, cel extern, reducând costurile de transport a mărfurilor și sporind eficiența activității agenților economici.

În prezent, rețeaua feroviară a RDS nu include segmentul Cahul – Giurgiu-lești cu lungimea de 54 km de-a lungul hotarului cu România. Construirea acestui tronson de cale ferată, lucrările fiind demarate recent, va permite conexiunea cu portul și cu terminalul din Giurgiu-lești.

Pentru a ajusta rețelele de cale ferată la standardele europene este necesară dezvoltarea conexiunii intermodale pentru transportatorii de mărfuri pe cale feroviară. Iar noua auto-magistrală națională Chișinău-Giurgiu-lești, va asigura conexiunea dintre capitală și RDS, reorientând o parte considerabilă din fluxul rutier. Rețeaua de transport dezvoltată va impulsiona modernizarea infrastructurii și îmbunătățirea calității serviciilor pentru activități economice de tranzit și transfrontaliere.

Îmbunătățirea rețelei regionale de cale ferată este determinată de planul amplasării teritoriale a liniilor feroviare. Căile ferate din RDS sunt conectate cu cele din Regiunea de Dezvoltare UTAG. Aceasta poate crea unele impedimente în calea lucrărilor de renovare și modernizare a căilor ferate regionale.

Una din acțiunile concrete care va spori conexiunea transregională și va fortifica rolul RDS în calitate de "cale de acces" pentru Republica Moldova este construirea podului peste râul Prut între or. Leova și c. Bumbăta (România). Studiul de fezabilitate elaborat desemnează podului funcția de asigurare a conexiunii între Republica Moldova și Uniunea Europeană, deschizând noi perspective în extinderea și diversificarea piețelor de desfacere.

Dezvoltarea turismului în regiune este influențată, în mare măsură, de starea infrastructurii rutiere, în special a drumurilor naționale și internaționale. Reabilitarea drumurilor va include instalarea indicatoarelor pentru direcții și demarcarea drumurilor. Elementele tradiționale locale trebuie utilizate în construirea și repararea obiectelor de suport și a facilităților existente de-a lungul drumurilor: stații, fântâni, izvoare, crucifix-uri etc.

Extinderea unităților de telecomunicație și sporirea accesului la informații în regiune, în special prin utilizarea Internet-ului va contribui la revitalizarea vieții economice, în special la sate.

Autoritățile publice vor evalua starea capitalului fix disponibil pentru a asigura dezvoltarea afacerilor. Aceasta va contribui și la crearea oportunităților de investire a remitențelor și atragerea de noi ISD.

Proiectele prioritare de investiții pentru dezvoltarea infrastructurii vor fi axate pe extinderea rețelelor de alimentare cu apă, canalizare și tratare a apelor reziduale. Aceasta va îmbunătăți calitatea vieții locuitorilor și a mediului înconjurător. Suplimentar, vor fi explorate proiecte de utilizare a surselor de energie regenerabilă.

Rezultate preconizate:

- R.1.1 Mediu favorabil pentru investiții autohtone și ISD.
- R.1.2 Conexiune îmbunătățită intraregională și interregională.
- R.1.3 Acces îmbunătățit la utilități publice (alimentare cu apă și canalizare).
- R.1.4 Acces îmbunătățit la unități de infrastructură de gestionare a deșeurilor.
- R.1.5 Infrastructură economică îmbunătățită pentru afaceri (incubatoare de afaceri, zone industriale).
- R.1.6 Creștere economică sporită.

Indicatori:

- I.1.1 Investiții de capital fix în afaceri (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.2 Investiții în capital fix efectuate din bugetul de stat și local (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.3 Raport populație/drumuri, căi ferate noi sau reparate (km; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.4 Accesul populației la livrări de apă de calitate conform standardelor existente (la 1,000 locuitori; ritmul anual – în %).
- I.1.5 Producție industrială (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.6 Numărul afacerilor înregistrate (absolut – număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.7 PRB (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.8 PRB pe cap de locuitor (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).

MĂSURI**Măsura 1.1 Reabilitarea și extinderea infrastructurii drumurilor și căilor ferate pentru conexiunea internațională și regională**

Realizarea acestei măsuri va facilita dezvoltarea economică a regiunii prin intermediul unei conexiuni moderne între localități și sporirea accesului la rețelele de transport regionale și internaționale. Vor fi consolidate conexiunile între orașele regiunii, asigurând valorificarea statutului acestora în calitate de poli de creștere în economia regională.

În context, pot fi menționate trei aspecte principale:

- *Îmbunătățirea infrastructurii existente.* Reparația și reabilitarea infrastructurii de transport are scopul de a ameliora starea drumurilor și căilor ferate. Pentru a îmbunătăți securitatea traficului și a minimiza efectele calamităților naturale frecvente este necesară reconstruirea unor segmente de drumuri.
- *Extinderea rețelelor de transport.* Localitățile rurale necesită o conexiune mai bună cu rețeaua regională și națională de drumuri pentru a oferi oportunități egale tuturor locuitorilor. Conexiunea consolidată dintre orașe și sate va stimula dezvoltarea IMM-urilor și creșterea economică în regiune.
- *Reabilitarea și modernizarea infrastructurii de suport a rețelelor de transport.* Indicatoarele rutiere și cele pentru destinații, precum și marcajul drumurilor necesită renovare și modernizare. Stațiile de autobuz, unitățile de infrastructură sanitară, cât și unitățile de deservire rutieră și feroviară trebuie reconstruite în conformitate cu standardele moderne. Necesită modernizare și sistemul de rezervare și vânzare a билетelor. Aceasta va contribui la îmbunătățirea confortului pasagerilor, va spori eficiența activităților economice și va crește atractivitatea destinațiilor turistice.

Măsura 1.1 poate fi implementată prin următoarele intervenții:

- Construcția podului transfrontalier Leova-Bumbăta.
- Construcția automagistralei naționale Chișinău-Giurgiulești.
- Îmbunătățirea conexiunilor către cele 5 puncte vamale: Giurgiulești, Cahul, Săiți (Căușeni), Palanca (Ștefan Vodă) și Tudora (Ștefan Vodă).
- Reabilitarea segmentului drumului național R-26 Tiraspol-Căușeni-Leova.

Rezultate preconizate:

- R.1.1.1 Rețea de drumuri rutiere extinsă și îmbunătățită.
- R.1.1.2 Rețea feroviară extinsă și modernizată.
- R.1.1.3 Conexiune îmbunătățită dintre orașe și localitățile rurale.
- R.1.1.4 Conexiune modernă între RDS și Chișinău, RDS – coridoare internaționale de transport.
- R.1.1.5 Infrastructură îmbunătățită a transportului de pasageri și mărfuri.
- R.1.1.6 Trafic sporit de pasageri și mărfuri la nivel regional.
- R.1.1.7 Fluxuri comerciale în creștere la nivel regional și interregional.

Indicatori:

- I.1.1.1 Lungimea automagistralelor noi construite și reparate (km; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.1.2 Lungimea drumurilor rurale noi construite și reparate (km; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.1.3 Lungimea căilor ferate noi construite și reparate (km; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.1.4 Numărul pasagerilor și volumul mărfurilor transportate (persoane/km, mii tone/km; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.1.5 Volumul investițiilor în automagistrale și drumuri rurale noi construite și reparate (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.1.6 Volumul investițiilor în căi ferate noi construite și reparate (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.1.7 Numărul proiectelor de reparație și construcție de drumuri și căi ferate (număr; ritmul anual de creștere – în %).

Măsura 1.2 Reabilitarea infrastructurii pentru revitalizarea satelor

Criza economică a avut un impact negativ major asupra condițiilor de viață în ariile rurale. Ca urmare, în majoritatea satelor lipsesc utilitățile publice. În același timp, infrastructura culturală și socială a fost asigurată și sprijinită la un nivel minim. Bugetele locale austere nu pot menține starea normală a infrastructurii, de aceea ea se află într-o stare precară. Aceasta afectează calitatea vieții în sate și reduce oportunitățile pentru dezvoltarea activităților economice.

Măsura are scopul de a contribui la crearea unui mediu favorabil pentru diversificarea activităților în comunitățile rurale prin modernizarea infrastructurii. Aceasta va stimula participarea cetățenilor prin contribuții financiare, sporind coeziunea socială și responsabilitatea civică față de unitățile de infrastructură publică. Măsura se va baza pe experiența valoroasă existentă în regiune în domeniul elaborării participative și implementării planurilor locale de dezvoltare socio-economică în sate. Experiențele pozitive acumulate vor fi în continuare sprijinite, diseminate și promovate la nivel regional și național.

Intervențiile de îmbunătățire a sistemelor de aprovizionare cu apă, canalizare și management al deșeurilor sunt relevante în acest context, dar ele vor fi abordate într-o măsură separată.

Măsura 1.2 poate fi implementată prin următoarele intervenții:

- Reconstrucția clădirilor publice (centre culturale, biblioteci, oficii poștale etc.).
- Crearea centrelor informaționale comunitare cu conexiune la Internet.
- Reabilitarea și extinderea sistemului stradal de iluminat.
- Crearea serviciilor de consultanță mobilă destinate comunităților rurale.
- Diversificarea serviciilor sociale pentru grupurile dezavantajate din sate.
- Renovarea instituțiilor educaționale și achiziționarea echipamentului și materialelor.
- Modernizarea instituțiilor de ocrotire a sănătății.

Rezultate preconizate:

- R.1.2.1 Infrastructură publică reconstruită și extinsă în sate.
- R.1.2.2 Servicii calitative și diversificate pentru populația de la sate.
- R.1.2.3 Standarde ridicate ale calității vieții a locuitorilor comunităților rurale.
- R.1.2.4 Integrare sporită a populației din sate în dezvoltarea economică și socială a regiunii.

Indicatori:

- I.1.2.1 Volumul investițiilor în unități de infrastructură publică (noi sau îmbunătățite) în sate (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.2.2 Numărul utilizatorilor de Internet din sate (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.2.3 Numărul populației rurale care beneficiază de acces la unități de infrastructură publică noi sau îmbunătățite (număr; ritmul anual de creștere – în %).

Măsura 1.3 Stimularea investițiilor în sistemele regionale de alimentare cu apă

Rezultatele auditului socio-economic al RDS relevă că doar 27% din localitățile regiunii au acces la sistemul de alimentare cu apă și 12,8% din gospodării sunt conectate la sisteme de canalizare. Această situație creează bariere în dezvoltarea economică a regiunii, generând riscuri semnificative pentru sănătatea publică și calitatea mediului natural.

Pentru a evita poluarea pe termen lung a apei potabile subterane este necesar ca problemele de alimentare cu apă să fie rezolvate în paralel cu cele ale sistemului de canalizare.

Această măsură va îmbunătăți condițiile de trai ale populației prin extinderea accesului la sistemele de alimentare cu apă, producând efecte pozitive asupra dezvoltării economice și a calității mediului înconjurător.

Măsura 1.3 poate fi realizată prin următoarele intervenții:

- Reabilitarea și extinderea unităților de infrastructură de aprovizionare cu apă și monitorizarea calității ei.
- Reabilitarea și extinderea infrastructurii de canalizare și epurare a apelor reziduale.
- Reabilitarea și protecția resurselor de apă potabilă.
- Dezvoltarea mecanismelor de parteneriat public-privat pentru asigurarea alimentării cu apă și canalizare.
- Asigurarea transparenței tarifelor pentru aprovizionarea cu apă și canalizare și mărirea contribuției utilizatorilor.
- Renovarea fântânilor arteziene.

Rezultate preconizate:

- R.1.3.1 Condiții îmbunătățite pentru sectorul de producție, în special pentru IMM-uri.
- R.1.3.2 Acces sporit al populației la sistemele de alimentare cu apă și canalizare.
- R.1.3.3 Calitate îmbunătățită a mediului înconjurător.
- R.1.3.4 Experițe multiple și relevante de parteneriat public-privat.

Indicatori:

- I.1.3.1 Capacitatea de alimentare cu apă cu respectarea standardelor de calitate a apei (litri; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.3.2 Capacitatea infrastructurii de canalizare și epurare (litri; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.3.3 Populația care are acces la apeduct cu respectarea standardelor de calitate a apei (la 1,000 persoane; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.3.4 Populația care are acces la infrastructura de canalizare și epurare (la 1,000 persoane; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.3.5 Capacitatea de autofinanțare în domeniul asigurării cu utilități de alimentare cu apă și canalizare (%; modificări anuale în valoare procentuală).
- I.1.3.6 Numărul de proiecte elaborate/implementate în domeniul parteneriatului public-privat (număr; ritmul anual de creștere – în %).

Măsura 1.4 Dezvoltarea infrastructurii regionale de gestionare a deșeurilor

Soluționarea problemei gestionării deșeurilor va impulsiona îmbunătățirea calității vieții, creând condiții pentru o protecție mai eficientă a mediului și stimulând dezvoltarea economiei regionale. Această măsură va contribui la crearea unităților de infrastructură și serviciilor de colectare, depozitare și reciclare a deșeurilor.

Măsura 1.4 poate fi implementată prin următoarele intervenții:

- Înființarea unor noi mecanisme de gestionare a deșeurilor și modernizarea celor existente (colectarea sistematică a deșeurilor și separarea pe tipuri de deșeuri; construcția uzinelor de procesare a deșeurilor; lichidarea gunoiștilor neautorizate; amenajarea gunoiștilor conform standardelor de mediu; construcția unităților de reciclare a deșeurilor).
- Promovarea conștientizării publice în domeniul gestionării deșeurilor și formarea capacităților de gestionare a lor.
- Concesionarea gestionării deșeurilor în favoarea business-ului privat, în special a IMM-urilor.

Rezultate preconizate:

- R.1.4.1 Procesare îmbunătățită a deșeurilor (volum sporit, durabilitate mai înaltă, reciclare).
- R.1.4.2 Număr redus de gunoiști neautorizate.
- R.1.4.3 Atractivitate sporită a peisajelor și destinațiilor turistice.
- R.1.4.4 Capacități umane performante de gestionare a deșeurilor.

Indicatori:

- I.1.4.1 Capacitatea de gestionare a deșeurilor în unitățile de infrastructură noi sau reabilitate (tone; ritm anual de creștere – în %).
- I.1.4.2 Numărul persoanelor implicate în desfășurarea evenimentelor de conștientizare a gestionării deșeurilor (număr; ritm anual de creștere – în %).
- I.1.4.3 Populație cu acces la sisteme de gestionare a deșeurilor (la 1,000 persoane; ritmul anual de creștere – în %).

Măsura 1.5 Promovarea utilizării resurselor de energie regenerabilă

Regiunea este în totalitate dependentă de resursele energetice externe. Din acest motiv, capacitatea de utilizare a resurselor de energie regenerabilă poate fi benefică pentru securitatea sa energetică. Aceasta include înființarea unităților de producere a energiei în baza biomasei, utilizarea energiei solare și eoliene, instalații cu ciclu închis de utilizare a apelor etc. Crearea și utilizarea resurselor de energie regenerabilă va influența pozitiv asupra stării ecologice a regiunii, oferind

oportunități pentru lansarea unor noi activități economice. Aceasta va crea un teren propice pentru exersarea și acumularea practicii de cooperare între afacerile private și sectoarele învățământ/cercetare în scopul facilitării dezvoltării economice regionale.

Măsura are ca scop promovarea utilizării resurselor de energie regenerabilă, contribuind la dezvoltarea afacerilor și ameliorarea stării mediului natural.

Măsura 1.5 poate fi implementată prin următoarele intervenții:

- Organizarea evenimentelor de informare și sporire a conștientizării publice privind beneficiile utilizării resurselor de energie renovabilă.
- Promovarea "tehnologiilor prietenoase mediului" prin intermediul sectorului educațional și privat.
- Diseminarea și promovarea experienței de utilizare a energiei regenerabile (solară, eoliană, biomasa).

Rezultate preconizate:

- R.1.5.1 Sisteme operaționale pentru utilizarea surselor de energie regenerabilă (solară, eoliană, biomasa).
- R.1.5.2 Costuri reduse pentru producerea energiei.
- R.1.5.3 Dependența redusă de livrările externe de energie.

Indicatori:

- I.1.5.1 Capacitatea de producere a energiei în baza surselor de energie regenerabilă (MWh; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.5.2 Numărul de afaceri și gospodării care utilizează resurse de energie regenerabilă (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.5.3 Numărul de proiecte și volumul de investiții în domeniul utilizării resurselor de energie regenerabilă (număr, valoare mii lei; ritmul anual de creștere – în %).

Măsura 1.6 Reabilitarea sistemului de irigare

RDS este cea mai aridă regiune din țară, iar gradul de dependență a agriculturii de condițiile climatice este foarte înalt. Aceasta explică rolul major al situației sistemelor de irigare pentru asigurarea productivității agriculturii și dezvoltării economice a regiunii.

Măsura va contribui la reducerea dependenței productivității agricole de condițiile climatice, contribuind la stabilizarea activității agricultorilor.

Măsura 1.6 poate fi realizată prin următoarele intervenții:

- Construcția sistemelor noi de irigare și reabilitarea celor existente.
- Încurajarea creării asociațiilor și cooperativelor de fermieri pentru gestionarea și întreținerea durabilă a sistemelor de irigare.
- Concesionarea sistemelor de irigare în favoarea IMM-urilor.
- Stabilirea schemelor de granturi pentru reabilitarea și construcția sistemelor de irigare.

Rezultate preconizate:

- R.1.6.1 Sisteme de irigare renovate și extinse.
- R.1.6.2 Productivitate agricolă în creștere.
- R.1.6.3 Suprafețe în creștere plantate cu legume și culturi profitabile.
- R.1.6.4 Interes sporit al fermierilor față de sistemele de irigare.
- R.1.6.5 Rețele de irigare gestionate eficient și durabil.

Indicatori:

- I.1.6.1 Suprafața terenurilor dotate cu sisteme de irigare (per ha; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.6.2 Volumul producției colectate de pe terenurile irigate per ha (în t per ha; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.6.3 Volumul investițiilor în construcția și reabilitarea sistemelor de irigare (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).

Măsura 1.7 Consolidarea infrastructurii de afaceri în polii de creștere

Majoritatea orașelor din regiune sunt considerate potențiali poli de creștere, care pot stimula dezvoltarea economică a ariilor rurale proxime și a RDS în întregime. Aceste orașe, în special orașul Cahul, vor propune o gamă largă de condiții, servicii, unități de infrastructură și oportunități pentru dezvoltarea afacerilor. Potențialii poli de creștere vor oferi unități economice, edificii, căi de acces, telecomunicații, utilități publice, benefice pentru dezvoltarea producției și facilitarea implementării tehnologiilor noi.

Măsura 1.7 poate fi implementată prin următoarele intervenții:

- Construcția zonelor industriale.
- Construcția centrelor multi-funcționale pentru târguri, expoziții, manifestații culturale, evenimente sportive etc.
- Înființarea incubatoarelor de afaceri.
- Crearea centrelor tehnologice.

Rezultate preconizate:

- R.1.7.1 Condiții îmbunătățite pentru funcționarea afacerilor, în special pentru IMM-uri.
- R.1.7.2 Rată înaltă de ocupare a forței de muncă în afaceri.
- R.1.7.3 Investiții sporite în dezvoltarea afacerilor.

Indicatori:

- I.1.7.1 Numărul total al unităților de infrastructură fizică destinate afacerilor: zone industriale, incubatoare de afaceri, centre tehnologice (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.7.2 Numărul total al locurilor de muncă create în zone industriale, incubatoare de afaceri, centre tehnologice (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.1.7.3 Valoarea vânzărilor nete pentru facilitățile oferite businessului din zone industriale, incubatoare de afaceri, centre tehnologice (valoare mii lei; ritmul anual de creștere – în %).

OBIECTIVUL STRATEGIC 2: RESURSELE UMANE DEZVOLTATE ȘI RATĂ ÎNALTĂ A ANGAJĂRII ÎN CÂMPUL MUNCII

Situația actuală

Populația economic activă din RDS constituie 60% din totalul populației regiunii. Situația pe piața muncii este caracterizată printr-o rată înaltă a șomajului în paralel cu fluctuații frecvente ale locului de muncă, în mare parte în rândurile populației tinere. Aceasta indică un dezechilibru între forța de muncă disponibilă și cererea de pe piața muncii. Un alt element critic este angajarea calitativă sau angajarea conform specializării, deoarece în cele mai frecvente cazuri locurile de muncă nu corespund calificării angajatului. Toate aceste aspecte sunt cauzate de reacția neadecvată la dezechilibrul de pe piața muncii, nivelul scăzut de calificare a resurselor umane și lipsa gândirii strategice privind gestionarea pieței muncii în regiune.

Șomerii dețin informații insuficiente despre cererea de pe piața muncii, având posibilități limitate de formare și recalificare profesională. Regiunea dispune de un sistem de învățământ care acoperă toate nivelurile, însă acesta nu e ajustat să reacționeze prompt la cererea de pe piața muncii. Numărul de întreprinderi care oferă acces la instruirea continuă a personalului este redus. Totodată, atât angajații cât și angajatorii, nu conștientizează pe deplin beneficiile pe care le oferă instruirea continuă/pe parcursul vieții a angajaților prin impactul pozitiv asupra calității și productivității muncii.

Dezechilibrul de pe piața muncii este menținut și de gradul înalt de migrare peste hotare sau spre orașe a populației economic active din regiune. Gradul de angajare neformală este destul de înalt, fapt care nu contribuie la sporirea veniturilor bugetare, ceea ce determină un înalt nivel al sărăciei.

Oportunități

Potențialul economic al regiunii, complementat de perspectivele ce rezultă din amplasarea sa geostrategică și din proiectele de importanță națională, impun ajustarea politicii de dezvoltare a resurselor umane în concordanță cu cerințele pieței muncii. Aceasta presupune revizuirea gestionării resurselor umane, cooperarea dintre sectorul învățământ și unități/centre de angajare în câmpul muncii, promovarea activă a abilităților de utilizare a tehnicii informaționale și de comunicare, extinderea specialităților de formare profesională, activități de consolidare a abilităților și mobilitatea potențialului uman pentru inițiativa de antreprenariat.

O evaluare a necesităților de instruire va permite identificarea gradului de implicare a instituțiilor educaționale din regiune în formarea și recalificarea profesională. Diversificarea serviciilor de formare, precum și crearea oportunităților pentru instruirea de-a lungul vieții pentru adulți pot spori rata și calitatea angajării. Totodată pot fi create condiții specifice pentru instruirea diferitor grupuri de vârstă și categorii sociale.

Pentru elaborarea și implementarea programelor de instruire, recalificare și perfecționare profesională conform cererii de pe piața muncii este necesară analiza forței de muncă disponibile și a nivelului de calificare. În context, consolidarea capacității rețelelor raionale de Agenții pentru Ocuparea Forței de Muncă și monitorizarea profesională a pieței muncii va contribui la implementarea programelor de sporire a gradului de angajare.

Strategia

În implementarea Strategiei Regiunii de Dezvoltare Sud un rol aparte revine dezvoltării și sporirii competitivității resurselor umane, cât și gestionării eficiente a pieței muncii.

În acest scop, Strategia RDS consideră drept priorități de dezvoltare următoarele:

- Diversificarea oportunităților de dezvoltare a resurselor umane.
- Promovarea activă a abilităților de utilizare a calculatorului, de comunicare și a abilităților antreprenoriale.
- Formarea capacităților în domeniul gestionării pieței muncii.

Implementarea eficientă a măsurilor propuse este de o importanță majoră pentru calitatea dezvoltării în regiune și în întreaga țară.

Rezultate preconizate:

- R.2.1 Posibilități sporite de a obține un loc de muncă.
- R.2.2 Reorientarea procesului de angajare în câmpul muncii spre locuri de muncă înalt calificate.
- R.2.3 Posibilități extinse de instruire/reinstruire profesională.
- R.2.4 Emigrare redusă a forței de muncă din regiune.
- R.2.5 Utilizare mai largă a tehnologiilor informaționale în domeniul administrării și afacerilor.
- R.2.6 Servicii îmbunătățite în cadrul centrelor/unităților de plasare în câmpul muncii.

Indicatori:

- I.2.1 Numărul persoanelor angajate în companii private (la 1,000 persoane; ritmul anual de creștere – în %).
- I.2.2 Capacitatea instituțiilor de a oferi instruire și reinstruire profesională (absolut – număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.2.3 Numărul de beneficiari ai cursurilor de instruire profesională în baza programelor de studii îmbunătățite (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.2.4 Numărul șomerilor înregistrați (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.2.6 Numărul femeilor-șomer înregistrat (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.2.5 Numărul șomerilor angajați cu sprijinul Agenției pentru Ocuparea Forței de Muncă (număr; ritmul anual de creștere – în %).

MĂSURI

Măsura 2.1 Dezvoltarea unui sistem complementar de formare profesională, recalificare și instruire de-a lungul vieții

Situația pieței muncii și perspectivele de dezvoltare a regiunii necesită o reorientare a forței de muncă pentru asimilarea abilităților și competențelor solicitate de cerințele mereu crescânde ale pieței muncii. Sunt necesare eforturi proactive pentru instituirea unui sistem capabil să ofere o gamă de servicii de instruire profesională, în conformitate cu piața muncii. Instruirea de-a lungul vieții va contribui la adaptarea continuă a abilităților adulților pentru obținerea locurilor de muncă calificate și înalt remunerate. În consecință, va fi minimizat riscul de a fi șomer și dezechilibrul existent între cererea și oferta forței de muncă disponibilă pe piață.

În scopul sporirii gradului de ocupare a forței de muncă pentru populația rurală vor fi elaborate și implementate programe speciale de formare și reconversie profesională.

Această măsură își propune să contribuie la sporirea ratei de ocupare a forței de muncă și calificării angajaților prin oferirea oportunităților diversificate și extinse de formare și recalificare profesională.

Măsura 2.1 poate fi implementată prin următoarele intervenții:

- Evaluarea continuă a cererii de pe piața muncii în domeniul calificării forței de muncă.
- Evaluarea continuă a necesităților în domeniul formării capacităților pentru serviciile de instruire.
- Îmbunătățirea capacității instituțiilor profesional-tehnice.
- Diversificarea oportunităților de instruire în conformitate cu cererea de pe piața muncii.
- Realizarea instruirii pentru formarea abilităților antreprenoriale pentru tineri și șomeri.
- Organizarea și desfășurarea cursurilor de recalificare profesională.
- Acordarea suportului structurilor/unităților care promovează autoinstruirea pentru adulți și instruirea de-a lungul vieții.
- Conștientizarea necesității de instruire și reinstruire pentru obținerea unui loc de muncă
- Dezvoltarea abilităților de autoangajare.
- Reorientarea angajaților din sectorul agricol spre activități non-agricole prin intermediul reinstruirii.
- Formarea rețelelor de instituții care oferă instruire și reinstruire profesională
- Dezvoltarea parteneriatelor de tipul „școli profesionale-universități-întreprinderi”.

Rezultate preconizate:

- R.2.1.1 Oferte noi și diversificate de instruire și recalificare profesională.
- R.2.1.2 Programe îmbunătățite de studii și capacități sporite a instituțiilor de instruire profesională.
- R.2.1.3 Instruire profesională adaptată cererii pieței muncii.
- R.2.1.4 Oportunități diversificate de formare a abilităților.
- R.2.1.5 Abilități profesionale îmbunătățite în scopul obținerii unui loc de muncă.
- R.2.1.6 Performanță, mobilitate și flexibilitate sporite ale forței de muncă din regiune.
- R.2.1.7 Proces de calificare și reconversie profesională eficient pentru adulți.
- R.2.1.8 Conștientizare sporită a angajatorilor și angajaților în domeniul formării și instruirii continue.
- R.2.1.9 Extinderea facilităților de angajare a tinerilor în regiune.

Indicatori:

- I.2.1.1 Numărul instituțiilor de instruire profesională cu capacități noi și programe de studii îmbunătățite (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.2.1.2 Numărul persoanelor instruite în instituții de formare profesională cu capacități noi și programe de studii îmbunătățite (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.2.1.3 Numărul de beneficiari ai cursurilor de instruire în domeniul antreprenoriatului (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.2.1.4 Numărul angajaților în companii private (la 1,000 persoane; ritmul anual de creștere – în %).
- I.2.1.5 Numărul cadrelor înalt calificate din instituțiile de formare profesionale (număr; ritmul anual de creștere – în %).

Măsura 2.2 Facilitarea angajării tinerilor în câmpul muncii și promovarea spiritului antreprenorial

Problema șomajului în rândul tinerilor necesită o abordare specială, deoarece tinerii reprezintă unul dintre cele mai vulnerabile segmente de pe piața muncii. În prezent, tinerilor specialiști le

sunt solicitate diverse abilități noi care corespund necesităților pieței muncii – utilizarea computerului, cunoașterea limbilor moderne, abilități de comunicare, organizare și negociere. Din cauza oportunităților limitate de angajare în câmpul muncii și a remunerării neadecvate, majoritatea tinerilor tind să emigreze. Piața muncii trebuie să fie mai atractivă, doar în așa mod poate fi redusă emigrarea forței de muncă, care creează un risc major pentru dezvoltarea economică a regiunii.

Un alt aspect ține de asigurarea tinerilor cu oportunități pentru asimilarea abilităților de antreprenor și facilitarea dezvoltării propriilor afaceri. Valorificarea cunoștințelor, spiritului inovativ și a interesului pentru noile tehnologii poate accelera și propulsa dezvoltarea RDS.

O atenție deosebită va fi acordată tinerilor din localitățile rurale, și anume acelor care nu au acces la comunicare, informații și tehnologii informaționale.

Această măsură va contribui la dezvoltarea resurselor umane în regiune, prin intermediul dezvoltării abilităților antreprenoriale ale tinerilor și facilitării angajării acestora în câmpul muncii.

Măsura 2.2 poate fi realizată prin următoarele intervenții:

- Introducerea cursurilor de formare a abilităților antreprenoriale în programele de studii a instituțiilor profesional-tehnice și universitare.
- Crearea oportunităților de însușire a abilităților în domeniul tehnologiilor informaționale, comunicare, negociere (certificatul ICDL).
- Instituirea parteneriatelor între instituțiile educaționale și asociații de business pentru facilitarea schimbului de experiență și selectarea studenților pentru viitoarea specializare.
- Facilitarea contactelor dintre instituțiile educaționale și sectorul afacerilor.
- Plasarea temporară a studenților în incubatoare de afaceri și în clustere de producție.
- Formarea centrelor informaționale privind piața muncii în cadrul instituțiilor educaționale.
- Crearea serviciilor de consultanță mobilă pentru ariile rurale în domeniul plasării în câmpul muncii, orientării profesionale și oportunităților de lansare/dezvoltare a afacerilor.
- Fondarea centrelor regionale de mediere pe piața muncii.

Rezultate preconizate:

- R.2.2.1 Programe de studii îmbunătățite în domeniul abilităților antreprenoriale, la nivelul instituțiilor profesional-tehnice și universitare.
- R.2.2.2 Nivel sporit al abilităților în tehnologii informaționale, comunicare, negociere în rândul tinerilor.
- R.2.2.3 Interes sporit al tinerilor față de domeniul afacerilor.
- R.2.2.4 Noi servicii create pentru angajarea tinerilor.
- R.2.2.5 Număr sporit de tineri care inițiază afaceri proprii.
- R.2.2.6 Acces îmbunătățit la informații despre piața muncii și inițierea/dezvoltarea unei afaceri în arii rurale.

Indicatori:

- I.2.2.1 Numărul beneficiarilor cursurilor de antreprenoriat (număr persoane; ritmul anual de creștere – în %).
- I.2.2.2 Numărul de persoane care urmează cursuri în tehnologii informaționale (număr persoane; ritmul anual de creștere – în %).
- I.2.2.3 Numărul de tineri angajați în companii private (număr persoane; ritmul anual de creștere – în %).

Măsura 2.3 Sporirea capacității de gestionare a pieței muncii

Situația critică de pe piața muncii din regiune este cauzată de emigrarea masivă a populației economic active, lipsa forței de muncă calificate și oportunități reduse de angajare. Simpla înlă-

turare a acestor cauze nu va îmbunătăți situația actuală. În acest scop este necesară o gestionare profesională a pieței muncii. Centrele/unitățile de angajare vor funcționa în toate orașele RDS. Va fi acordată o atenție specială cooperării acestora cu sectorul educațional și de afaceri în scopul diversificării serviciilor conform cererii și asigurării angajării în baza specializării deținute.

Această măsură va contribui la dezvoltarea resurselor umane prin intermediul capacităților îmbunătățite de gestionare a pieței muncii.

Măsura 2.3 poate fi implementată prin următoarele intervenții:

- Introducerea monitorizării continue profesionale a pieței muncii.
- Lansarea unor noi centre/unități de plasare în câmpul muncii și modernizarea celor existente la nivel regional și raional.
- Consolidarea activităților de formare a capacității cadrelor din centrele/unitățile de plasare în câmpul muncii.
- Elaborarea programelor de asistență pentru promovarea angajării în câmpul muncii.
- Dezvoltarea parteneriatelor dintre centrele de angajare și angajatori.
- Introducerea serviciilor integrate de informare, ghidare și orientare profesională.
- Formarea rețelei centrelor de angajare în câmpul muncii
- Crearea și diversificarea serviciilor pentru șomeri și alte grupuri social-vulnerabile.
- Formarea capacităților de monitorizare profesională continuă a pieței muncii.
- Crearea și actualizarea bazelor de date electronice în domeniul pieței muncii.
- Oferirea de informații despre oportunitățile de angajare existente.
- Acordarea consultațiilor organizațiilor din sectorul public și privat în domeniul evaluării personalului în baza performanțelor obținute.

Rezultate preconizate:

- R.2.3.1 Număr sporit de locuri de muncă în companii private.
- R.2.3.2 Calitate înaltă a serviciilor acordate șomerilor.
- R.2.3.3 Acces îmbunătățit la informații privind oportunitățile de angajare.
- R.2.3.4 Cooperare eficientă între Agențiile de Ocupare a Forței de Muncă și alte structuri similare.
- R.2.3.5 Îmbunătățirea monitorizării pieței muncii.

Indicatori:

- I.2.3.1 Numărul de angajați în companii (la 1,000 persoane; ritmul anual de creștere – în %).
- I.2.3.2 Numărul de specialiști calificați în cadrul centrelor/unităților de angajare (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.2.3.3 Numărul șomerilor angajați în câmpul muncii cu suportul Agențiilor de Ocupare a Forței de Muncă (număr; ritmul anual de creștere – în %).

OBIECTIVUL STRATEGIC 3: O ECONOMIE DEZVOLTATĂ ȘI DIVERSIFICATĂ

Situația actuală

Reformele structurale derulate în economia națională în cursul perioadei de tranziție au influențat negativ dezvoltarea economică a regiunii. Astfel, ponderea producției industriale a RDS este de doar 5% în raport cu producția totală a țării. Economia regiunii nu este diversificată, iar majoritatea produselor regionale sunt realizate pe piețele locale și raionale. Investițiile insuficiente și nivelul scăzut de dezvoltare al ramurilor industriale tradiționale – producția de vinuri, procesarea produselor alimentare, bunurile de consum – au cauzat reducerea esențială a productivității și competitivității produselor, pierderea piețelor externe.

Deși cadrul național legal creează, în general, un mediu favorabil pentru susținerea IMM-urilor, sectorul este subdezvoltat, deoarece serviciile și unitățile de infrastructură necesare dezvoltării afacerilor sunt limitate. În acest sens, problemele cu care se confruntă sectorul IMM-urilor țin de:

- lipsa infrastructurii de dezvoltare a afacerilor;
- capacitate limitată de implementare a noilor tehnologii;
- abilități reduse în domeniul tehnicii informaționale;
- cunoașterea și implementarea insuficientă a standardelor de calitate;
- accesul limitat la schemele de suport financiar;
- investiții străine insuficiente.

Regiunea este predominant rurală, iar sectorul agricol în RDS, precum în întreaga țară, se confruntă în evoluția sa cu un șir de constrângeri de ordin economic, managerial, tehnologic, informațional, legislativ și educațional. Regiunea se caracterizează prin disproporția dintre nivelul de ocupare a populației în sectorul agricol (60%) și contribuția redusă a producției agricole la formarea PRB (23%). Caracterul neprofitabil al agriculturii și instabilitatea indicatorilor de producție este determinat de fragmentarea excesivă a terenurilor, utilizarea vechilor tehnologii agricole, productivitatea redusă și dependența de condițiile climaterice. Din aceste motive posibilitățile investiționale și de implementare a noilor tehnologii agricole sunt limitate. Ca urmare a reformelor inconsecvente din agricultură, în ultimii ani, s-au redus considerabil plantațiile multianuale și suprafețele alocate soiurilor agricole tradiționale, a scăzut simțitor ponderea sectorului zootehnic.

Toate acestea cauzează riscuri sporite pentru securitatea alimentară a regiunii.

Deși RDS dispune de resurse naturale și poziție geografică favorabile dezvoltării turismului, problemele din acest sector sunt legate de infrastructura subdezvoltată pe segmentul cazare, agrement și servicii. Atracțiile turistice sunt într-o stare precară, iar căile de acces spre aceste atracții sunt deplorabile. Resursele umane implicate în domeniul turismului nu sunt calificate, fapt ce determină nivelul scăzut al calității serviciilor prestate.

Oportunități

Regiunea dispune de potențialul necesar pentru o dezvoltare economică dinamică. În acest sens, eforturile trebuie direcționate spre valorificarea resurselor disponibile, diversificarea activităților economice, eficientizarea instrumentelor manageriale și economice, implementarea noilor tehnologii.

Pentru a facilita dezvoltarea IMM-urilor este necesară reabilitarea, dezvoltarea și modernizarea infrastructurii existente, crearea serviciilor de suport pentru afaceri și asigurarea accesului IMM-urilor la schemele financiare. Capacitatea și competențele în domeniul dezvoltării afacerilor, marketing-

ului și promovării produselor locale vor fi sprijinite prin crearea rețelei serviciilor de consultanță și formare a capacităților. Economia subdezvoltată accentuează dezechilibrul dintre nivelul de dezvoltare a raioanelor și, în special, dintre regiunile urbane față de cele rurale. De aceea trebuie create condiții echitabile pentru dezvoltarea IMM-urilor ca stimulente benefice inițierii și dezvoltării micilor afaceri.

Potențialul existent pentru producția agricolă va fi explorat prin aplicarea măsurilor active de sporire a productivității agricole. Vor fi înființate centre de suport pentru fermieri, centre de promovare a inovațiilor și noilor tehnologii în agricultură. Va fi dezvoltată agricultura organică și intensificată producerea fructelor și legumelor pe suprafețe mici de teren.

În prezent, cele mai fezabile domenii pentru investiții naționale și ISD sunt: capitalul fizic, tehnologiile „prietenos mediuului”, industria de prelucrare a produselor alimentare, sistemele de irigare, resursele de energie regenerabilă. Elaborarea Registrului activelor/bunurilor care pot fi comercializate și atractive pentru investiții, va constitui baza pentru atragerea investitorilor naționali și străini. Pentru a facilita acest proces, investițiile vor fi orientate spre crearea unor centre de asistență, consiliere în afaceri și consultare a investitorilor.

Gradul înalt de ocupare a populației în sectorul agricol și cunoștințele tradiționale creează condiții favorabile pentru diversificarea produselor agricole în funcție de cererea existentă pe piață. Aceasta constituie premisa consolidării industriei agroalimentare de prelucrare în regiune. Un aspect important este standardizarea și certificarea produselor agricole din RDS. În acest sens, trebuie depuse eforturi pentru îmbunătățirea calității produselor prin certificarea calității lor. Astfel vor fi valorificate oportunitățile oferite de cooperarea în cadrul bazinului Mării Negre și sporirea accesului la piețele europene.

RDS dispune de o rețea de instituții educaționale profesionale, care poate contribui la transferul de tehnologii și la aplicarea inovațiilor în sectorul agricol. Luând în considerare dependența agriculturii de condițiile climaterice este necesară focalizarea pe soiuri de plante rezistente la secetă și implementarea măsurilor de prevenire și diminuare a consecințelor calamităților naturale. Aceeași abordare este valabilă pentru sectorul zootehnic în promovarea speciilor de animale rezistente la condițiile agroclimaterice din regiune.

Un alt aspect important este acordarea asistenței și serviciilor de instruire producătorilor agricoli prin intermediul unor centre specializate.

Resursele naturale disponibile din RDS, în paralel cu valorile culturale și istorice constituie oportunități reale de dezvoltare a turismului. Turismul va impulsiona și accelera dezvoltarea activităților economice complementare, generând venituri și creând noi locuri de muncă. Va fi consolidată infrastructura existentă și serviciile oferite de întreprinderile vinicole. Pe această cale, mai multe fabrici de vin și vinării vor fi incluse în Programul Național „Drumul Vinului”. Regiunea poate dezvolta o rețea de stațiuni balneare și sanatorii, în baza resurselor de ape minerale, care în prezent sunt explorate ineficient. Analogic, poate fi dezvoltat turismul rural și ecoturismul, în baza meșteșugurilor, folclorului, tradițiilor și a ospitalității tradiționale sudice a locuitorilor.

Unul din avantajele importante pentru dezvoltarea turismului îl constituie rezervațiile, lacurile naturale și bazinele de apă aflate în regiune. În perspectivă, Portul Internațional Liber Giurgiulești va contribui la dezvoltarea turismului prin asigurarea unui trafic regulat de pasageri și printr-o infrastructură bine dezvoltată de transport și cazare. În acest context, pentru viitorul regiunii sunt importante investițiile în reabilitarea și modernizarea infrastructurii turistice, formarea capacităților în acest domeniu. Crearea rețelelor interregionale și transfrontaliere va produce schimbări calitative în RDS prin diversificarea activităților economice, asigurarea fluxului informațional și a comunicării, constituirea rețelelor informaționale și de instruire, facilitarea schimbului de experiență. Pe termen lung, aceasta va stimula atragerea investițiilor în sectorul turismului.

Alte rezerve importante ale regiunii sunt apele minerale terapeutice din raioanele de sud (Cahul și Cantemir), al căror potențial nu este valorificat pe deplin.

Utilizarea mai inventivă a oportunităților va avea o importanță deosebită pentru dezvoltarea turismului în regiune.

Instituțiile educaționale ale regiunii, inclusiv centrele universitare, pot juca un rol important în accelerarea dezvoltării economice prin asigurarea unor condiții necesare formării capacităților în diverse domenii. Aceasta solicită o modernizare adecvată și un rol activ în procesul de gestionare a cunoștințelor și de transfer al tehnologiilor.

Strategia

Strategia pentru RDS cuprinde identificarea sectoarelor prioritare care pot accelera dezvoltarea economică și reduce disparitățile din cadrul regiunii.

În baza analizei avantajelor comparative și evaluării necesităților sunt propuse următoarele domenii pentru realizarea acestui obiectiv: consolidarea activității IMM-urilor; crearea condițiilor pentru o agricultură diversificată și productivă; promovarea destinațiilor turistice.

Acest obiectiv strategic va fi realizat prin intermediul unui set de măsuri, aplicate pe parcursul unei perioade de 7 ani. Toate măsurile sunt de o importanță egală, deși gradul lor de finalizare va fi diferit în timp.

Rezultate preconizate:

- R.3.1 Număr sporit de companii, în special IMM-uri.
- R.3.2 Număr sporit al locurilor de muncă în companii private.
- R.3.3 Economie restructurată cu o pondere înaltă a industriei și serviciilor.
- R.3.4 Mediu atractiv pentru investiții (autohtone, remitențe, ISD).
- R.3.5 Valoare adăugată amplificată în sectorul agricol și de procesare a produselor alimentare.
- R.3.6 Competitivitate sporită pe piețele regionale a produselor agroalimentare.
- R.3.7 Subsector extins de transport și logistică.
- R.3.8 Venituri sporite ale persoanelor angajate.
- R.3.9 Securitate alimentară asigurată pe piața regională.
- R.3.10 Investiții sporite ale companiilor în capital fix.

Indicatori:

- I.3.1 Investiții în capital fix în companii private (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.2 Investiții în capital fix în IMM-uri (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.3 Volumul producției industriale (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.4 Volumul producției în sectorul serviciilor valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.5 Volumul producției agricole (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.6 Ponderea industriei și serviciilor în producția totală (% în PRB; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.7 Numărul afacerilor înregistrate (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.8 Numărul IMM-urilor înregistrate (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.9 Valoarea PRB (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.10 Veniturile de la producția industrială și agricolă pe cap de locuitor (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.11 Numărul persoanelor angajate în companii (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.12 Salariul mediu lunar nominal per angajat în companii (valoare în lei; ritmul anual de creștere – în %).

MĂSURI

Măsura 3.1 Consolidarea suportului acordat IMM-urilor prin servicii și rețele de dezvoltare a afacerilor

Dezvoltarea IMM-urilor este crucială pentru asigurarea creșterii economice și diversificării activităților economice din regiune.

Această măsură va contribui la dezvoltarea IMM-urilor prin crearea condițiilor care să faciliteze lansarea de noi IMM-uri și să sprijine dezvoltarea ulterioară a acestora. Măsura constă în:

- Eliminarea barierelor în lansarea IMM-urilor. Astfel va fi simplificată procedura inițierii de noi afaceri, prin crearea unui mediu mai constructiv și atractiv pentru investiții.
- Prestarea serviciilor de consultanță și formare a capacităților pentru IMM-uri, pentru afaceri nou-create. De regulă, antreprenorii au nevoie de servicii de consultanță pentru dezvoltarea afacerii și de abilități manageriale suplimentare, de soluționare a problemelor financiare, de marketing, legale etc.
- Facilitarea accesului la resursele financiare. Din cauza capitalului redus al majorității IMM-urilor și organizațiilor asociate, lipsei unor proprietăți adecvate, cu care să garanteze împrumuturile, a condițiilor complicate ale băncilor la eliberarea creditelor, IMM-urile întâmpină dificultăți în accesarea împrumuturilor și altor scheme financiare.
- Asigurarea accesului la informațiile necesare derulării afacerii. IMM-urile necesită asistență în formarea abilităților de utilizare a calculatorului și de comunicare, în implementarea unor noi tehnologii, în accesarea informațiilor și instrumentelor de marketing pentru îmbunătățirea performanțelor.

În acest context trebuie promovate rețelele de dezvoltare a afacerilor, care vor spori cooperarea dintre antreprenori, în baza intereselor și necesităților acestora, facilitând schimbul de experiență, formarea abilităților profesionale și îmbunătățirea performanței tuturor membrilor asociații.

Eforturile IMM-urilor de dezvoltare și diversificare a activităților economice necesită un flux permanent de investiții. Datorită așezării geografice favorabile, RDS își poate consolida funcția de „cale de acces” spre regiunile din bazinul Mării Negre, explorând posibilitățile de promovare a produselor regionale pe piețele comerciale externe. Acest proces poate fi facilitat prin dezvoltarea unui șir de servicii pentru investitorii potențiali.

Măsura 3.1 poate fi implementată prin următoarele intervenții:

- Formarea rețelei de „ghișee-unice”.
- Livrarea serviciilor de consultanță către IMM-uri și suport acordat inițierii afacerilor noi
- Amplificarea acțiunilor de formare a capacității pentru dezvoltarea IMM-urilor (management, contabilitate, cadrul legal, marketing, finanțe, tehnologii informaționale etc.).
- Îmbunătățirea accesului la resursele financiare (împrumuturi bancare și granturi în favoarea întreprinderilor și afacerilor nou-create).
- Formarea fondului regional de garantare a împrumuturilor (mecanisme de garantare a împrumuturilor).
- Îmbunătățirea accesului la informații necesare derulării afacerii (oportunități de pe piață, implementarea tehnologiilor, instrumente de marketing, capital disponibil).
- Formarea mecanismelor de granturi pentru susținerea IMM-urilor orientate spre exporturi
- Înființarea centrelor de certificare a calității produselor.
- Îmbunătățirea gestionării terenurilor pentru investiții.
- Crearea registrului electronic al oportunităților de dezvoltare a afacerilor și turismului.
- Crearea web-portal-ului companiilor pentru RDS (comerț electronic, schimburi și cooperare, oportunități de afaceri).

- Atragerea investitorilor și consultații acordate acestora (autohtoni, remitențe, ISD).
- Îmbunătățirea serviciilor de certificare și standardizare a calității.
- Crearea oficiilor de informare în domeniul dezvoltării afacerilor și comerțului.
- Formarea unei rețele de centre de informare a companiilor.
- Constituirea Centrului Regional al produselor de excelență (brand-ul regional).
- Promovarea formării de asociații și altor forme de rețele ale IMM-urilor.
- Formarea centrelor de instruire și consultare pentru afaceri.
- Facilitarea comunicării cu parteneri de afaceri autohtoni și străini.
- Instruirea noilor antreprenori în domeniul planificării și gestionării afacerii.
- Crearea lanțurilor valorice pentru produsele regionale specifice.
- Sporirea capacității serviciilor de consultanță în domeniul elaborării proiectelor și business planurilor, activități de diseminare și informare, studii de marketing.

Rezultate preconizate:

- R.3.1.1 Număr sporit de companii, în special al IMM-urilor.
- R.3.1.2 Număr sporit al locurilor de muncă create de companii private.
- R.3.1.3 Acces îmbunătățit la instrumentele financiare pentru IMM-uri (împrumuturi bancare, Fondul de Garantare a Împrumuturilor).
- R.3.1.4 Investiții sporite (autohtone, remitențe, ISD).
- R.3.1.5 Afaceri restructurate.
- R.3.1.6 Diversificarea activităților economice.
- R.3.1.7 Vânzări în creștere și indicatori îmbunătățiți de rentabilitate.
- R.3.1.8 Acces îmbunătățit la servicii de consultanță, instruire și informații pentru dezvoltarea afacerilor.
- R.3.1.9 Abilități de management fortificate.
- R.3.1.10 Produse regionale certificate.

Indicatori:

- I.3.1.1 Numărul companiilor și IMM-urilor înregistrate (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.1.2 Numărul IMM-urilor care beneficiază de împrumuturi bancare, garanții la împrumuturi (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.1.3 Numărul centrelor de deservire funcționale pentru instruirea, consultarea și informarea IMM-urilor (număr; număr de beneficiari; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.1.4 Numărul serviciilor on-line funcționale în RDS (portaluri, registre electronice, comerț electronic) pentru IMM-uri (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.1.5 Numărul de beneficiari ai centrelor de deservire pentru IMM-uri, în domeniul instruirii, consultării (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.1.6 Volumul fondului funcțional de garantare a împrumuturilor (valoare, mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.1.7 Numărul participanților din regiuni la târguri, expoziții și misiuni economice (număr; ritmul anual de creștere – în %).

Măsura 3.2 Dezvoltarea capacității pentru o productivitate și competitivitate sporite în agricultură

Agricultura este cel mai important sector pentru economia regiunii, în special ramura vitivinicolă. Măsura dată are scopul de a crea condiții pentru dezvoltarea și creșterea competitivității agricole, pentru ca gospodăriile agricole să reacționeze adecvat la necesitățile sporite ale pieței de consum. În acest sens trebuie evidențiate următoarele aspecte:

- *Capacitatea de creștere a productivității agricole.* Fermierii necesită asistență în obținerea informațiilor despre noile soiuri de plante, tehnologii avansate în domeniu, măsuri eficiente de protecție, condiții de piață etc. Aceasta le va consolida capacitățile de operare pe piață, minimizând factorii de risc. Centrele specializate în acordarea serviciilor vor sprijini eforturile fermierilor în depășirea acestor dificultăți și vor facilita creșterea competitivității producției agricole.
- *Capacitatea de absorbție a inovațiilor, noilor tehnologii și de sporire a calității produselor.* În cele mai frecvente cazuri, producătorii agricoli se confruntă cu dificultăți în aplicarea noilor tehnologii și a inovațiilor din cauza nivelului redus al abilităților de identificare și utilizare a surselor de informații. Informațiile din domeniul standardelor de calitate sunt prezentate prin programe speciale de instruire despre standardele internaționale de calitate ISO, standardele sanitare de securitate alimentară, procesul de producție și comercializarea produselor agricole. Aceasta poate contribui la promovarea exportului produselor agricole, la sporirea competitivității, precum și la accesarea creditelor pe termen lung și a fondurilor de asistență tehnică.
- *Marketing-ul produselor agricole.* Majoritatea produselor agricole din regiune sunt ușor alterabile, iar comercializarea eficientă a acestora necesită abilități adecvate de planificare, gestionare și marketing. Producătorii au nevoie de asistență în identificarea unor piețe stabile, crearea și consolidarea relațiilor comerciale, facilitarea vânzării și menținerii calității produselor. Asociațiile și cooperativele fermierilor/producătorilor pot direcționa parteneriatele stabilite spre soluționarea problemelor și valorificarea comună a oportunităților.

Aspectele menționate anterior vor fi focusate în special spre produsele agricole strategice ale regiunii – producția viti-vinicola din cele 2 zone vinicole recunoscute la nivel internațional (Purcari și Sud), producția legumelor și creșterea animalelor.

Măsura 3.2 poate fi implementată prin următoarele intervenții:

- Formarea unor noi unități de infrastructură a pieței pentru produsele agricole din regiune și modernizarea celor existente.
- Inițierea de noi afaceri în procesarea și promovarea pe piață a produselor agricole, agroalimentare și modernizarea celor existente.
- Promovarea standardelor de calitate și a tehnologiilor avansate pentru producția agricolă.
- Crearea serviciilor de marketing și promovare a produselor agricole.
- Promovarea tehnologiilor avansate pentru producerea și procesarea produselor agricole.
- Formarea grupurilor regionale de presiune pentru a îmbunătăți cadrul regulatoriu și macroeconomic în sectorul producției agroalimentare.
- Înființarea centrului regional de certificare a calității și marcării ecologice.
- Stabilirea lanțurilor valorice a producției agroalimentare.
- Crearea bursei electronice agricole.
- Formarea capacității asociațiilor și cooperativelor de producători agricoli.
- Promovarea noilor produse agricole.
- Modernizarea serviciilor de informare și consultanță în agricultură.
- Acordarea suportului producătorilor agricoli în organizarea cooperativelor și asociațiilor.
- Crearea unităților de infrastructură pentru conservarea și împachetarea produselor ușor alterabile.
- Promovarea agriculturii în sere și pe terenuri reduse.
- Elaborarea hărților regionale ale terenurilor agricole cu indicarea modalității în care acestea sunt utilizate.
- Îmbunătățirea calității produselor agricole regionale.
- Organizarea târgurilor agricole.

- Acordarea suportului necesar centrelor tehnologice de deservire agricolă.
- Crearea centrelor informaționale și de diseminare a măsurilor de protecție a plantelor și solurilor.

Rezultate preconizate:

- R.3.2.1 Piețe extinse și îmbunătățite pentru produse agricole.
- R.3.2.2 Calitate îmbunătățită a produselor agricole și alimentare.
- R.3.2.3 Volumul sporit al produselor agroalimentare exportate.
- R.3.2.4 Securitatea alimentară sporită pentru locuitorii RDS.
- R.3.2.5 Producție agricolă pe piața locală și națională diversificată.
- R.3.2.6 Locuri de muncă suficiente în companii și venituri sporite în localități agricole.
- R.3.2.7 Valoare adăugată a agriculturii din regiune în creștere
- R.3.2.8 Productivitate sporită în sectorul produselor agroalimentare.
- R.3.2.9 Volumul producției agricole în creștere.
- R.3.2.10 Venituri sporite ale producătorilor agricoli.
- R.3.2.11 Nivel ridicat al investițiilor în agricultură.
- R.3.2.12 Standarde de calitate implementate în sistemul producției și distribuției agricole.

Indicatori:

- I.3.2.1 Investiții în capital fix pentru procesare și marketing agricol (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.2.2 Volumul producției agricole valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.2.3 Numărul afacerilor în domeniul procesării și marketing-ului produselor agroalimentare (număr, valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.2.4 Numărul produselor agroalimentare certificate (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.2.5 Numărul de centre de deservire funcționale în domeniul instruirii, consultanței și informării în agricultură (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.2.6 Numărul de beneficiari ai centrelor de deservire pentru IMM-urile agricole din domeniul instruirii, consultanței (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.2.7 Productivitatea agricolă (producția la ha; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.2.8 Aria piețelor funcționale pentru produsele agricole (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.2.9 Valoarea profitului net/pierderii nete la întreprinderile agricole (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).

Măsura 3.3 Consolidarea capacităților și rețelelor de afaceri pentru dezvoltarea turismului

Resursele naturale (rezervațiile naturale, apele minerale, peisajele, lacurile), capitalul antropoc (biserici, muzee, edificii de valoare istorică și culturală, tradițiile etno-folclorice) și localizarea regiunii în apropierea Mării Negre pot propulsa dezvoltarea turismului în RDS. Această măsură va contribui la crearea condițiilor adecvate pentru utilizarea potențialului disponibil în beneficiul regiunii și a locuitorilor săi.

Condițiile RDS sunt favorabile dezvoltării afacerilor turistice mici, de familie. În context, va fi promovată dezvoltarea capacităților pentru turismul rural, agricol și ecologic. Apele minerale, renumitele vinării din zona de sud, rezervațiile naturale ale regiunii, în special Rezervația Științifică de Stat "Prutul de Jos", aflată în proximitatea rezervației de biosferă "Delta Dunării" renumită la scară mondială pot contribui la promovarea imaginii regiunii drept destinație turistică atractivă.

Eforturile vor fi îndreptate spre crearea brand-ului regiunii. În acest scop, se va pune accentul pe produsele de excelență agroalimentare și vinicole, complementate de valorile și rezervele potențialului natural și uman.

În perspectivă va fi creată și extinsă gama de servicii și unități de infrastructură pentru sprijinirea dezvoltării turismului în regiune: stații de pasageri, rute speciale, spații de parcare, unități de agrement, birouri și săli de conferințe, drumuri de acces etc. Meșteșugurile populare specifice regiunii vor fi promovate activ în calitate de produs turistic regional prin intermediul rețelei de ateliere meșteșugărești. Vor fi elaborate și publicate diverse tipuri de materiale informativ-publicitare despre oportunitățile turistice din regiune, inclusiv crearea paginii web.

Măsura 3.3 poate fi realizată prin următoarele intervenții:

- Dezvoltarea infrastructurii serviciilor de cazare și deservire a turiștilor, modernizarea celei existente (hoteluri, restaurante, pensiuni etc.).
- Extinderea activităților de formare a capacității de gestionare profesională a afacerilor din sectorul turismului.
- Crearea structurilor specializate în formarea capacităților de dezvoltare a turismului rural.
- Elaborarea și plasarea paginii web a turismului regional.
- Acordarea suportului în crearea asociațiilor de prestare a serviciilor turistice.
- Reabilitarea valorilor patrimoniului cultural și istoric.
- Crearea destinațiilor și unităților de infrastructură pentru turismul recreativ (pescuit, ciclism, colectarea plantelor medicinale etc.).
- Modernizarea serviciilor aferente "Drumului Vinului".
- Elaborarea Strategiei de Dezvoltare a Turismului în RDS pentru 2009–2013.
- Elaborarea și promovarea brand-ului regional.
- Facilitarea accesului IMM-urilor din sectorul turismului la resursele financiare (credite, grant-uri).
- Producerea materialelor informative pentru promovarea turismului.

Rezultate preconizate:

- R.3.3.1 Destinație turistică recunoscută pe plan național și internațional.
- R.3.3.2 Infrastructură de cazare și deservire dezvoltate.
- R.3.3.3 Promovarea unor noi trasee turistice și respectiv tipuri de turism.
- R.3.3.4 Număr sporit de angajați în afacerile din sectorul turismului.
- R.3.3.5 Volum în creștere al investițiilor în infrastructura turistică.
- R.3.3.6 Cifra de afaceri sporită și venituri în creștere în baza dezvoltării turismului.
- R.3.3.7 Capacități îmbunătățite ale resurselor umane din domeniul turismului.
- R.3.3.8 Noi destinații turistice incluse în circuitul economic.
- R.3.3.9 Asociații funcționale ale prestatorilor de servicii din domeniul turismului.
- R.3.3.10 Atracții turistice integrate în rețele turistice interregionale și transfrontaliere.

Indicatori:

- I.3.3.1 Investiții în capital fix în sectorul turismului (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.3.2 Numărul afacerilor din turism (număr, valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.3.3 Persoane angajate în companii turistice (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.3.4 Cifra de afaceri în sectorul turistic (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.3.5 Persoane instruite în domeniul dezvoltării turismului (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.3.6 Destinații turistice construite sau reabilitate (număr, ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.3.7 Numărul operatorilor turistici (număr, ritmul anual de creștere – în %).
- I.3.3.8 Trasee turistice organizate în cadrul regiunii (număr, ritmul anual de creștere – în %).

OBIECTIVUL STRATEGIC 4: O CALITATE ÎMBUNĂTĂȚITĂ A VIEȚII ȘI A MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR

Situația actuală

Populația RDS constituie 16% din populația totală a țării, majoritatea locuind în zonele rurale. În decursul ultimilor 15 ani, 10 orașe din regiune au pierdut aproape 29% din populație, ca rezultat al crizei economice și al migrației. Există decalaje pronunțate între nivelul de dezvoltare al orașelor și satelor din regiune, acestea manifestându-se și la nivelul raioanelor. Diferența se evidențiază prin nivelul accesului la alimentarea cu apă și gaze naturale, calitatea apei potabile, infrastructura în transport, imobile, dezvoltarea IMM-urilor, ocuparea forței de muncă etc.

În prezent, doar orașul Cahul își poate asuma rolul de pol de creștere, în timp ce alte orașe dispun de capacități reduse în crearea unui mediu atractiv pentru dezvoltarea activităților economice. Instabilitatea financiară, nesiguranța locului de muncă, accesul limitat la informații și educație, servicii subdezvoltate și lipsa/diversitatea redusă a oportunităților de dezvoltare sunt elemente comune întregii regiuni. Aceste probleme sunt și mai pronunțate în comunitățile rurale. Bugetele locale nu acoperă cheltuielile de întreținere a infrastructurii utilităților publice, clădirilor și serviciilor sociale.

Deși regiunea se poziționează ca o destinație importantă pentru creșterea economică a țării, orașele nu se dezvoltă conform standardelor urbane moderne. Planurile urbanistice generale sunt învechite și nu corespund situației demografice și realităților economice existente. Satele nu dispun de planuri urbanistice generale. Utilitățile publice și lucrările de construcție a clădirilor sunt proiectate după metode învechite, ce nu corespund perspectivelor dezvoltării urbane.

Aspectele calității vieții – mediul natural și protecția sănătății nu sunt satisfăcătoare atât în orașe, cât și în sate. Utilitățile publice sunt menținute în stare funcțională prin costuri înalte, deoarece echipamentul este moral și fizic învechit. Nivelul de conștientizare publică privind protecția mediului este redus, având ca efect gestionarea inefficientă a spațiilor publice, gunoștilor și a zonelor de protejare a ruurilor.

Oportunități

Planificarea dezvoltării spațiale la nivel regional reprezintă o abordare complexă pentru micșorarea dezechilibrelor în nivelul de dezvoltare dintre orașe și sate, precum și între raioane. Aceasta poate contribui la dezvoltarea polilor de creștere și sprijini dezvoltarea echilibrată a regiunii. În prezent, orașele posedă niveluri diferite de capacități, acces și valorificare a oportunităților de dezvoltare. Astfel, se impune o abordare integrată pentru a le distribui roluri individuale și a menține interesele lor în dezvoltarea regiunii. Planificarea spațială la nivel regional va stimula promovarea unor standarde avansate de dezvoltare regională în domeniul mobilității forței de muncă, distribuției și concentrării umane și naturale, sporind atractivitatea regiunii pentru investiții drept fundament pentru dezvoltarea durabilă a RDS.

Suplimentar planificării spațiale regionale, vor fi elaborate planuri urbanistice generale pentru orașele din regiune. Planurile urbanistice vor satisface condițiilor funcționale și arhitectonice pentru dezvoltarea localităților, contribuind la sporirea eforturilor de dezvoltare a comunităților din regiune.

Unele localități rurale din RDS dețin experiențe valoroase în domeniul planificării participatorii și implementării planurilor de dezvoltare locală. Aceste activități au fost finanțate de comunitățile locale cu suportul nemijlocit al donatorilor externi. Este util ca experiențele date să fie diseminate deoarece eforturile respective au contribuit esențial la revitalizarea satelor, consolidarea spiritului comunitar și cooperarea la nivel regional.

Atitudinea populației față de resursele naturale și de mediul înconjurător poate fi îmbunătățită în baza experienței internaționale de schimbare a comportamentului în acest sens. În acest context vor fi sprijinite eforturile societății civile implicate domeniul protecției resurselor și ecologiei. Programele specializate vor fi implementate prin intermediul cooperării dintre societatea civilă, autoritățile publice și sectorul privat. Cunoștințele privind utilizarea eficientă și conservarea energiei vor fi activ promovate pentru stimularea implementării practicilor și promovării tehnologiilor pentru unități mici, care apelează la resurse regenerabile.

Cooperarea dintre autoritățile publice locale, sectorul privat și societatea civilă va fi o precondiție necesară și obligatorie pentru toate aspectele dezvoltării regionale. Din acest motiv, vor fi dezvoltate capacități și abilități adecvate de comunicare și cooperare.

Strategia

Strategia de dezvoltare regională va avea o abordare prioritară în definirea aspectelor majore în domeniul calității vieții:

- Dezvoltare spațială la nivel regional.
- Servicii publice.
- Mediu natural.

Rezultate preconizate:

- R.4.1 Calitate îmbunătățită a vieții.
- R.4.2 Conștientizare publică sporită în domeniul calității mediului natural.
- R.4.3 Calitate îmbunătățită a mediului natural.
- R.4.4 Servicii publice îmbunătățite.
- R.4.5 Resurse funciare gestionate eficient.

Indicatori:

- I.4.1 Număr de planuri spațiale și planuri urbanistice generale aprobate (număr, valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.4.2 Populație care beneficiază de servicii publice îmbunătățite (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.4.3 Număr de participanți la evenimente de conștientizare în domeniul mediului natural (număr, valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).

MĂSURI

Măsura 4.1 Promovarea planificării spațiale regionale

Această măsură va contribui la utilizarea și gestionarea mai eficientă a terenurilor prin promovarea planificării spațiale regionale. Planificarea spațială modernă include consultări publice active, care servesc drept instrument de amplificare a coeziunii sociale și de consolidare a cooperării dintre autoritățile publice și diverși actori din domeniul dezvoltării regionale.

La nivel regional, planificarea spațială va sprijini utilizarea eficientă a resurselor disponibile, inclusiv capitalul fizic și uman, asigurând dezvoltarea echilibrată a regiunii și reducerea dezechilibrelor socio-economice dintre localități.

Planificarea spațială va fi complementată de planuri urbanistice generale, în special pentru polii de creștere (existenți și potențiali). Acestea vor evidenția direcțiile de dezvoltare a localităților urbane pentru a se conforma necesităților și solicitărilor locuitorilor, asigurând dezvoltarea durabilă a economiei locale. Multe din problemele intersectoriale țin de zonarea legală și funcțională a ariilor urbane, decongestionarea traficului, harta terenurilor alocate viitoarelor ISD. Acestea vor fi soluționate prin intermediul planificării urbane.

Scopul măsurii de a valorifica eficient resursele regiunii, terenurile și resursele naturale, pentru a optimiza localizarea așezărilor umane și a îmbunătăți calitatea vieții în regiune.

Măsura 4.1 poate fi efectuată prin următoarele intervenții:

- Elaborarea planurilor spațiale pentru regiune și a planurilor urbanistice generale în orașe.
- Formarea registrului resurselor fizice și naturale ale regiunii.
- Crearea bazelor de date ale resurselor funciare și a domeniilor potențiale pentru investiții.
- Promovarea planificării dezvoltării urbane în orașe.

Rezultate preconizate:

- R.4.1.1 Orașe dezvoltate conform planificării dezvoltării urbane.
- R.4.1.2 Utilizarea eficientă a potențialului spațial al regiunii.
- R.4.1.3 Dezechilibre reduse între ariile urbane și cele rurale.
- R.4.1.4 Eficiență maximă în utilizarea terenurilor.
- R.4.1.5 Bază de date funcțională a resurselor funciare.
- R.4.1.6 Localități atractive pentru investiții.
- R.4.1.7. Stare îmbunătățită a resurselor naturale.

Indicatori:

- I.4.1.1 Investiții în capitalul fix al firmelor private (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.4.1.2 Numărul planurilor spațiale și planurilor urbanistice generale aprobate (număr, valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.4.1.3 Numărul resurselor funciare în bazele de date regionale (număr, tip; ritmul anual de creștere – în %).

Măsura 4.2 Îmbunătățirea serviciilor publice și suport acordat grupurilor dezavantajate

Oficiile reprezentanților APL sunt insuficient dotate și echipate, iar nivelul abilităților funcționarilor publici în utilizarea calculatorului și a tehnologiilor informaționale este redus. Totodată, capacitățile personalului din cadrul serviciilor sociale, care acordă asistență profesională grupurilor social-dezavantajate, sunt limitate. În aceste condiții este dificil procesul de îmbunătățire a calității serviciilor publice, al facilitării accesului la informații, al asigurării elaborării și implementării participative ale proiectelor de dezvoltare.

Experiențele valoroase ale ONG-urilor active în domeniul serviciilor sociale vor fi promovate și susținute. Aceasta va contribui la diversificarea serviciilor conform necesităților specifice ale grupurilor sociale și va îmbunătăți calitatea lor.

Măsura 4.2 poate fi implementată prin următoarele intervenții:

- Realizarea cursurilor de instruire pentru funcționari publici și aleși locali (management, buna guvernare, tehnologii informaționale, monitorizare și evaluare participativă).

- Acordarea suportului necesar implementării bunelor practici de administrare în organizațiile publice.
- Stabilirea aranjamentelor de cooperare dintre organele publice și ONG-uri în livrarea serviciilor.
- Oferirea consultanței APL pentru îmbunătățirea managementului administrativ.
- Introducerea și instruirea APL, a altor instituții publice în domeniul tehnologiilor informaționale (intranet, web-site-uri, servicii electronice).
- Crearea rețelelor APL din regiune.
- Crearea "ghișeelelor unice" pentru informarea și documentarea cetățenilor.
- Îmbunătățirea serviciilor sociale pentru grupuri dezavantajate, promovarea echității și integrării sociale.
- Crearea serviciilor mobile de asistență socială, a centrelor de plasament, centrelor de zi pentru grupurile dezavantajate etc.

Rezultate preconizate:

- R.4.2.1 Servicii publice îmbunătățite și diversificate.
- R.4.2.2 Capacități sporite ale APL în buna guvernare.
- R.4.2.3 Acces sporit al cetățenilor la servicii și informații cu caracter public.
- R.4.2.4 Transparență înaltă a procesului decizional.
- R.4.2.5 Cooperare inter-comunitară dezvoltată.
- R.4.2.6 Parteneriat public-privat consolidat în acordarea serviciilor.

Indicatori:

- I.4.2.1 Numărul memorandumurilor de cooperare dintre APL și ONG în domeniul acordării serviciilor (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.4.2.2 Numărul beneficiarilor instruiți în cadrul organelor publice (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.4.2.3 Numărul de evenimente de promovare a formării rețelei organizațiilor și autorităților publice din regiune (număr; ritmul anual de creștere – în %).

Măsura 4.3 Promovarea comportamentului prietenos față de mediu și valorificarea resurselor naturale

Această măsură va contribui la sporirea nivelului de conștientizare a populației privind valoarea resurselor naturale și calitatea mediului drept bază pentru dezvoltarea durabilă. Elementul central al acestei măsuri îl constituie promovarea ideii conform căreia este mai eficient și mai puțin costisitor de a proteja inițial mediul natural decât a cheltui sume enorme pentru activități ulterioare de restaurare.

Această măsură poate fi implementată prin următoarele intervenții:

- Implementarea programelor de educație ecologică pentru diferite grupuri de vârstă și categorii de populație.
- Promovarea educației ecologice în învățământul preșcolar și școlar.
- Încheierea acordurilor cu diferite companii privind responsabilitatea corporativă în domeniul calității și protecției mediului natural.
- Promovarea de către APL, sectorul de afaceri și asociativ, a „tehnologiilor prietenoase mediului”.
- Promovarea aplicării tehnologiilor alternative de resurse energetice.

Rezultate preconizate:

- R.4.3.1 Conștientizare sporită în domeniul calității mediului natural.
- R.4.3.2 Calitate îmbunătățită a mediului natural.
- R.4.3.3 Frecvență redusă de apariție a gunoiștilor neautorizate.
- R.4.3.4 Condiții îmbunătățite de dezvoltare a ecoturismului.

Indicatori:

- I.4.3.1 Numărul de participanți la evenimente de conștientizare a problemelor mediului (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.4.3.2 Volumul investițiilor în proiectele de reabilitare și protecție ecologică (valoare mii lei, ritmul anual de creștere – în %).
- I.4.3.3 Capacitatea de producere a energiei din resurse de energie regenerabilă (în MWh/ritmul anual de creștere – în %).

OBIECTIVUL STRATEGIC 5: CONSOLIDAREA COOPERĂRII REGIONALE ȘI INTERREGIONALE

Succesul implementării Strategiei de dezvoltare a RDS va fi condiționat de capacitatea regiunii de mobilizare a potențialului local, atragerea surselor externe de suport și coordonarea eforturilor în vederea realizării celor patru obiective strategice, prezentate anterior. În acest scop se impune crearea, menținerea și promovarea identității regionale de către toți actorii sociali relevanți. În caz contrar va fi dificilă obținerea unui consens asupra direcțiilor și etapelor de dezvoltare a RDS.

Gradul de realizare a Strategiei RDS depinde și de modalitatea în care regiunea își va gestiona poziția în contextul cooperării regionale și interregionale. Aceasta se datorează faptului că regiunea va utiliza potențialul în strânsă cooperare cu partenerii din celelalte regiuni de dezvoltare, precum și cu cei din alte regiuni. Cooperarea și potențialele parteneriate se referă la afacerile din sectorul privat, instituțiile publice și comunitatea donatorilor.

Din aceste considerente, obiectivul strategic 5 este necesar pentru a face ca strategia să fie completă. Obiectivul dat are un caracter orizontal și tinde să asigure efectul cumulativ al obiectivelor prin sporirea cooperării la nivel regional și interregional.

Acest obiectiv va asigura sinergia eforturilor realizate la nivel regional cu cele întreprinse în regiunile proxime în scopul maximizării efectelor pozitive ale procesului de dezvoltare regională.

La etapa definirii măsurilor în vederea implementării acestui obiectiv vor fi luate în considerare următoarele aspecte:

- Rețeaua și coeziunea regională, dezvoltarea spiritului identității regionale.
- Identificarea valorii adăugate produse de regiune în favoarea conceptului de dezvoltare regională.
- Rolul rețelei de poli de creștere în cooperarea regională, interregională și internațională.
- Abilitatea de a soluționa problemele bazate pe punctele forte individuale și pe interesele reciproce ale localităților.
- Consolidarea capacităților regiunii pentru coagularea eforturilor de dezvoltare regională.

Rezultate preconizate:

- R.5.1 Cadre profesionale calificate în domeniul dezvoltării regionale.
- R.5.2 Capacității administrative performante în domeniul dezvoltării regionale.
- R.5.3 Cadru instituțional de dezvoltare regională creat.
- R.5.4 Stabilirea identității regionale.
- R.5.5 Elaborarea și promovarea brandului regional (nume și logo).
- R.5.6 Acorduri de cooperare în domeniul dezvoltării regionale semnate între sectorul public, privat și ONG-uri.
- R.5.7 Abilități îmbunătățite de promovare a intereselor la nivel național.
- R.5.8 Beneficii sporite ale regiunii datorită proiectelor din domeniul cooperării inter-regionale și transfrontaliere.

Indicatori:

- I.5.1 Participanții la evenimentele de schimb de experiență și stabilirea intereselor comune dintre actorii de dezvoltare regională din regiune (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.5.2 Numărul aranjamentelor și acordurilor de cooperare în domeniul dezvoltării regionale dintre autoritățile publice, sectorul privat și ONG-urile din regiune (număr; ritmul anual de creștere – în %).

- I.5.3 Numărul de proiecte de cooperare regională (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.5.4 Valoarea proiectelor de cooperare regională (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).
- I.5.5 Îmbunătățirea abilității actorilor sociali din regiune de a identifica și dezvolta activități de cooperare interregională și transfrontalieră.
- I.5.6 Număr de proiecte de cooperare interregională și transfrontalieră elaborate și atrase (număr proiecte; valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).

MĂSURI

Măsura 5.1 Crearea și promovarea identității regionale a RDS

Această măsură va contribui la formarea și menținerea unei cooperări între autoritățile publice locale și ceilalți actori din toate localitățile RDS. În baza acestei identități regionale, vor fi create instrumente de marketing orientate spre interiorul și spre exteriorul regiunii. Această prezență coordonată în toate relațiile externe este o condiție obligatorie pentru poziționarea regiunii în calitate de partener credibil pentru cooperarea interregională și internațională durabilă.

Măsura 5.1 poate fi implementată prin următoarele intervenții:

- Organizarea în regiune a campaniilor de sporire a conștientizării în domeniul înțelegerii comune a elementelor de DR.
- Organizarea evenimentelor de schimb de experiență și opinii dintre actorii dezvoltării regionale din regiune (publici, privați, ONG-uri).
- Crearea brandului regiunii (nume și logo).
- Promovarea brandului regiunii întru a spori vizibilitatea spre interior și spre exterior.
- Organizarea evenimentelor regionale de promovare a brandului regiunii.
- Activități de suport care contribuie la utilizarea durabilă a brandului regiunii de către sectorul privat.

Rezultate preconizate:

- R.5.1.1 Înțelegerea comună a dezvoltării regionale de către actorii sociali din RDS.
- R.5.1.2 Identitate regională stabilită.
- R.5.1.3 Brand regional (nume și logo) elaborat și promovat.
- R.5.1.4 Brandul regional utilizat de sectorul privat pentru marketing-ul produselor și serviciilor.
- R.5.1.5 Abilități îmbunătățite ale RDS în calitate de partener demn de încredere.

Indicatori:

- I.5.1.1 Participanții la evenimentele de schimb de experiență și stabilirea intereselor comune dintre actorii de dezvoltare regională din regiune (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.5.1.2 Numărul de agenți economici și instituții care au obținut dreptul de a utiliza brandul și logoul regiunii (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.5.1.3 Numărul aranjamentelor de cooperare în domeniul dezvoltării regionale dintre autoritățile publice, sectorul privat și ONG-urile din regiune (număr; ritmul anual de creștere – în %).

Măsura 5.2 Formarea capacității pentru cooperarea regională în RDS

În cadrul acestei măsuri, eforturile principale vor fi îndreptate spre constituirea și dezvoltarea parteneriatelor dintre autoritățile publice locale și actorii sociali din orașele regiunii. În perspectiva transformării în poli de creștere economică, orașele din RDS își vor uni eforturile prin crearea parteneriatelor în baza intereselor comune. Aceasta va contribui la soluționarea problemelor relevante

pentru întreaga regiune, dar care depășesc posibilitățile bugetelor locale. Exemple relevante sunt proiectele de infrastructură de transport, reciclarea deșeurilor, protecția mediului, infrastructura utilităților regionale etc. Partenerii vor face schimb de experiență și vor extinde rețeaua regională până la nivelul de parteneriate strategice naționale și internaționale.

Dezvoltarea rețelei de poli de creștere și abordărilor intersectoriale vor contribui la consolidarea coeziunii regionale, asigurând sinergia tuturor eforturilor spre crearea noilor avantaje comparative ale regiunii.

În același context, va fi sprijinită rețeaua dintre reprezentanții ONG-urilor și sectorul afacerilor pentru a asigura participarea activă a tuturor actorilor sociali la procesul de dezvoltare regională.

Dezvoltarea regională se bazează pe oportunități egale de dezvoltare pentru toate localitățile din regiune și pe valorificarea punctelor forte individuale pentru realizarea obiectivelor de interes comun. Această măsură va contribui la îmbunătățirea calității vieții în regiune prin consolidarea capacității orașelor spre realizarea unor cooperări eficiente. Toți actorii sociali implicați în domeniul dezvoltării regionale, în special APL, societatea civilă și sectorul privat, dispun de abilități adecvate și mijloace de a comunica eficient, de a negocia, de a forma parteneriate și a acționa pentru realizarea obiectivelor de interes comun.

Măsura 5.2 poate fi implementată prin următoarele intervenții:

- Promovarea comunicării active și schimbului de experiențe între orașe.
- Acordarea instruirii în domeniul îmbunătățirii abilităților de planificare, management, abilități de comunicare, tehnologii informaționale, buna guvernare.
- Promovarea utilizării tehnologiilor informaționale în cadrul autorităților publice și în domeniul dezvoltării regionale.
- Promovarea principiilor bune guvernări la nivelul APL și al societății civile.
- Stabilirea rețelelor regionale pe subiecte de interes comun.
- Crearea web-portal-ului regional.

Rezultate preconizate:

- R.5.2.1 Comunicare îmbunătățită în domeniul dezvoltării regionale.
- R.5.2.2 Rețele regionale stabilite pe subiecte de interes comun.
- R.5.2.3 Aranjamente de cooperare încheiate în domeniul dezvoltării regionale între sectorul public, sectorul privat și ONG-uri.
- R.5.2.4 Activități și proiecte de coordonare a dezvoltării regionale (reabilitare naturală și protecție ecologică) implementate.

Indicatori:

- I.5.2.1 Numărul de persoane instruite în domeniul inițierii și gestionării activităților de cooperare în domeniul dezvoltării regionale (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.5.2.2 Numărul de proiecte de cooperare regională (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.5.2.3 Volumul proiectelor de cooperare regională (valoare în mii lei; ritmul anual de creștere – în %).

Măsura 5.3 Dezvoltarea capacității instituționale de implementare a dezvoltării regionale

Această măsură va contribui la dezvoltarea economică a regiunii prin formarea capacității instituțiilor de implementare a dezvoltării regionale pentru Consiliul de Dezvoltare Regională și Agenția de Dezvoltare Regională. Ambele instituții au un rol important în implementarea Strategiei de dezvoltare regională, în monitorizarea implementării acesteia și în asigurarea unei participări active a actorilor relevanți din regiune în acest proces.

Măsura acoperă dezvoltarea surselor durabile de finanțare a activităților de dezvoltării regionale din interiorul regiunii și îndeplinirea condițiilor pentru atragerea finanțărilor din surse externe.

Măsura 5.3 va fi efectuată prin următoarele intervenții:

- Formarea capacității de a derula eficient planificarea, comunicarea, managementul, monitorizarea și evaluarea.
- Îmbunătățirea abilităților de derulare a unui proces decizional transparent și participativ.
- Îmbunătățirea abilității de cooperare cu toți actorii (PPP).
- Derularea activităților de colectare a fondurilor pentru dezvoltării regionale în cadrul RDS.
- Suport în realizarea condițiilor de eligibilitate pentru fondurile din surse externe.
- Dezvoltarea rețelei regionale de schimb de experiență și mobilizare a resurselor.
- Promovarea cooperării cu organele relevante din celelalte două regiuni de dezvoltare și la nivel regional.
- Asigurarea instruirii și reinstruirii continue a personalului.

Rezultate preconizate:

- R.5.3.1 Calificare îmbunătățită a cadrelor profesionale în domeniul dezvoltării regionale.
- R.5.3.2 Capacități administrative regionale îmbunătățite în domeniul dezvoltării regionale.
- R.5.3.3 Crearea rețelei autorităților de dezvoltare regională.
- R.5.3.4 Îndeplinirea la nivel regional a condițiilor privind finanțarea externă.
- R.5.3.5 Sporirea transparenței procesului decizional în domeniul dezvoltării regionale.

Indicatori:

- I.5.3.1 Numărul personalului în cadrul autorităților regionale din regiune (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.5.3.2 Numărul de persoane din regiune instruite în domeniile tematice ale de dezvoltare regională (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.5.3.3 Numărul de autorități de dezvoltare regională funcționale (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.5.3.4 Numărul de proiecte de dezvoltare regională implementate în RDS (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.5.3.5 Volumul proiectelor de dezvoltare regională implementate (valoare mii lei; ritmul anual de creștere – în %).

Măsura 5.4 Dezvoltarea cooperării interregionale și transfrontaliere a RDS

În baza experienței de cooperare regională, RDS va stabili și menține parteneriate interregionale și internaționale. Aceasta se referă în mod prioritar la cooperarea cu celelalte 2 regiuni de dezvoltare (Regiunea de Dezvoltare Nord și Regiunea de Dezvoltare Centru) pe baza intereselor comune sau pe baza problemelor ce urmează a fi rezolvate la nivel național.

În continuare, rețeaua de cooperare va fi extinsă până la nivelul de parteneriate strategice naționale și internaționale. Oportunități importante sunt oferite de cooperarea transfrontalieră cu România și Ucraina, datorită amplasării geostrategice favorabile a RDS. Parteneriatele transfrontaliere cu România vor explora oportunități de participare în cadrul Programelor UE de Bună Vecinătate.

Această măsură va contribui la consolidarea cooperării regionale, interregionale și internaționale cu scopul de a oferi o gamă mai largă de oportunități pentru dezvoltare populației din regiune.

Măsura 5.4 poate fi implementată prin următoarele intervenții:

- Organizarea schimbului de experiență cu alte regiuni de dezvoltare.
- Coordonarea interesului comun în dezvoltare regională a autorităților regionale la nivel național.
- Promovarea înfrățirii orașelor din diferite regiuni și țări.
- Elaborarea și implementarea proiectelor de cooperare transfrontalieră.
- Organizarea schimbului de cunoștințe și cele mai bune practici dintre RDS și alte regiuni din UE.

Rezultate preconizate:

- R.5.4.1 Abilități îmbunătățite ale actorilor sociali din regiune în identificarea și dezvoltarea activităților de cooperare interregională și transfrontalieră.
- R.5.4.2 Abilități îmbunătățite ale regiunii de promovare a intereselor la nivel național.
- R.5.4.3 Beneficii îmbunătățite ale regiunii prin proiecte din domeniul cooperării interregionale și transfrontaliere.

Indicatori:

- I.5.4.1 Numărul de persoane instruite în domeniul gestionării activităților de cooperare inter-regională și transfrontalieră (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.5.4.2 Numărul de proiecte de cooperare interregională în regiune (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.5.4.3 Numărul de proiecte de cooperare transfrontalieră în regiune (număr; ritmul anual de creștere – în %).
- I.5.4.4 Numărul de proiecte transfrontaliere care respectă cel puțin 2 din criterii: dezvoltarea în comun, implementarea în comun, personalul comun, finanțarea comună (număr; ritmul anual de creștere – în %).

04

MONITORIZARE ȘI EVALUARE

Monitorizarea și evaluarea (M+E) strategiilor sau a programelor finanțate din surse publice este obligatorie. Aceasta se referă și la activitățile de dezvoltare regională care sunt finanțate din resursele financiare publice din Republica Moldova, de UE sau de donatorii bilaterali. În toate aceste cazuri trebuie stabilit dacă programul atinge rezultatele scontate și dacă beneficiile obținute justifică investițiile realizate.

Monitorizarea estimează rezultatele reale comparativ cu cele scontate și se efectuează în mod regulat de către organele responsabile pentru monitorizare. Evaluarea, dimpotrivă, se axează mai mult pe impactul programelor și se realizează la începutul, mijlocul și sfârșitul programului. În timp ce monitorizarea estimează relevanța, eficiența și eficacitatea unei strategii, a unui program sau proiect, evaluarea estimează impactul asupra obiectivelor specifice. În toate aceste cazuri sunt utilizați indicatori cu scopul de a măsura evoluția strategiei în timp și comparativ cu criteriile determinate din timp.

Metodele exacte ale M și E depind de cadrul legal, dar și de tipul și conținutul strategiei sau al programului. În procesul de identificare a procedurilor și indicatorilor de M și E potriviți s-a ținut cont de documentele relevante emise de Comisia Europeană: "Noua perioadă de programare 2007–2013: Principii indicative cu privire la metodele de evaluare: indicatorii de monitorizare și evaluare, documentul de lucru nr. 2"¹. Suplimentar s-a luat în considerație tipul de date care sunt disponibile în Moldova sau care pot fi verificate în vederea efectuării analizelor de M și E.

Contextul general și metodologia pentru M și E în contextul dezvoltării regionale a fost prezentată cu o altă ocazie². În continuare vor fi explicate procedurile exacte de M și E în contextul Strategiei de Dezvoltare Regională (SDR). Conform legii Republicii Moldova cu privire la dezvoltare regională³ toate funcțiile de M și E în contextul dezvoltării regionale sunt divizate între mai multe autorități (cifrele din boxa 4.1 indică paragraful din lege):

¹ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2007/working/wd2_indic_en.pdf

² EURDIB, Methodology and toolbox for M+E of RD in Moldova, 2007.

³ Legea Republicii Moldova cu privire la dezvoltare regională nr. 438-XVI din 28.12.2006.

Boxa 4.1 Funcțiile și atribuțiile autorităților implicate în dezvoltarea regională, referitoare la monitorizare și evaluare

Denumirea autorității	Funcțiile realizate în M și E
Ministerul Administrației Publice Locale (MAPL)	(4.2.a.) M+E implementării SNDR
	(4.2.f) Monitorizarea indicatorilor de dezvoltare regională
	(4.2.g) În colaborare cu CDR monitorizarea procesului de elaborare a strategiilor și programelor de dezvoltare regională
	(4.2.h) Evaluarea procesului de implementare a SDR
	(11.4) Evaluarea SDR și a planurilor de acțiuni pentru a determina măsura în care corespund documentelor naționale de planificare
Consiliile Regionale de Dezvoltare (CRD)	(8.6.e) Monitorizarea utilizării resurselor financiare alocate din cadrul FNDR regiunii de dezvoltare corespunzătoare
	(8.6.f.) Evaluarea impactului programelor regionale și ale proiectelor și realizarea obiectivelor de dezvoltare regională
Agențiile de Dezvoltare Regională (ADR)	(8.4.c) M+E implementării a SDR, a planului, programelor și proiectelor
	(11.5) M+E implementării SDR și prezentarea modificărilor relevante

Referitor la SDR responsabilitățile de M și E au fost atribuite tuturor organelor menționate la nivel regional și național. Deoarece monitorizarea la nivel înalt necesită furnizarea datelor potrivite la un nivel mai inferior, monitorizarea este un proces orientat de jos în sus.

- ADR coordonează programele și proiectele selectate în cadrul SDR și asigură ca monitorizarea să fie efectuată într-un mod satisfăcător. În acest sens, toate proiectele aflate în implementare vor fi monitorizate în conformitate cu Manualul ADR respectiv. La nivel de implementare, monitorizarea include aprecierea rezultatelor activității, a progresului în gestionare și a contextului în care se desfășoară acțiunea. Monitorizarea se realizează la nivel cantitativ în baza mai multor indicatori și la nivel descriptiv sau calitativ, pe baza tuturor tipurilor de informație disponibilă. În timp ce legea atribuie ADR funcțiile de M și E, aceste funcții se reduc de fapt la monitorizare.
- CDR obține și utilizează datele oferite de ADR pentru a evalua impactul programelor și proiectelor regionale și realizările obiectivelor de dezvoltare regională. Comparativ cu ADR, funcția de M și E la acest nivel se axează pe impactul programelor de DR asupra obiectivelor de DR.
- MAPL evaluează procesul de implementare a SDR și evaluează SDR în contextul documentelor de planificare națională.

Deoarece responsabilitățile MAPL nu includ neapărat evaluarea generală a SDR, funcția de evaluare (într-un anumit mod) aparține Consiliului unei anumite regiuni de dezvoltare. Consiliul asigură ca ADR să ofere toate datele necesare pentru M și E. Datele sunt apoi colectate de ADR sau sînt primite de cei care implementează proiectele ca parte a obligațiunilor lor.

În măsura posibilităților este recomandabil ca progresul realizat să fie prezentat sub aspect cantitativ, cu utilizarea indicatorilor. Definiția indicatorilor contribuie la identificarea mai precisă a rezultatelor dorite și contribuie la clarificarea SDR. În procesul de monitorizare a SDR pot fi utilizate trei tipuri de indicatori.

Boxa 4.2 Indicatorii utilizați la monitorizarea SDR

Tip	Scop	Exemplu
Indicator de progres	Măsoară implementarea sub aspect financiar și/sau a mijloacelor utilizate sau progresul sau executarea fizică a acțiunii.	Financiar: costurile unui centru tehnologic etc.; Fizic: lungimea în km a drumului nou.
Indicator de rezultat	Măsoară rezultatele, efectele directe sau imediate, calitatea și performanța.	Financiar: investiții productive; Fizic: numărul studenților care au obținut rezultate bune.
Indicator de impact	Măsoară efectele specifice (sau imediate) ale acțiunii asupra obiectivelor specifice și efectele generale (sau finale) asupra obiectivului general.	Efectele asupra obiectivului strategic; sporirea nivelului de angajare.

Indicatorii dați permit determinarea nivelului de eficiență, dar și eficacitatea implementării, adică acțiunile îndeplinite și rezultatele/impactul comparativ cu resursele alocate, în special resursele financiare.

Funcția de monitorizare a ADR include, de asemenea, și estimarea nivelului de gestionare. Aceasta se referă la următoarele aspecte operaționale: mecanisme pentru gestionare administrativă și financiară; funcționarea sistemului de monitorizare; colectarea informației necesare; măsura în care criteriile de selectare corespund realității; măsurile de promovare, participarea, utilizarea asistenței tehnice; aspecte regulatorii sau legislative; concordanța cu anumite politici.

Referitor la SDR, indicatorii au fost stabiliți la două nivele:

- Obiectivele strategice sunt foarte generale și sunt valabile pentru cel puțin 7 ani. Ele sunt bazate pe o viziune, o orientare strategică și avantajele comparative ale regiunii.
- Măsurile sunt stabilite în vederea realizării obiectivului strategic, cuprinzând o perioadă de 7 ani. În cele mai frecvente cazuri măsurile reprezintă o îmbinare dintre intervențiile regionale (proiecte), activitățile de reformă și consolidare a capacităților.

Astfel, au fost atribuiți indicatori pentru ambele nivele. În timp ce indicatorii pentru măsuri sunt în mod special axați pe rezultate, indicatorii pentru obiectivele specifice au în vizor impactul.

Pentru 5 indicatori specifici a fost elaborat un set din 25 indicatori diferiți și pentru 25 de măsuri a fost elaborat un set din 75 indicatori diferiți. Astfel, numărul total al indicatorilor se ridică la 100.

Totodată pentru aprecierea indicatorilor pot fi folosite diverse surse.

- În prezent Biroul Național de Statistică (în continuare BNS) oferă date limitate la nivel de raion. Prin urmare, doar un număr redus de date oficiale poate fi agregat la nivelul dezvoltării regionale. Unele date pot fi obținute de la BNS la nivel raional chiar dacă nu sunt publicate.
- Majoritatea indicatorilor se vor baza pe sondajele care vor fi desfășurate de ADR. Astfel indicatorii (în marea lor parte) se vor baza pe datele care se conțin în rapoartele anumitor proiecte. Aceste rapoarte vor fi prezentate ADR, solicitând compilări sistematice cu indicatorii respectivi. Alte date vor fi obținute de la terțe părți (spre exemplu de la birourile de angajare în câmpul muncii și de la prestatorii de servicii publice).
- A treia sursă pentru mulți indicatori este baza de date regională care va fi creată de ADR. Ea va conține date despre principalii actori ai dezvoltării regionale DR în regiune, în special întreprinderi, autorități locale, instituții, ONG etc. În acest fel pot fi obținute date cu privire la numărul de angajați.

Mai multe detalii despre indicatori se află în *anexa 1* a acestei SDR (tabelul cu indicatori). Tabelul conține toți indicatorii care sunt utilizați pentru a determina succesul în realizarea obiectivelor strategice și a măsurilor prevăzute în SDR. Pentru fiecare indicator următoarea informație este oferită, în măsura în care este cunoscută la această etapă: tip, numărul indicatorului, denumirea indicatorului, dimensiunea, sursa de verificare, datele de bază. Tabelul desfășurat din anexă va fi utilizat de asemenea pentru a introduce datele pentru toți indicatorii.

Toți indicatorii sunt măsurați în două modalități: (i) în cifre absolute („km de drum construit”) și (ii) rată care reflectă schimbările în acest an comparativ cu anul trecut. În acest fel indicatorii pot fi comparați pe parcursul perioadei de implementare a strategiei de dezvoltare regională și între regiunile de dezvoltare.

Din cele expuse reiese că sarcina principală în procesul de colectare a datelor pentru M și E rămâne ADR. Astfel ADR trebuie să dispună de personalul și capacitatea tehnică potrivită. În acest sens, ADR va fi sprijinită de MAPL.

Una dintre sarcinile dezvoltării regionale este de a monitoriza indicatorii respectivi. Astfel MAPL va crea o unitate pentru monitorizarea tuturor datelor la nivel național care au relevanță pentru dezvoltarea regională. Această unitate va asigura ca ADR să utilizeze indicatorii într-un mod uniform cu scopul de a elabora analize comparative între regiunile de dezvoltare.

După cum s-a menționat, majoritatea indicatorilor se conțin în rapoartele proiectelor și astfel pot fi clasificați ca indicatori de progres sau ca rezultat. Planul de acțiuni pentru dezvoltarea regională, care se va baza pe această strategie regională, va asigura ca acești indicatori să fie obținuți în procesul de implementare a proiectelor.

Este necesară măsurarea nivelului de eficiență a însuși procesului de dezvoltare regională. Totuși, această sarcină nu are o legătură directă cu Strategia Regională și din această cauză a fost inclusă în ghidul de lucru pentru ADR și CDR.

INDICATORI DE MONITORIZARE

Număr de referință	Denumirea indicatorului	Măsura indicatorului	Tipul	OS
I.1.1.	Investiții de capital fix în afaceri	abs m lei	OS	1
I.1.2.	Raport populație/drumuri, căi ferate noi sau reparate	abs.	OS	1
I.1.3.	Accesul populației la livrări de apă de calitate conform standardelor existente	abs. la 1,000	OS	1
I.1.4.	Volumul producției industriale	abs.m lei	OS	1
I.1.5.	Numărul afacerilor înregistrate	abs.	OS	1
I.1.6.	Produs Regional Brut	abs m lei	OS	1
I.1.7.	Investiții în capital fix efectuate din bugetul de stat și local	abs m lei	OS	1
I.1.8.	Produs Regional Brut pe cap de locuitor	abs m lei	OS	1
I.1.1.1.	Lungimea automagistralelor noi construite și reparate	abs km	M	1
I.1.1.2.	Lungimea drumurilor rurale noi construite și reparate	abs km	M	1
I.1.1.3.	Lungimea căilor ferate noi construite și reparate	abs km	M	1
I.1.1.4.	Numărul pasagerilor și volumul mărfurilor transportate	abs. la 1,000 pasageri km și în tone km	M	1
I.1.1.5.	Volumul investițiilor în automagistrale și drumuri rurale noi construite și reparate	abs. în m lei	M	1
I.1.1.6.	Volumul investițiilor în căi ferate noi construite și reparate	abs. în m lei	M	1
I.1.1.7.	Numărul proiectelor de reparație și construcție de drumuri și căi ferate	abs.	M	1
I.1.2.1.	Volumul investițiilor în unități de infrastructură publică	abs.	M	1
I.1.2.2.	Numărul utilizatorilor de Internet din sate	abs.	M	1
I.1.2.3.	Numărul populației rurale care beneficiază de acces la unități de infrastructură publică noi sau îmbunătățite	abs.	M	1
I.1.3.1.	Capacitatea de alimentare cu apă cu respectarea standardelor de calitate a apei	abs m3	M	1
I.1.3.2.	Capacitatea infrastructurii de canalizare și epurare	abs m3	M	1
I.1.3.3.	Populația care are acces la apeduct cu respectarea standardelor de calitate a apei	abs.la 1,000	M	1
I.1.3.4.	Populația care are acces la infrastructura de canalizare și epurare	abs.la 1,000	M	1
I.1.3.5.	Capacitatea de autofinanțare în domeniul asigurării cu utilități de alimentare cu apă și canalizare	%	M	1
I.1.3.6.	Numărul de proiecte elaborate / implementate în domeniul parteneriatului public-privat	abs.	M	1
I.1.4.1.	Capacitatea de gestionare a deșeurilor în unitățile de infrastructură noi sau reabilitate	abs tone	M	1
I.1.4.2.	Numărul persoanelor implicate în desfășurarea evenimentelor de conștientizare a gestionării deșeurilor	abs.	M	1
I.1.4.3.	Populație cu acces la sisteme de gestionare a deșeurilor	abs.la 1,000	M	1
I.1.5.1.	Capacitatea de producere a energiei în baza surselor de energie regenerabilă	abs. MWh	M	1
I.1.5.2.	Numărul de afaceri și gospodării care utilizează resurse de energie regenerabilă	abs.	M	1
I.1.5.3.	Numărul de proiecte și volumul de investiții în domeniul utilizării resurselor de energie regenerabilă	abs.în m lei	M	1
I.1.6.1.	Suprafața terenurilor dotate cu sisteme de irigare	abs ha	M	1
I.1.6.2.	Volumul producției colectate de pe terenurile irigate per ha	abs. în tone pe ha	M	1
I.1.6.3.	Volumul investițiilor în construcția și reabilitarea sistemelor de irigare	abs. în m lei	M	1
I.1.7.1.	Numărul total al unităților de infrastructură fizică destinate afacerilor: zone industriale, incubatoare de afaceri, centre tehnologice	abs.	M	1

Număr de referință	Denumirea indicatorului	Măsura indicatorului	Tipul	OS
I.1.7.2.	Numărul total al locurilor de muncă create în zone industriale, incubatoare de afaceri, centre tehnologice	abs.	M	1
I.1.7.3.	Valoarea vânzărilor nete pentru facilitățile oferite businessului din zone industriale, incubatoare de afaceri, centre tehnologice	abs.	M	1
I.2.1.	Numărul persoanelor angajate în companii private	abs la 1000	OS	2
I.2.2.	Capacitatea instituțiilor de a oferi instruire și reinstruire profesională		OS	2
I.2.3.	Numărul de beneficiari ai cursurilor de instruire profesională în baza programelor de studii îmbunătățite	abs.	OS	2
I.2.4.	Numărul șomerilor înregistrați	abs.	OS	2
I.2.5.	Numărul șomerilor înregistrați	abs.	OS	2
I.2.6.	Numărul femeilor-șomeri înregistrate	abs.	OS	2
I.2.1.1.	Numărul instituțiilor de instruire profesională cu capacități noi și programe de studii îmbunătățite	abs.	M	2
I.2.1.2.	Numărul persoanelor instruite în instituții de formare profesională cu capacități noi și programe de studii îmbunătățite	abs.	M	2
I.2.1.3.	Numărul angajaților în companii private	abs.la 1000	M	2
I.2.1.4.	Numărul cadrelor înalt calificate din instituțiile de formare profesionale	abs.	M	2
I.2.2.1.	Numărul beneficiarilor cursurilor de antreprenariat	abs.	M	2
I.2.2.2.	Numărul de tineri angajați în companii private	abs.	M	2
I.2.3.1.	Numărul beneficiarilor cursurilor de antreprenariat	abs.la 1000	M	2
I.2.3.2.	Numărul de specialiști calificați în cadrul centrelor/unităților de angajare	abs.	M	2
I.2.3.3.	Numărul șomerilor angajați în câmpul muncii cu suportul Agențiilor de Ocupare a Forței de Muncă	abs.	M	2
I.3.1.	Investiții în capital fix în companii private	abs m lei	OS	3
I.3.10	Veniturile de la producția industrială și agricolă pe cap de locuitor	abs.m lei	OS	3
I.3.11.	Numărul persoanelor angajate în companii	abs.la 1000	OS	3
I.3.12.	Salariul mediu lunar nominal per angajat în companii	abs. m lei	OS	3
I.3.2.	Investiții în capital fix în IMM-uri	abs m lei	OS	3
I.3.3.	Volumul producției industriale	abs. în m lei	OS	3
I.3.4.	Volumul producției în sectorul serviciilor	abs. n m lei	OS	3
I.3.5.	Volumul producției agricole	abs. în m lei	OS	3
I.3.6.	Ponderele industriei și serviciilor în producția totală	abs. în m lei	OS	3
I.3.7.	Numărul afacerilor înregistrate	abs.	OS	3
I.3.8.	Numărul IMM-urilor înregistrate	abs.	OS	3
I.3.9.	Produs Regional Brut	abs m lei	OS	3
I.3.1.1.	Numărul companiilor și IMM-urilor înregistrate	abs.	M	3
I.3.1.2.	Numărul IMM-urilor care beneficiază de împrumuturi bancare, garanții la împrumuturi	abs.	M	3
I.3.1.3.	Numărul centrelor de deservire funcționale pentru instruirea, consultarea și informarea IMM-urilor	abs.	M	3
I.3.1.4.	Numărul serviciilor on-line funcționale în RDS	abs.	M	3
I.3.1.5.	Numărul de beneficiari ai centrelor de deservire pentru IMM-uri, în domeniul instruirii, consultării	abs.	M	3
I.3.1.6.	Volumul fondului funcțional de garantare a împrumuturilor	abs. în m lei	M	3
I.3.1.7.	Numărul participanților din regiuni la târguri, expoziții și misiuni economice	abs.	M	3

Număr de referință	Denumirea indicatorului	Măsura indicatorului	Tipul	OS
I.3.2.1.	Investiții în capital fix pentru procesare și marketing agricol	abs m lei	M	3
I.3.2.10.	Numărul de beneficiari ai centrelor de deservire pentru IMM-urile agricole din domeniul instruirii, consultanței	abs.	M	3
I.3.2.11.	Productivitatea agricolă	Abs. m lei	M	3
I.3.2.12.	Aria piețelor funcționale pentru produsele agricole	Abs. m ²	M	3
I.3.2.13.	Valoarea profitului net/pierderii nete la întreprinderile agricole	Abs. m lei	M	3
I.3.2.2.	Numărul de centre inovative pentru IMM	abs.	M	3
I.3.2.3.	Numărul aranjamentelor de cooperare dintre centrele inovative și IMM	abs.	M	3
I.3.2.4.	Volumul producției agricole	abs. în m lei	M	3
I.3.2.5.	Numărul afacerilor în domeniul procesării și marketing-ului produselor agro-alimentare	abs.	M	3
I.3.2.6.	Numărul de IMM-uri utilizând TIC	abs.	M	3
I.3.2.7.	Numărul produselor agro-alimentare certificate	abs.	M	3
I.3.2.8.	Numărul personalului din cadrul centrelor inovaționale funcționale pentru IMM-uri	abs.	M	3
I.3.2.9.	Numărul de centre de deservire funcționale în domeniul instruirii, consultanței și informării în agricultură	abs.	M	3
I.3.3.1.	Investiții în capital fix în sectorul turismului	Abs. m lei	M	3
I.3.3.2.	Numărul afacerilor din turism	abs.	M	3
I.3.3.3.	Persoane angajate în companii turistice	abs.	M	3
I.3.3.4.	Cifra de afaceri în sectorul turistic	abs.	M	3
I.3.3.5.	Persoane instruite în domeniul dezvoltării turismului	abs.	M	3
I.3.3.6.	Numărul de destinații turistice construite sau reabilitate	abs.	M	3
I.3.3.7.	Numărul operatorilor turistici din rețelele de business	abs.	M	3
I.3.3.8.	Numărul de rute turistice organizate în regiune	abs.	M	3
I.4.1.	Număr de planuri spațiale și planuri urbanistice generale aprobate	abs.	OS	4
I.4.2.	Populație ce beneficiază de servicii publice îmbunătățite	abs.	OS	4
I.4.3.	Număr de participanți la evenimente de conștientizare în domeniul mediului natural	abs.	OS	4
I.4.1.1.	Investiții în capitalul fix al firmelor private	abs m lei	M	4
I.4.1.2.	Numărul planurilor spațiale și planurilor urbanistice generale aprobate	abs.	M	4
I.4.1.3.	Numărul resurselor funciare în bazele de date regionale	abs.	M	4
I.4.2.1.	Numărul memorandum-urilor de cooperare dintre APL și ONG în domeniul acordării serviciilor	abs.	M	4
I.4.2.2.	Numărul beneficiarilor din cadrul organelor publice instruiți	abs.	M	4
I.4.2.3.	Numărul de evenimente de promovare a formării rețelei organizațiilor și autorităților publice din regiune	abs.	M	4
I.4.2.4.	Numărul beneficiarilor instruiți în cadrul organelor publice	abs.	M	4
I.4.3.1.	Numărul de participanți la evenimente de conștientizare a problemelor mediului	abs.	M	4
I.4.3.2.	Volumul investițiilor în proiectele de reabilitare și protecție ecologică	abs. în m lei	M	4
I.4.3.3.	Capacitatea de producere a energiei din resurse de energie regenerabilă	abs. MWh	M	4
I.5.1.	Participanții la evenimentele de schimb de experiență și stabilirea intereselor comune dintre actorii de dezvoltare regională din regiune	abs.	OS	5
I.5.2.	Numărul acordurilor de cooperare în domeniul dezvoltării regionale dintre sectorul public, sectorul privat și ONG-urile din regiune	Abs.	OS	5
I.5.3.	Numărul de proiecte de cooperare regională	Abs.	OS	5

Număr de referință	Denumirea indicatorului	Măsura indicatorului	Tipul	OS
I.5.4.	Valoarea proiectelor de cooperare regională	abs m lei	OS	5
I.5.5.	Număr de proiecte de cooperare interregională și transfrontalieră elaborate și atrase	abs. în m lei	OS	5
I.5.1.1.	Participanții la evenimentele de schimb de experiență și stabilirea intereselor comune dintre actorii de dezvoltare regională din regiune	abs.	M	5
I.5.1.2.	Numărul de agenți economici și instituții care au obținut dreptul de a utiliza brand-ul și logo-ul regiunii	abs.	M	5
I.5.1.3.	Numărul aranjamentelor de cooperare în domeniul dezvoltării regionale dintre autoritățile publice, sectorul privat și ONG-urile din regiune	abs.	M	5
I.5.2.1.	Numărul de persoane instruite în domeniul inițierii și gestionării activităților de cooperare în domeniul dezvoltării regionale	abs.	M	5
I.5.2.2.	Numărul de proiecte și volumul de investiții în domeniul utilizării resurselor de energie regenerabilă	abs.	M	5
I.5.2.3.	Numărul proiectelor de cooperare regională	abs.	M	5
I.5.3.1.	Numărul personalului în cadrul autorităților regionale din regiune	abs.	M	5
I.5.3.2.	Numărul de persoane din regiune instruite în domeniile tematice ale de dezvoltare regională	abs.	M	5
I.5.3.3.	Numărul de structuri de dezvoltare regională funcționale	abs.	M	5
I.5.3.4.	Numărul de proiecte de dezvoltare regională implementate în RDS	abs.	M	5
I.5.3.5.	Volumul proiectelor de dezvoltare regională implementate	abs. în m lei	M	5
I.5.4.1.	Numărul de persoane instruite în domeniul gestionării activităților de cooperare inter-regională și transfrontalieră	abs.	M	5
I.5.4.2.	Numărul de proiecte de cooperare inter-regională în regiune	abs.	M	5
I.5.4.3.	Numărul de proiecte de cooperare transfrontalieră în regiune	abs.	M	5
I.5.4.4.	Numărul de proiecte transfrontaliere care respectă cel puțin 2 din criterii: dezvoltarea în comun, implementarea în comun, personalul comun, finanțarea comună	abs.	M	5
I.5.4.5.	Numărul de persoane participante în domeniul activităților de cooperare inter-regională și transfrontalieră	abs.	M	5